

**PURWAKANTHI SAHA PARIKAN WONTEN ING CAKEPAN
CAMPURSARI *ALBUM* “PENDOPO CAMPURSARI 2 KABUPATEN
KARANGANYAR ”**

SKRIPSI

**Dipunaturaken dhumateng Fakultas Bahasa dan Seni
Universitas Negeri Yogyakarta
minangka Jejangkeping Pandadaran
Anggayuh Gelar Sarjana Pendidikan**

dening:

Sapdo Haris Wiryanto

NIM 09205241029

**JURUSAN PENDIDIKAN BAHASA DAERAH
FAKULTAS BAHASA DAN SENI
UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA
2013**

PASARUJUKAN

Skripsi kanthi irah-irahan *Purwakanthi Saha Parikan Wonten Ing Cakepan Campursari*
Album "Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar " menika saged dipunujekaken
awit sampun pikantuk palilah saking Dosen *pembimbing*.

Yogyakarta, 1 Juli 2013

Pembimbing I,

Dr. Suwardi, M.Hum.

NIP. 19640403 199001 1 004

Yogyakarta, 29 Juli 2013

Pembimbing II,

Sri Harti Widyastuti, M. Hum

NIP. 19621008 198803 2 001

PANGESAHAN

Skripsi kanthi irah-irahan *Purwakanthi Saha Parikan Wonten Ing Cakepan Campursari*
Album "Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar " menika sampun
dipunandharaken ing pendadaran wonten sangajenging *Dewan Penguji* ing tanggal
31 Juli 2013 saha dipuntetepaken lulus.

DEWAN PENGUJI

Asma	Jabatan	Tapak Asma	Tanggal
Drs. Hardiyanto, M.Hum.	Ketua Penguji		16/8-13
Dra. Sri Harti Widyastuti, M.Hum.	Sekretaris Penguji		15/8-13
Drs. Afendy Widayat, M.Phil.	Penguji I		15/8-13
Dr. Suwardi, M.Hum.	Penguji II		16/8-13

Yogyakarta, Agustus 2013

Fakultas Bahasa dan Seni

Universitas Negeri Yogyakarta

Dekan,

Prof. Dr. Zamzani, M. Pd.

NIP 19550505 198011 1 001

WEDHARAN

Ingkang tapak asma ing ngandhap menika, kula

Nama : SAPDO HARIS WIRYANTO

NIM : 09205241029

Program Studi : Pendidikan Bahasa Jawa

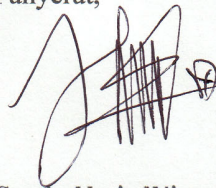
Fakultas : Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta

ngandharaken bilih karya ilmiah menika inggih asil panaliten kula piyambak. Sapangertosan kula, *karya ilmiah* menika boten ngandhut materi ingkang kaserat dening tiyang sanes, kajawi perangan-perangan tartamtu ingkang kula pendhet sarana kangge dhasar panyeratan kanthi nggatosaken tata cara lan paugeran panyeratan karya ilmiah ingkang umum.

Seratan ing wedharan menika kaserat kanthi saestu. Menawi kasunyatanipun kabuktekaken bilih wedharan menika boten leres, bab menika dados tangel jawab kula pribadhi.

Yogyakarta, 1 Juli 2013

Panyerat,

Sapdo Haris Wiryanto

SESANTI

Sinau kudune nggo ngangsu ilmu
Kudu manut miturut mring para guru
Aja nganti gawe gela rama ibu
Yen sekolah kudune temen lan tuhu

(Pethikan Sekar Dewi Saraswati dening Didi Kempot)

PISUNGSUNG

Skripsi menika kula aturaken dhateng tiyang sepuh kekalih ingkang sanget kula
tresnani saha bapak ibu dosen Pendidikan Bahasa Daerah Fakultas Bahasa dan Seni
Universitas Negeri Yogyakarta.

PRAWACANA

Puji lan syukur konjuk dhumateng Allah SWT ingkang sampun paring rahmat saha hidayah dhateng panyerat, saengga panyerat saged mujudaken skripsi menika kanthi lancar lan boten wonten perkawis ingkang dados ribeting lampah. Panyeratan skripsi menika saged kawujud inggih amargi wontenipun panyengkuyung saking mapinten-pinten pihak. Awit saking menika, panaliti ngaturaken agunging panuwun dhateng pihhak-pihak ing ngandhap menika.

1. Bapak Prof. Dr. Zamzani, M. Hum. minangka dekan Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta ingkang sampun paring kalodhangan anggen kula nyerat skripsi,
2. Bapak Dr. Suwardi, M. Hum. minangka Ketua Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring idi tumrap panyerat,
3. Bapak Dr. Suwardi, M. Hum. minangka *pembimbing I*, ingkang sampun paring bimbingan saha piwulang tumrap panyerat kanthi sabar,
4. Ibu Sri Harti Widiyastuti, M. Hum.. minangka *pembimbing II*, ingkang sampun paring bimbingan saha piwulang tumrap panyerat kanthi sabar,
5. Bapak Prof. Dr.Suwarna, M. Pd. minangka penasehat akademik ingkang sampun paring piwulang saha wejangan ing salaminipun sinau wonten Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah,
6. Bapak saha Ibu Dosen jurusan Pendidikan Bahasa Daerah maturnuwun awit saking ilmu, piwulang, lan wejangan salaminipun panyerat maguru ing Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah,
7. Ibu Ika minangka *Staf Administrasi* jurusan Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring pambiyantu tumrap lancaripun panyerat ngangsu kawruh ing jurusan Pendidikan Bahasa Daerah.
8. Tiyang sepuh kekalih, matur nuwun awit saking donga pangestu saha wejangan-wejanganipun, saengga panyerat saged mujudaken skripsi menika,
9. Sedaya kulawarga, matur nuwun awit saking sedaya peparing ingkang boten saged kula sebataken satunggal mbaka satunggal,

10. Kanca-kanca Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah angkatan 2009 mliginipun kanca-kanca kelas A ,
11. Kanca-kanca kos Ibu Rubidi saha kanca-kanca UKM KAMASETRA UNY
12. Sedaya pihak ingkang sampun paring panyengkuyung ingkang boten saged kula sebataken sedaya woten ing mriki.

Panyerat ngrumaosi bilih skripsi menika taksih tebih saking ingkang nama sampurna, nanging panyerat gadhah pangajeng-ajeng sageda skripsi menika migunani tumrap sok sintena ingkang maos. Mekaten kalawau atur sapala saking panyerat, mugi-mugi skripsi menika saged murakabi.

Yogyakarta, 1 Juli 2013

Panyerat,

Sapdo Haris Wiryanto

DHAFTAR ISI

	Kaca
KACA IRAH-IRAHAN.....	i
PASARUJUKAN.....	ii
PANGESAHAN.....	iii
WEDHARAN	iv
SESANTI	v
PISUNGSUNG	vi
PRAWACANA.....	vii
DHAFTAR ISI.....	ix
DHAFTAR TABEL.....	xii
DHAFTAR LAMPIRAN.....	xiii
DHAFTAR SINGKATAN.....	xiv
SARINING PANALITEN	xv
 BAB I PURWAKA	 1
A. Dhasaring Panaliten	1
B. Underaning Perkawis	5
C. Watesaning Perkawis	6
D. Wosing Perkawis	6
E. Ancasing Panaliten.....	7
F. Paedahing Panilten.....	7
G. Pangertosan	8
 BAB II GEGARAN TEORI.....	 10
A. Strukturalisme Semiotik.....	10
1. Strukturalisme Semiotik.....	11
2. Makna	13
B. Unsur Estetik.....	14

C. Purwakanthi	16
D. Parikan	21
E. Seloka.....	23
F. Pantun	25
G. Tembang Campursari.....	27
H. Panaliten ingkang Jumbuh	28
I. Nalaring Panaliten.....	29
 BAB III CARANIPUN PANALITEN.....	 31
A. Jinising Panaliten	31
B. <i>Data</i> saha Sumbering <i>Data</i>	31
C. Cara Ngempalaken <i>Data</i>	32
D. Pirantining Panaliten.....	33
E. Caranipun Nganalisis <i>Data</i>	33
F. Caranipun Ngesahaken <i>Data</i>	35
 BAB IV ASILING PANALITEN saha PIREMBAGANIPUN.....	 36
A. Asiling Panaliten.....	36
1. Struktur Purwakanthi saha Parikan ingkang Kapanggih wonten ing Album Campursari <i>PENDOPO CAMPURSARI 2 KABUPATEN</i> <i>KARANGANYAR</i>	37
2. Makna saha Pedah Purwakanthi saha Parikan ingkang wonten ing Cakepan Campursari Album <i>PENDOPO CAMPURSARI 2</i> <i>KABUPATEN KARANGANYAR</i>	48
B. Pirembagan	64
1. Struktur purwakanthi saha parikan ing Album “ <i>Pendopo Campursari</i> <i>2 Kabupaten Karanganyar</i> ”	64
a. Purwakanthi	65

b. Parikan	73
2. Makna saking saben purwakanthi saha parikan ing Album “ <i>Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar</i> ”	83
a. Purwakanthi	84
b. Parikan	94
3. Paedah saking saben purwakanthi saha parikan ing Album “ <i>Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar</i> ”	108
a. Purwakanthi	109
b. Parikan	116
4. Kawontenanipun purwakanthi saha parikan ing cakepan campursari “ <i>Pendapa Campursari 2 Kabupaten Karanganyar</i> ” miturut panaliten menika	125
 BAB V PANUTUP	 127
A. Dhudutan	127
B. Implikasi	130
C. Pamrayogi	130
 KAPUSTAKAN	 132
LAMPIRAN	134

DHAFTAR TABEL

	Kaca
Tabel 1 : Kertu dhata kangge purwakanthi	33
Tabel 2 : Kertu dhata kangge parikan	33
Tabel 3 : Format kertu analisis purwakanthi	34
Tabel 4 : Format kertu analisis parikan	34
Tabel 5 : Struktur purwakanthi ingkang kapanggih	37
Tabel 6 : Struktur parikan ingkang kapanggih	41
Tabel 7 : Makna saha paedah purwakanthi	48
Tabel 8 : Makna saha paedah parikan	58
Tabel 9 : Suntingan Cakepan	134
Tabel 10 : Analisis struktur, paedah saha makna purwakanthi ing cakepan tembang campursari wonten album <i>“Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar.”</i>	181
Tabel 11 : Analisis struktur, paedah, saha makna parikan ing cakepan tembang campursari wonten album <i>“Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar.”</i>	195

DHAFTAR LAMPIRAN

	Kaca
Lampiran 1 : Suntingan Cakepan ingkang Leres kaliyan Paugeran Utawi <i>Ejaan yang disempunakan (EYD)</i> Basa Jawi	134
Lampiran 2 : Cakepan tembang-tembang ingkang wonten ing album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar.”	155
Lampiran 3 : Tabel Analisis struktur, paedah saha makna purwakanthi kaliyan parikan ing cakepan tembang campursari wonten album “ <i>Pendopo Campursari 2</i> <i>Kabupaten Karanganyar.</i> ”	181

DHAFTAR SINGKATAN

Gnd : Ganda

Gr. Sas : Guru Sastra

Gr. Sw : Guru Swara

Lum : Lumaksita

Tgl : Tunggal

**PURWAKANTHI SAHA PARIKAN WONTEN ING CAKEPAN
CAMPURSARI ALBUM “PENDOPO CAMPURSARI 2 KABUPATEN
KARANGANYAR ”**

**Dening Sapdo Haris Wiryanto
NIM 09205241029**

SARINING PANALITEN

Panaliten menika gadhah ancas kangge ngandharaken *struktur* purwakanthi saha parikan wonten ing cakepan campursari album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*”, gegayutanipun gatra sampiran kaliyan gatra wos saking saben parikan wonten ing cakepan campursari album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*”, saha makna saha paedah saking saben purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*”. *Struktur* purwakanthi saha parikan ing panaliten menika karembag kanthi cara madosi gegayutanipun guru lagu antawisipun tembung ing saben purwakanthi saha gunggungipun gatra saben wanda parikan. *Makna* saha paedah dipunpadosi kanthi cara ngginakaken cara panaliten *strukturalisme semiotik*.

Data saking panaliten menika wujudipun jinisipun saha makna purwakanthi saha parikan ingkang sampun kaserat wonten ing kertu *data*. *Data* panaliten dipunkempalaken ngginakaken *metode simak catat*. Pirantining panaliten wonten ing panaliten menika ngginakaken kertu *data*. *Data* ingkang sampun kapanggihaken lajeng dipunanalisis mawi teknik analisis deskriptif. Caranipun ngesahaken dhata ing panaliten menika mawi validitas semantis saha reliabilitas intra-rater.

Asiling panaliten nedahaken bilih: (1) *struktur* purwakanthi saha parikan ingkang kaandharaken miturut jinis kaliyan panandhaning purwakanthi saha jinis, panandhaning parikan sarta gegayutanipun antawisipun gatra ing saben parikan. (2) makna saking purwakanthi saha parikan dipunperang miturut makna ingkang nggambaraken kawontenan, makna ingkang ngandharaken pangraosipun manah, makna ingkang ngemot pitutur, saha makna ingkang ngemot perintah. (3) Paedah saking purwakanthi inggih menika nggayutaken tetembungan saha ngyitakaen tetembungan sanesipun, nuwuhaken panemu bab makna, nuwuhaken nilai etis. Paedah parikan kaperang miturut nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken gegambaraning raos seneng, nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken kawontenan panggenan, nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken raos manahipun paraga, nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutur saking paraga, saha nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken wekdal.

BAB I

PURWAKA

A. Dhasaring Panaliten

Kabudayan Jawi ing jaman samenika sampun kathah ingkang dipuntilaraken, kadosta karawitan, tembang macapat, lelagon dolanan. Awit saking menika, kathah seniman Jawi ingkang gadhah panemu supados budaya Jawi menika boten ical. Campursari menika kalebet wonten ing salahsatunggaling kabudayaan Jawi. Kabudayaan Jawi samenika sampun angsal pengaruh saking jaman ingkang sampun modern saha kabudayan bangsa sanes.

Campursari menawi dipuntingali saking lelewaning basanipun, kalebet wonten ing karya sastra Jawi. Campursari kalebet wonten ing karya sastra ingkang wujudipun puisi, langkung jangkep. Subalidinata (1981:7) ngandharaken bilih *Karya sastra Jawa diwujudkan ke dalam bentuk prosa dan puisi. Karya sastra Jawa yang berbentuk prosa disebut sebagai gancaran, sedangkan karya sastra Jawa yang berbentuk puisi disebut basa pinathok atau bahasa yang terikat*. Saking menika saged dipuntingali bilih cakepan-cakepan wonten ing campursari menika awujud basa pinathok ingkang saged dipunwastani puisi rakyat, amargi parikan menika sinten mawon saged ngripta. Bedanipun parikan kaliyan gegeuritan inggih menika wonten ing strukturipun, menawi gegeuritan menika langkung bebas menawi parikan sampun kaiket paugeran-paugeran kados paugeran guru swara saha kedah wonten gatra sampiran kaliyan gatra wos. Kangge mangertosi pangertosanipun cakepan, saderengipun saged dipunpriksani saking teori ingkang dipunandharaken dening

Abrams (1981: 99), panjenenganipun ngandharaken bilih *lyric as a song rendered to the accompaniment of a lyre*. Saking teori menika saged dipunpundhut pangertosan bilih cakepan menika seratan saking tembang ingkang nembe dipuntembangaken kangge ngiringi musik. Cakepan tembang kalebet ing karya sastra, amargi *lirik adalah karya sastra (puisi) yang berisi curahan perasaan pribadi, susunan kata sebuah nyanyian* (Kamus Besar Bahasa Indonesia, 2003:678).

Campursari menika limrahipun ngginakaken basa ingkang limrah dipunginakaken tiyang Jawi ing jaman samenika saha boten awrat dipunmangertosi. Saben cakepanipun campursari menika ugi ngandhut kabudayaan Jawi ingkang sampun kacampuran kabudayan sanes. Cakepan-cakepan wonten ing saben tembang ing campursari saged katon endah saha gadhah *nilai estetis* ingkang sae amargi dipunsekaraken kanthi irama ingkang sae. Jangkepipun, Pradopo (2007: 22) ngandharaken bilih *dalam puisi bersifat estetik, merupakan unsur puisi untuk mendapatkan keindahan dan tenaga ekspresif. Bunyi ini erat hubungannya dengan anasir-anasir musik, misalnya: lagu, melodi, irama, dan sebagainya*.

Dados saking menika tembang campursari ngemot peranan ingkang endah saking cakepan ingkang dipunsekaraken. Cakepan-cakepan campursari menika kathah ugi purwakanthi saha parikan menawi dipuntliti kanthi ngelmu sastra. Para pamiyarsa campursari limrahipun ing jaman samenika kirang mangertos utawi kirang nggatosaken purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing cakepan-cakepanipun tembang campursari menika, langkung-langkung

generasi ing jaman samenika ingkang boten mangertos purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing tembang campursari. Wonten salebetipun cakepan campursari album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” menika ugi kathah purwakanthinipun. Purwakanthi wonten ing album campursari menika dereng dipunpilah utawi dipuntliti, saengga kathah para pamiyarsa album campursari menika ingkang dereng utawi boten mangertos perkawis purwakanthi ing album campursari menika. Pramila saking menika, panaliti ngrembag purwakanthi wonten ing album campursari “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*”, supados tiyang ingkang dereng mangertos saged mangertos saha saged langkung tresna dhumateng karya sastra Jawi. Purwakanthi menika salah satunggaling karya sastra Jawi ingkang kedah dipunsinaoni saha dipunlestantunaken.

Parikan ugi kalebet wonten ing *puisi lama*. Parikan menika kadadosan saking 2 gatra. Gatra ingkang sepisanan kangge narik kawigatosan, ingkang kapingkalih minangka wos. Parikan menika wonten ingkang kadadosan saking kalih larik, tiga larik, saha sekawan larik, bab menika gumantung kaliyan objek kaljian ingkang dipunandharaken. Parikan kaliyan sastra Jawi menika boten saged dipunpisahaken. Langkung-langkung wonten ing tembang campursari ingkang saben dinten boten saged uwal saking pagesangan padintenan tiyang Jawi. Tembang-tembang wonten ing album campursari “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” menika ugi kathah parikanipun. Parikan-parikan menika dereng dipuntliti saha kathah tiyang ingkang boten mangertos babagan parikan ingkang wonten ing album campursari menika. Saking menika, panaliti

dadosaken perkawis-perkawis menika ingkang anjalari panaliti ngrembag parikan wonten album campursari menika.

Kabudayaan Jawi wonten ing babagan tembang langkung kathah jinisipun. Campursari inggih menika salah satunggaling kabudayaan Jawi wonten ing babagan tembang. Kawontenan jaman ingkang sampun *modern* kados menika ingkang anjalari wontenipun tembang campursari. Tetembungan utawi wosipun tembang campursari menika langkung gayut kaliyan kadadosan ing jaman modern menika. Purwakanthi saha parikan menika limrah saha kathah wonten ing saben cakepan campursari.

Tiyang jaman samenika langkung mangertos budaya saking bangsa sanes. Kabudayan bangsa sanes menika langkung beda kaliyan kabudayan Jawi. Awit saking samenika para *sastrawan* ugi *budayawan* Jawi wonten ing jaman ingkang sampun *modern* samenika ngripta sekar-sekar Jawi ingkang *modern* ugi. Campursari menika salah satunggalipun sekar Jawi *modern* ingkang dipunripta dening para *sastrawan* saha *budayawan* Jawi jaman *modern* menika. Cakepan campursari ingkang badhe dipunteliti inggih menika cakepan campursari wonten ing *Album "Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar"*. *Album* campursari menika dipunsekaraken dening Bupati Karanganyar inggih menika Hj. Rina Iriani Sri Ratna Ningsih, S.pd. M. Hum. kaliyan Didi Kempot. Sekar campursari ingkang wonten salebetipun *album* menika wonten 11 sekar. Wonten ing *album* campursari menika kathah cakepan ingkang awujud purwakanthi kaliyan parikan. *Album* campursari menika gadhah ancas nepangaken pariwisata Kabupaten Karanganyar. Kathah paedah saking album campursari menika,

kajawi kangge nepangaken pariwisata ing Kabupaten Karanganyar, album menika ugi saged kangge nguri-uri kabudayan Jawi saha nepangaken campursari dhumateng generasi enèm ing jaman samenika.

Perkawis-perkawis menika ingkang anjalari panaliti ngrembag babagan purwakanthi saha parikan wonten ing cakepan *album* campursari “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*”. Kathah tiyang ingkang gadhah *album* campursari menika, ananging boten mangertos tegesipun utawi wosipun purwakanthi kaliyan parikan wonten ing saben cakepan. Awit saking menika panaliti nliti purwakanthi kaliyan parikan wonten ing cakepan campursari *album* “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*.” Saking perkawis menika panaliti gadhah pangajab supados panaliten menika saged migunani saha nambah pangertosan babagan purwakanthi saha parikan mliginipun wonten ing cakepan sekar campursari.

B. Underaning Perkawis

Awit saking dhasaring panaliten menika, saged dipunpendhet underaning perkawis ingkang kados menika:

1. *Struktur* purwakanthi saha parikan wonten ing cakepan campursari *album* “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*”.
2. Gegayutanipun gatra sampiran kaliyan gatra wos saking saben parikan wonten ing cakepan campursari *album* “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*”.

3. *Makna* saha paedah saking saben purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing *album* “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”.
4. *Pola* parikan miturut guru wilanganipun saben parikan ingkang wonten ing *album* campursari “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”.
5. *Nilai moral* saking purwakanthi saha parikan wonten ing *album* “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”.

C. Watesaning Perkawis

Panaliten menika amrih saged *fokus* utawi cetha kedah gadhah watesaning perkawis. Watesipun perkawis wonten ing panaliten menika:

1. *Struktur* purwakanthi saha parikan wonten ing cakepan campursari *album* “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”.
2. Gegayutanipun gatra sampiran kaliyan gatra wos saking saben parikan wonten ing cakepan campursari *album* “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”.
3. *Makna* saha paedah saking saben purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing cakepan campursari *album* “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”.

D. Wosing Perkawis

1. Kados pundi *struktur* purwakanthi saha parikan wonten ing cakepan campursari *album* “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”?

2. Kados pundi gegayutanipun gatra sampiran kaliyan gatra wos saking saben parikan wonten ing cakepan campursari *album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”*?
3. Kados pundi *makna* saha paedah saking saben purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing *album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”*?

E. Ancasing Panaliten

1. Mangertos *struktur* purwakanthi saha parikan wonten ing cakepan campursari *album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”*.
2. Mangertos gegayutanipun gatra sampiran kaliyan gatra wos saking saben parikan wonten ing cakepan campursari *album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”*.
3. Mangertos *makna* saha paedah saking saben purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing *album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”*.

F. Paedahing Panalitien

a. Paedah *teoritis*

Panaliten menika saged ngandharaken babagan purwakanthi saha parikan wonten ing cakepan campursari *album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”*. Asilipun panaliten menika saged nambah pangertosan babagan parikan kaliyan purwakanthi wonten ing *album campursari “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”*.

b. Paedah praktis

Saking panaliten menika saged dados pancadanipun panaliten ingkang badhe dipunlampahi dening panaliti sanes ingkang badhe nлити babagan purwakanthi saha parikan mliginipun wonten ing cakupan sekar campursari utawi ing obyek sanesipun. Asilipun panaliten menika uga saged dados pedoman saha nambah wawasan panaliti utawi masyarakat sanesipun wonten ing babagan parikan saha purwakanthi. Kajawi menika, panaliten menika ugi saged nglestantunaken budaya Jawi, mliginipun babagan kasusastran Jawi.

G. Pangertosan

Adhedhasar panaliten menika, wonten tembung-tembung ingkang dipunwatesi pangertosanipun, inggih menika:

1. Purwakanthi

Purwakanthi inggih menika unen-unen utawi ukara ingkang runtut basanipun utawa sastranipun. Purwakanthi ingkang runtut basanipun dipunsebut purwakanthi basa, dene wonten ing sastra sinebut purwakanthi sastra. Purwakanthi saged awujud ukara miturut jinisipun ingkang limrah, saged ugi ngemot paribasan, saloka, utawa sekar.

2. Parikan

Parikan inggih menika salah satunggaling karya sastra Jawi, ingkang wonten ing basa Indonesia dipunsebut *pantun*. Parikan ugi kalebet ing *puisi lama*. Parikan menika unen-unen ingkang dumadi saking 2 ukara. Ukara ingkang

sepisanan kangge narik kawigatosan, ingkang kaping kalih minangka wos.

Parikan menika kados *pantun* ananging kalih larik.

3. Tembang Campursari

Tembang inggih kalebet ing kasusastran ugi. Tembang inggih menika puisi utawi geguritan ingkang dipunsekaraken. Campursari menika kalebet tembang utawi sekar gagrag enggal ingkang salahsatunggaling sekar garapan, boten miturut paugeran kados wonten ing sekar macapat. Campursari wonten ing jaman samenika sampun kawentar ing wewengkon masyarakat Jawi.

4. “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*”.

Pendopo Campursari 2 Kabupaten karanganyar inggih menika salah satunggaling *album* campursari. *Album* campursari menika gadhah 11 sekar wonten ing salebetipun. Inggih menika: *Dalan Tembus, Tilik Deso, Kenikir, Telepon Bingung, Cetho, Tarling, Sangiran, Wisoto, Dewi Saraswati, Apem Opo Cendol, Kencar-kencar*. Sekar-sekar ing *album* menika dipunsekaraken dening ibu Hj. Rina Iriani Sri Ratna Ningsih, S.pd. M.Hum. kaliyan Didi Kempot. *Penyanyi* Ugi wonten saking daerah mriku utawi *lokal* inggih menika Yan Vellia, Dini, Asti, Titis RT, Nanik Kusuma, Datik, Heri Jagung, kaliyan Sri Uning.

BAB II

GEGARAN TEORI

A. Strukturalisme Sastra

Karya sastra menika limrahipun ngemot panemu saking panganggit. Wos wonten ing karya sastra boten dipunandharaken kanthi cetha, ananging limrahipun sastrawan menika damel tandha utawi *simbol* supados ingkang maos menika madosi teges saha wosipun saking karya sastra. Teori *strukturalisme* sastra menika salah satunggaling *teori* wonten ing ngelmu *pengkajian karya sastra* ingkang nyinaoni perkawis tandha-tandha saha konsep ingkang sampun *struktural* wonten ing karya sastra. Gegayutan kaliyan menika, Endraswara (2011: 49) ngandharaken bilih *strukturalisme sebenarnya merupakan paham filsafat yang memandang dunia sebagai realitas berstruktur. Strukturalisme* inggih menika *konsep* panemu saking sastrawan ingkang sampun runtut saha gadhah *struktur* ingkang cetha. Nurghiyantoro (1998: 36) ugi ngandharaken bilih *strukturalisme dapat dipandang sebagai salah satu pendekatan kesastraan yang menekankan pada kajian hubungan antarunsur pembangun karya yang bersangkutan. Dados* saking pangertosan menika, *sturkturalisme* menika salaha satunggaling *pendekatan* wonten ing kasusastran ingkang ngrembag utawi nyinaoni gegayutanipun *unsur* ingkang ndadosaken karya sastra kanthi runtut utawi kanthi *struktural*. Menawi dipungayutaken kaliyan wujudipun parikan, pangertosan menika jumbuh. Perkawis menika jumbuh amargi ing parikan menika wonten gegayutan bab guru swara antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos.

Gegeyutan kaliyan panaliten menika, kaandharaken teori *strukturalisme semiotik* Panaliten menika boten sedayanipun saged dipunandharaken mawi *strukturalisme* mawon, amargi boten sedaya sampiran kaliyan wos menika saged dipungayutaken.

1. Strukturalisme Semiotik

Karya sastra mliginipun tembang menika kasusun saking basa-basa ingkang runtut saha endah. Basa-basa menika asil saking panemunipun ingkang ngripta. Saking basa-basa menika, panganggit karya sastra boten mekaten mawon angganipun ngandharaken teges saha wosipun karya sastra. Basa-basa menika dados *simbol* utawi tandha wonten ing karya sastra, tandha menika kedah dipunandharaken piyambak dening ingkang maos supados saged mangertos wosipun karya sastra menika. Gegayutan kaliyan menika, Endraswara (2011: 63) ngandharaken bilih *bahasa itu akan membentuk sistem ketandaan yang dinamakan semiotik*. Dados, saking *semiotik* menika kula saha panjenengan saged mangertos tandha-tandha basa wonten ing karya sastra. Semiotik menika saking basa Yunani: *semeion* ingkang tegesipun tandha. Wonten ing kasusastran, semiotik menika salah satunggaling cara panaliten sastra ingkang ngrembag perkawis tandha-tandha wonten ing karya sastra kangge mangertosi tegesipun saha *makna* saking karya sastra menika.

Saking sedaya andharan menika, saged dipuntingali bilih *strukturalisme* kaliyan *semiotik* menawi dipungayutaken saged dados salahsatunggaling cara panaliten karya sastra, mliginipun kangge ngrembag babagan teges saha *makna* saking karya sastra. Cara panaliten karya sastra ingkang kadadosan inggih

menika *strukturalisme semiotik*. Endraswara (2011: 64) ngandharaken bilih *strukturalisme semiotik* menika *peneliti menghubungkan aspek-aspek struktur dengan tanda-tanda*. Wonten ing kadadosan strukturalisme semiotik, panaliti kedah nggatosaken tandha-tandha saha *struktur* karya sastra. Saking andharan teori menika saged dipundudut bilih *strukturalisme semiotik* menika salah satunggaling cara panaliten sastra ingkang ngrembag perkawis gegayutanipun *struktur* karya sastra kaliyan tandha-tandha ingkang wonten ing karya sastra, supados saged mengertos teges saha *makna* saking karya sastra menika.

Panaliten ingkang migunakaken cara panaliten *strukturalisme semiotik*, gadhah paugeran saha cara-cara kangge nganalisis karya sastra. Pradopo wonten ing Jabrohim (2001: 99), ngandharaken caranipun nganalisis karya sastra migunakaken cara *strukturalisme semiotik* inggih kados menika:

1. *Sajak dianalisis ke dalam unsur-unsurnya dengan memperhatikan saling berhubungan antar unsur-unsurnya dengan keseluruhannya.*
2. *Tiap unsur sajak itu dan keseluruhannya diberi makna sesuai dengan konvensi puisi.*
3. *Setelah sajak dianalisis ke dalam unsur-unsurnya dilakukan pemaknaannya, sajak dikembalikan kepada makna totalitasnya dalam kerangka semiotik.*
4. *Untuk pemaknaan itu diperlukan pembacaan secara semiotik, yaitu pembacaan secara heuristik dan pembacaan hermeneutik atau pembacaan retroaktif.*

Saking teori menika saged dipundudut bilih menawi nganalisis karya sastra migunakaken *strukturalisme semiotik*, kedah nggatosaken 4 cara menika:

1. *Sajak dipunanalisis sedaya unsur-unsuripun kanthi nggatosaken gegayutanipun antawisipun unsur karya sastra.*
2. *Seben unsur karya sastra menika dipuntegesi miturut konvesinipun.*

3. Menawi unsus-unsur karya sastra sampun *dipunanalisis* kados menika, lajeng karya sastra menika dipuntegesi sedayanipun miturut *semantik*.
4. Kangge negesi menika, dipunbetahaken maos kanthi *semiotik*. Maosipun kanthi *heuristik* saha *hermeneutik*.

Sedaya cara menika boten kedah urut anggenipun nglampahi, ananging kedah wonten sekawan angka menika. Kangge nglampahi cara ing angka sekawan, kita kedah mangertos rumiyin tegesipun maos kanthi *heuristik* saha *hermeneutik*. Maos kanthi *heuristik* miturut Riffaterre wonten ing Jabrohim (2001: 101), inggih menika *pembacaan berdasarkan struktur kebahasaanya atau secara semiotik adalah berdasarkan konvensi sistem semiotik tingkat pertama*. Saking menika, maos kanthi *heuristik* inggih menika maos kanthi nggatosaken struktur basanipun, menawi miturut *semiotik* miturut sistem *semiotik* tingkat setunggal. Maos *hermeneutik* inggih menika *pembacaan ulang sesudah pembacaan heuristik dengan memberikan tafsir berdasarkan konvensi sastranya* (Riffaterre wonten ing Jabrohim, 2001: 101). Saking teori menika, saged dipundudut tegesipun bilih maos *hermeneutik* inggih menika ngambali maos sasampunipun maos kanthi *heuristik* kanthi maringi teges miturut *konvensi* sastranipun.

2. Makna

Panganggit karya sastra menika gadhah ancas nyerat utawi damel karya sastra. Karya sastra menika limrahipun gadhah nilai-nilai *estetika* saha *makna*. *Makna* menika salah satunggaling ancas ingkang wonten ing karya sastra. Panganggit limrahipun boten mekaten mawon ngandharaken *makna* wonten ing karya sastra. Para pamiarsa kedah madosi piyambak teges saha *makna* ingkang

wonten ing karya sastra menika. Makna menika boten sami kaliyan *semantik* ingkang kados sampun kaandaraken wonten ing inggil menika. *Semantik* menika wujudipun tandha ing saben karya sastra. Luis Prieto wonten ing Jeanne Martinet ingkang sampun dipunalihbasaaken dening Herwinarko (2010: 35), ngandharaken bilih *makna adalah hubungan sosial yang dibangun oleh sinyal di antara sang emisor dan reseptor ketika tindakan semik sedang berlangsung*. Saking menika saged dipuntingali bilih makna menika ngandharaken kados pundi gegayutan sosial ingkang dipundamel dening *sinyal* antawisipun tiyang. *Sinyal* menika ingkang nggayutaken panganggit karya sastra kaliyan para pamiarsa karya sastra saha nuwuhaken raos gayut antawisipun pamiarsa kaliyan panganggit.

Stephen Ullmann ingkang dipunadaptasi dening Sumarsono (2009: 68) ngandharaken bilih *hubungan timbal balik antara bunyi dengan makna inilah yang disebut dengan makna*. *Makna* menika kawontenanipun saking gegayutanipun antawis swanten kaliyan *makna*. Teges ingkang wonten karya sastra menika sami kaliyan *makna* saking saben karya sastra. *Makna* menika wonten kalih, inggih menika *makna konotasi* saha *makna denotasi*. *Konotasi* menika makna boten sejatosipun utawi tandha-tandha sanes ingkang dipungayutaken kaliyan *makna* aslinipun. *Denotasi* menika negesi kanthi teges sejatosipun utawi menapa wontenipun.

B. Unsur Estetik

Sastra menika boten saged ical saking kaendahan, mliginipun kaendahan basa. *Estetik* inggih menika *mengenai keindahan, menyangkut apresiasi*

keindahan (alam, seni, sastra). (KBBI, 2003: 308). *Estetis* utawi *estetik* miturut Suroso dkk inggih menika *indah, tentang keindahan, atau mempunyai nilai keindahan* (2008: 21). Kaendahan wonten ing karya sastra menika dipunripta dening panganggit migunakaken basa ingkang sampun dipunrantam kanthi sae. Kaendahan menika asalipun saking Tuhan. Miturut Endraswara (2011: 68), kaendahan utawi *estetik* menika dipunperang dados 3:

- 1) *Keindahan dalam arti luas, yaitu keindahan yang identik dengan kebenaran.*
- 2) *Keindahan dalam estetika murni, yaitu keindahan dalam pengalaman sastra yang mempengaruhi seseorang merasa indah atau tidak indah.*
- 3) *Keindahan sederhana, yaitu keindahan yang hanya terbatas pada tangkapan pancaindra.*

Wonten ing saben karya sastra menika gadhah watesipun piyambak-piyambak. Perkawis menika ingkang ndadosaken karya sastra *unik* saha endah. Tuladhanipun wonten ing karya sastra Jawi inggih menika purwakanthi, wonten purwakanthi guru sastra kaliyan purwakanthi guru swara. Menawi wonten ing sastra Indonesia wonten *sajak asonasi* saha *aliterasi*, menika sami kaliyan purwakanthi guru sastra kaliyan swara ing sastra Jawi. Menawi wonten ing sastra Jawi wonten parikan, ing sastra Indonesia wonten pantun. Beda-bedanipun menika ndadosaken karya sastra langkung sae saha endah.

Limrahipun parikan saha purwakanthi menika saged dipuntingali wonten ing tembang, macapat, saha ugi wonten ing dialog padintenan ing masyarakat Jawi. Tembang inggih menika iketan karangan awewaton guru lagu sarta guru wilangan apa dene kanthi lelagon (Baoesastra Djawa, 1939: 600). Tembang menika kalebet wonten ing salahsatunggaling karya sastra, *unsur estetika* wonten

ing tembang inggih menika wonten ing kaendahan basanipun, purwakanthinipun, saha wiramanipun. Tembung-tembung saha ukara-ukara ing tembang menika sampun karantam kanthi sae dening tiyang ingkang ngripta tembang menika.

C. Purwakanthi

Purwakanthi menawi wonten ing basa Indonesia kasebut sajak. Tembung “purwa” gadhah teges wiwitan, ngajeng. Tembung “kanthi” gadhah pangertosan inggih menika kanca, gandheng, karo nganggo. Purwakanthi gadhah teges nggandeng kang wis kasebut ing purwa utawa wiwitan. Pangertosan menika jumbuh kaliyan *teorinipun* Padmosoekotjo bilih; Maksudé perangan kang nggandheng kang wis kasebut ana ing perangan wiwitan utawa purwa, utawa kang wis kasebut ana ing perangan ngarep. Wondene sing digandheng iku swarane utawa aksarane isa uga tembunge (Padmosoekotjo, 1958: 118). Purwakanthi kalebet salah satunggaling basa endah utawi basa rinengga wonten ing basa Jawi. Purwakanthi kalebet salah satunggaling perangan saking karya sastra Jawi. Purwakanthi inggih menika unen-unen utawa larik ingkang runtut basanipun utawa sastranipun. Purwakanthi ingkang runtut basanipun dipunsebat purwakanthi basa, dene wonten ing sastra sinebat purwakanthi sastra. Purwakanthi kaperang dados 3, inggih menika:

1. Purwakanthi guru swara

Purwakanthi guru swara inggih menika unen-unen ingkang runtut swantenipun (vokal), wonten ing purwakanthi menika kapanggih runtutanipun swanten setunggal kaliyan sanesipun. Pangertosan menika gayut kaliyan pangertosan saking Saputra (2001: 13) ingkang ngandharaken bilih purwakanthi

guru swara inggih menika *perulangan vokal atau runtutan vokal pada kata dalam satu baris puisi, baik secara berurutan maupun berseing*. Vokal wonten ing purwakanthi guru swara menika kadadosan kanthi runtut ugi limrahipun dipunambali wonten ing saben gatrani pun kanthi runtut utawi selang seling. Purwakanthi menika kathah ginanipun, tuladhanipun kados wonten ing lelagon, bebasan, cangkriman, saloka, lan sakpiturutipun. Tuladha:

Gemi setiti ngati-ati

Bungah susah iku lumrah

Desa mawa cara negara mawa tata

Becik ketitik, ala ketara

(Daryanto, 1999: 145)

Tuladha menika ugi ngandharaken bilih wonten ing purwakanthi guru swara *vokalipun* dipunambali. Kadadosan menika saged dipuntingali wonten ing tuladha ing inggil, sampun kanthi cetha bilih aksara ingkang dipunserat kandel menika ingkang anjalari ukara menika kalebet ing purwakanthi guru swara. Ananging wonten panemu sanes saking Saputra (2001:13) bilih *purwakanthi guru swara pada dasarnya tidak terbatas pada perulangan vokal saja, tetapi dapat berupa perulangan gabungan vokal dan konsonan yang membentuk kesetaraan bunyi*. Langkung cetha malih saged dipunprikasani tuladha menika: gecul kumpul, bandhol ngrompol. Saking pangertosan saha tuladha menika saged dipundudut bilih wonten purwakanthi guru swara menika ugi wonten pangambalan *vokal* ingkang dipungayutaken kaliyan *konsonan* wonten ing setunggal ukara, dados boten kados pangambalan *vokalipun* kemawon.

2. Purwakanthi Guru Sastra

Purwakanthi guru sastra inggih menika unen-unen ingkang runtut sastranipun (konsonan). Gegayutan kaliyan menika Suhariato wonten ing Roesmiati (2008: 49) nyebataken bilih purwakanthi guru sastra inggih menika *sebagai rima yang disebabkan oleh unsur konsonan yang sama*. Dados purwakanthi guru sastra menika ingkang gadhah sajak inggih menika konsonanipun. Tuladha :

Tata titi tatas titis

Cecer cicir cewet

Kala kula kelas kalih kula kulak kalo

(Daryanto, 1999: 146)

Tuladha ing inggil ugi ngandharaken bilih purwakanthi guru sastra menika kadadosan saking saben huruf konsonan ingkang wonten ing saben tembungipun saha tembung-tembung menika saged gegayutan saha gadhah teges bilih dipunndadosaken ukara. Langkung jangkepipun Roesmiati (2008: 48) ngandharaken bilih purwakanthi guru sastra *dapat disamakan dengan aliterasi, yaitu perulangan konsonan pada kata dalam satu baris, baik secara beruntun maupun secara berseling*. Tetembungan wonten ing purwakanthi guru sastra menika ingkang aksara *konsonan* saben ngajeng tembungipun, kedah runtut utawi selang seling ananging sedaya menika wonten paugeranipun kados wonten ing tuladhanipun ing inggil menika.

3. Purwakanthi Basa utawa Lumaksita

Lumaksita menika saking tembung “lumaksita” ingkang gadhah pengertosan “lumaku” tembung-tembungipun. Wonten ing purwakanthi lumaksita, ukara wingking kaliyan ngajengipun kedah runtut saha gegayutan. Purwakanthi basa utawi lumaksita inggih menika unen-unen kang kadhapuk saka rong gatra. Pungkasane gatra kapisan, dadi wiwitane gatra kapindho. Purwakanthi lumaksita sing akeh – akeh tinemu ana ing wangsalan lan tembang (S. Padmosoekotjo, 1958: 127). Langkung cetha saged dipunpriksani wonten ing tuladhan menika :

*Jarwa **pinter, pintere** satriya ing pringgondani*

*Bayem **arda, ardane** ngrasuk busana*

*Kolik **priya, priyagung** anjani putra*

(Daryanto, 1999: 147)

Saking tuladha menika, wonten ing purwakanthi lumaksita gadhah titikan inggih menika pangambalan tembung ing wingking kaliyan tembung ing ngajeng ukara salajengipun kedah gegayutan. Limrahipun ukara salajengipun menika ngandharaken tembung ingkang wingking piyambak ing ukara saderengipun. Pangambalan wonten ing purwakanthi lumaksita menika sipatipun boten *reduplikasi makna* mawon, ananging ngandharaken maknaipun supados *estetis*. Gegayutan kaliyan menika, Roesmiati (2008: 49) ngandharaken bilih *perulangan dalam purwakanthi lumaksita tidak mengandung makna jamak sebagaimana halnya dalam reduplikasi melainkan lebih bermakna estetis*. Sedaya menika

ndadosaken karya sastra menika langkung gadhah *nilai estetis* utawi gadhah kaendahan.

4. Paedah Purwakanthi

Paedah menika awrat menawi kangge mangertosi kados pundi kekajengan ing saben purwakanthi. Kados teges saking saben purwakanthi, teges menika boten mekaten mawon saged kita mangertosi. Kita kedah mangertos paedah saking ginanipun saben purwakanthi ingkang wonten saben cakepan. Saben purwakanthi menika karantam dening aksara-aksara ingkang runtut antawisipun tembung. Limrahipun purwakanthi menika gadhah paedah inggih menika kangge ndadosaken tetembungan saha ukara menika langkung endah. Kajawi menika, purwakanthi gadhah paedah kangge nandhani aksara utawi perkawis ingkang wigati saha ndadosaken endah. Paedah menika jumbuh kaliyan pamanggihipun Sumarjo kaliyan Saini (1997: 130) bilih *persamaan bunyi yang terdapat dalam larik-larik karya puisi memberikan kesan kesatuan, kepaduan atau keutuhan pada karya itu* Miturut sedaya menika paedah purwakanthi ing panaliten menika dipunperang miturut bab ingkang nggayutaken saha panyigegeipun tetembungan, nggayutaken tetembungan saha nuwuhaken pamanggih tartamtu, nggayutaken tetembungan saha paring *nilai estetis*. Jangkepipun pirembagan bab paedah purwakanthi saged dipunpriksani wonten ing bab pirembagan.

D. Parikan

Parikan menika kalebet wonten ing basa pinatok utawi puisi. Parikan menika ngemot paugeran-paugeran tartamu. Perkawis menika jumbuh kaliyan panemunipun Padmosoekotjo (1960: 16) ingkang ngandharaken bilih parikan inggih menika unen-unen mawa paugeran telung warna, yaiku: kadadean saka rong ukara kang dapukane nganggo purwakanthi guru swara, saben saukara kadadean saka 2 gatra, ukara kapisan mung minangka purwaka dene ngese utawa wose dumunung ing ukara kapindo.” Parikan inggih menika salahsatunggaling karya sastra Jawi, ingkang wonten ing basa Indonesia dipunsebat *pantun*. Parikan ugi kalebet wonten ing *puisi lama*. Parikan menika unen-unen ingkang dumados saking 2 gatra. Gatra ingkang sepisanan kangge narik kawigatosan, ingkang kaping kalih minangka wos. Perkawis menika jumbuh kaliyan panemunipun Rahmanto (1986:99), bilih *sampiran tidak mengandung maksud, dan hanya diambil rimanya saja untuk mengantarkan maksud yang akan dikeluarkan pada larik dan keempat yang lazim disebut maksud (isi) pantun*.

Miturut gunggungipun wanda, parikan dipunperang dados 3:

1. Parikan ingkang dumados saking (4 wanda+4 wanda)X2

Parikan ingkang kadadosan saking 2 gatra, saben setunggal gatra kadadosan saking 2 gatra alit (S. Padmosoekotjo, 1960: 16). Gatra alit ingkang kapisan kadadosan saking 4 wanda, saha gatra alit ingkang kaping kalih menika kadadosan saking 4 wanda ugi. Saengga saben gatanipun kadadosan saking 8 gatra.

Tuladhanipun:

Iwak bandeng, durung waju.

Priya ganteng, sugih ngelmu.

2. Parikan ingkang dumados saking (4 wanda+8 wanda)X2

Parikan ingkang kadadosan saking 2 gatra, saben setunggal gatra kadadosan saking 2 gatra alit (S. Padmoesoekotjo, 1960: 16). Gatra alit ingkang kapisan kadadosan saking 4 wanda, saha gatra alit ingkang kaping kalih menika kadadosan saking 8 wanda ugi. Saengga saben gatrani pun kadadosan saking 12 gatra.

Tuladhanipun:

Kembang adas, sumebar tengahing alas.

Tuwas tiwas, nglabuhi wong ora waras.

3. Parikan ingkang dumados saking (8 wanda+8 wanda)X2

Parikan ingkang kadadosan saking 2 gatra, saben setunggal gatra kadadosan saking 2 gatra alit (S. Padmoesoekotjo, 1960: 16). Gatra alit ingkang kapisan kadadosan saking 8 wanda, saha gatra alit ingkang kaping kalih menika kadadosan saking 8 wanda ugi. Saengga saben gatrani pun kadadosan saking 16 gatra.

Tuladhanipun:

Enting – enting gula Jawi, sabungkuse isine lima.

Ingatase para siswa, wajib seneng ngubah basa.

Parikan menawi dipunpriksani saking kathahipun larik utawi baris saged kaperang dados kalih, inggih menika parikan cekak utawi tunggal saha parikan gandha. Parikan singkat utawi tunggal menika parikan ingkang kadadosan saking kalih larik. Parikan gandha inggih menika parikan ingkang kadadosan saking sekawan larik. *Teori* menika ingkang badhe dipunginakaken kangge milah utawi merang parikan wonten ing album campursari menika.

4. Paedah Parikan

Saben parikan menika gadhah paedah ingkang boten kita mangertosi kanthi cetha. Kados teges saking saben parikan, teges menika boten mekaten mawon saged kita mangertosi. Kita kedah mangertos paedah saking ginanipun saben parikan ingkang wonten saben cakepan. Saking teori-teori saben parikan ing inggil, paedah ginanipun purwakanthi inggih menika minangka: nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken gegambaraning raos seneng, nggayutaken gatra sampiranipun kaliyan gatra wos supados saged kawontenan panggenan, nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken raos manahipun paraga, nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutur saking paraga, saha nggayutaken gatra sampiran kaliyan wos supados saged ngandharaken wekdhal. Jangkepipun pirembagan saged kita priksani wonten ing bab pirembagan.

E. *Seloka*

Kathah saking karya sastra Indonesia ingkang gadhah gayutanipun kaliyan karya sastra Jawi. Wonten ing bab menika, karya sastra Indonesia

ingkang sami saged dipunpriksani miturut guru lagunipun saha guru wilanganipun. *Seloka* menika kalebet wonten ing kasusastran Indonesia. *Seloka* menawi wonten ing kasusastran Jawi kados purwakanthi saha parikan. Sedaya menika gadah gegayutan kaliyan larik saderengipun, limrahipun ugi kaiket kaliyan guru lagu saha guru wilangan. *Seloka* menika saking basa Sansekerta *cloka* ingkang tegesipun *puisi Hindu yang terdapat dalam kitab-kitab kesusastraan India, seperti Ramayana dan Mahabarata* (Nursito, 2000: 21). Saking menika saged dipundudut bilih *seloka* menika kalebet sastra ingkang sampun dangu wontenipun, adhedasar teori menika *seloka* sampun wonten ing kitab-kitab *Hindu*. Kabudayaan *Hindu* menika kalebet kabudayaan ingkang rumiyin sanget mlebet bangsa kita tinimbang kabudayaan saking bangsa sanesipun.

Wonten ing kasusastran Jawi, *seloka* ugi sami kaliyan purwakanthi saha parikan. *Seloka*, purwakanthi, saha parikan menika sami-sami gadhah guru lagu utawi wirama. *Seloka* kaliyan parikan ugi sami, kekalihipun wonten ing gatra setunggal menika dipunsebat sampiran saha gatra kalihipun dipunsebat wos utawi tegesipun *seloka* saha parikan menika. Langkung cetha, Nursisto (2000: 21) ngandharaken sarat-sarat *Seloka* utawi *cloka*:

- a) *Tiap-tiap baris terdiri atas 2 baris;*
- b) *Tiap baris terdiri atas 16 suku kata dan merupakan 2 potong kalimat, jadi dalam setiap baris ada 2x8 suku kata;*
- c) *Biasanya berisi pelajaran atau petuah berhikmat;*
- d) *Isi bait yang satu dengan berikutnya saling berhubungan;*
- e) *Tidak terkait oleh sajak akhir.*

Saking sedaya sarat-sarat menika saged dipunpriksani bilih wonten pinten-pinten sarat saking *seloka* ingkang sami kaliyan purwakanthi saha parikan. Salajengipun saged dipunpriksani tuladha saking *seloka* ing ngandhap menika:

*Ada seekor bururng pelatuk
Cari makan di kayu buruk
Tuan umpama ayam pungguk
Segan mencakar rajin mematuk*

Tuldha menika gadhah guru lagu kados wonten ing purwakanthi saha parikan. Larikipun ugi sami kaliyan purwakanthi saha parikan. *Seloka* limrahipun ngginakaken basa Melayu utawi Indonesia, amargi samenika kalebet ing kasusastran Indonesia.

F. Pantun

Pantun menika kalebet wonten ing salahsatunggaling jinis kasusastran Indonesia. Sejatosisipun *pantun* menika ugi langkung limrah wonten ing tlatah Melayu. Wonten ing wewengkon Melayu (Malaysia saha wewengkon caketipun), *pantun* menika dados salahsatunggaling kabudayan ingkang sipatipun panglipur. Sejatosisipun pangertosan *pantun* kaliyan parikan menika sami, sajangkepipun saged dipunpriksani bilih parikan menika saking tembung “pari”. “Pari” menika tegesipun pantun. Gegayutan kaliyan menika, pantun gadhah pangertosan *sebagai, ibarat, umpama, atau laksana* (Nursito, 2000:11). Saking pangertosan menika saged dipuntingali bilih pantun kaliyan parikan menika gadhah ancas saha wos ingkang sami, inggih menika ngumpamaken tetembungan dados basa ingkang gadhah makna boten saestunipun ajeng tegesipun wonten larik salajengipun saha wosipun wonten ing larik salajengipun. Wonten ing kasusastran Nusantara, kathah

wujudipun pantun ingkang maneka warni. Wujudipun pantun menika beda-beda miturut nama ingkang dipunparingi saking saben tlatah. Wonten ing kasusastran Jawi, pantun menika dipunsebat parikan. Kekalihipun menika sami menawi dipunpriksani saking *strukturipun* saha saking wujudipun. Bedanipun saking kekalihipun inggih menika wonten ing basa ingkang dipunginakaken, menawi jinisipun pantun kaliyan parikan menika beda. Jinisipun pantun miturut wosipun menika wonten tiga: *pantun kanak-kanak*, *pantun muda*, *pantun tua*.

Pantun menika gadhah *struktur* ingkang gayut kaliyan parikan. Pantun saha parikan menika gadha 2 gatra. Gatra kapisan inggih menika limrahipun dipunsebat purwaka utawi sampiran, saha gatra salajengipun dipunsebat gatra wos utawi negesi. Menawi saratipun pantun, Nursito (2000: 11) ngandharaken bilih saratipun pantun inggih menika:

- a) *Tiap bait terdiri atas empat baris.*
- b) *Tiap baris terdiri atas 8 sampai 12 suku kata.*
- c) *Sajaknya berumus a-b-a-b.*
- d) *Kedua baris pertama merupakan sampiran, sedangkan isinya terdapat pada kedua baris terakhir.*

Saking menika saged dipunpriksani bilih saratipun pantun menika sami kaliyan parikan. Parikan limrahipun gadah 4 larik. Kejawi menika, parikan limrahipun gadhah guru swanten a-b-a-b utawi a-a-a-a. parikan ugi wonten ingkang gadhah struktur bebas ingkang dipunsebat parikan bebas menawi pantun wonten ugi pantun bebas. Langkung cetha saged dipunpriksani salahsatunggaling tuladha pantun saking Rahmanto (1986: 99) ingkang kados menika:

*Kalau ada si kembang baru,
Bunga kenangan dikupas jangan,
Kalau ada sahabat baru,
Sahabat lama dibuang jangan.*

Tuladha pantun menika ngandharaken bilih pantun menika gadhah struktur kados parikan. Pantun menika gadhah guru swanten a-b-a-b, saged dipunpriksani saking hurup ingkang dipunserat kadhel. Saking salah satunggaling sarat menika pantun gadhah gegayutan kaliyan parikan.

G. Tembang campursari

Tembang menika kalebet wonten ing kasusastran. Tembang inggih menika puisi utawi geguritan ingkang dipunsekaraken. Campursari menika kalebet tembang utawi sekar gagrag enggal ingkang salah satunggaling sekar garapan, boten manut paugeran kados wonten ing sekar macapat. Campursari limrahipun nggayutaken pirantining *musik diatonis* kaliyan *pentatonis* kanthi laras ingkang sae. Pirantinipun campursari inggih menika *piano*, *gitar*, *drum*, saron, demung, kendhang. Menika sedaya saged njelma dados 5 wujud, inggih menika: lelagon campursari, sekar gendhing campursari, macapat campursari, lelagon dolanan, lelagon campursari. Campursari saged kados menika, amargi campursari menika gadhah sipat ingkang *fleksibel* kaliyan kadadosan jaman samenika. Campursari menika kadadosana saking kathahipun unsur seni ingkang wonten. Endraswara (2010: 23) ngandharaken bilih *tembang campursari yaitu jenis lelagon jawa yang merupakan gabungan dari berbagai ragam seni*. Seni-seni ingkang wonten ing campursari menika limrahipun seni kaendahan sastra ingkang ndadosaken tembang campursari menika katon endah wonten ing cakepan, swanten, makna, saha aspek-aspek sanesipun ingkang wonten ing tembang campursari.

Wonten ing jaman *modern* menika, campursari ugi langkung majeng. Wonten ing jaman samenika, kathah *industri rekaman* ingkang sampun damel sekar-sekar campursari menika wonten ing wujud *VCD (Video Compact Disk)*. *VCD* inggih menika *cakram* utawi piringan ingkang wonten materinipun ing saklebetipun. Wonten ing *VCD* campursari, sampun wonten cakepanipun sekar. Dados luwih gampang anggenipun tiyang sanes nyekaraken.

Limrahipun wonten ing sekar campursari ingkang dipunrekam wonten ing wujud *VCD*, sampun dipunjangkepi kaliyan cakepan saking saben tembangipun. Cakepan menika dipunginakaken supados ingkang midangetaken tembang campursari menika langkung gampang anggenipun mangertosi makna saking tembang saha langkung gampang anggenipun nyekaraken tembang menika. Kangge mangertosi pangertosanipun *lirik*, saderengipun saged dipunpriksani saking teori ingkang kaandharaken dening Abrams (1981: 99), piyambakipun ngandharaken bilih *lyric as a song rendered to the accompaniment of a lyre*. Saking teori menika saged dipunpundhut pangertosan bilih *lirik* menika seratan saking sekar ingkang nembe dipunsekaraken kangge ngiringi *musik*. Menawi lirik ing sekar campursari menika wujudipun mawi basa Jawi ingkang limrahipun boten baku, langkung-langkung boten manut paugeran panyeratan basa Jawi ingkang baku. Tuladhanipun panyeratan “sapa” menawi ing cakepan campursari dipunserat “sopo” saha sanesipun.

H. Panaliten Ingkang Jumbuh

Panaliten ingkang ngrembag babagan parikan ugi sampun nate dipuntindakaken utawi dipuntliti dening Sofa Unnafis, rikala taun 2012. Panaliten

menika gadhah irah-irahan “*Parikan dalam Lagu- Lagu Geng Kobra Album Ngayogyakarta, Sithik Edhing, dan Kembang Lambe*”. Panaliten menika *relevan* amargi sami-sami ngrembag babagan parikan *lirik sekar*. Cara ngempalaken *data* ugi sami, inggih menika panalitenipun ugi sami, nggih menika ngginakaken metode semak catet. Ingkang beda panaliten menika boten nliti perkawis parikan kemawon, ananging ugi nliti babagan purwakanthi. Ingkang dados wosing perkawis ugi beda, ing panaliten menika ingkang dados wosing perkawis inggih menika *struktur* saha makna purwakanthi saha parikan wonten saben cakepan sekar campursari menika. Kajawi menika, panaliten menika ugi ngandharaken gegayutanipun sampiran utawi gatra purwa kaliyan gatra wosipun ing parikan.

I. Nalaring Panaliten

Campursari menika salah satunggaling sekar gagrag anyar ingkang boten manut paugeran kados wonten ing sekar macapat. Wonten ing salebetipun sekar campursari menika wonten karya sastranipun. Purwakanthi saha parikan menika kalebet ing kasusastran Jawi. Purwakanthi saha parikan menika wontenipun ing cakepan sekar campursari. Panaliten menika gadhah ancas ngandharaken kados pundi wujud kaliyan makna purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing cakepan Campursari *album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”*. Kajawi menika, panaliten menika ugi ngandharaken gegayutanipun gatra sampiran kaliyan gatra wos saking saben parikan wonten ing cakepan Campursari *album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”*.

Panaliten menika dipunlampahi kanthi cara panaliten *deskriptif* saha migunaaken cara nganalisis *strukturalisme semiotik*. Cak-cakanipun panaliten saged kaandharaken kados menika: nyemak saha nyerat tembang campursari wonten ing cakepan Campursari *album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”*, lajeng dipunpadosi purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing album menika. *Data* ingkang sampun kapanggih, lajeng *dipunanalisi* kados pundi *struktur* saha *makna* saking saben purwakanthi saha parikan ing cakepan Campursari *album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”*. Sasampunipun menika, lajeng dipunpadosi kados pundi gegayutanipun gatra sampiran kaliyan gatra wos saking saben parikan ing cakepan Campursari *album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”*. Asiling panaliten menika jumbuh kaliyan ancasing panaliten saha wosing panaliten ingkang sampun karantam saderengipun.

BAB III

CARA PANALITEN

A. Jinising Panaliten

Panaliten babagan Purwakanthi saha Parikan Wonten ing Cakepan Campursari Album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” menika kalebet wonten ing jinising panaliten *deskriptif* mawi cara analisis *strukturalisme*. Nurghiyantoro (1998: 36) ngandharaken bilih *strukturalisme dapat dipandang sebagai salah satu pendekatan kesastraan yang menekankan pada kajian hubungan antarunsur pembangun karya yang bersangkutan*. Panaliten dipunkaji mawi teknik *deskriptif* amari *data* ingkang dipunkempalaken awujud tembung, saha ukara ingkang ngandhut purwakanthi saha parikan.

Panaliten dipunlampahi kanthi ngandharaken *data* saha sumber *data* panaliten mawi metode *deskriptif* saha dipunanalisis kanthi cara analisis *strukturalisme*.

B. Data saha Sumbering Data

Data saking panaliten menika wujudipun jinisipun saha makna purwakanthi saha parikan ingkang sampun kaserat wonten ing kertu *data*. Sumbering *data* saking panaliten menika arupi *CD* campursari ingkang irah-irahanipun “Pendapa Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”, saha cakepan sekar campursari wonten ing *album* “Pendapa Campursari 2 Kabupaten Karanganyar” ingkang sampun dipuntranskrip saking kaset aslinipun. Panyeratan *data* ing

skripsi menika kaserat mawi ewah-ewahan, bab menika kajumbuhaken kaliyan *Ejaan yang Disempurnakan (EYD)* basa Jawi. Gunggungipun tembang wonten ing album menika wonten 11 tembang.

Album campursari menika gadah 11 sekar wonten ing salebetipun. Inggih menika: *dalan tembus, tilik deso, kenikir, telepon bingung, cetho, tarling, sangiran, wisoto, dewi saraswati, apem opo cendol, saha kencar-kencar*. Sekar-sekar ing *album* menika dipunsekaraken dening ibu Hj. Rina Iriani Sri Ratna Ningsih, S.pd. M.Hum. kaliyan Didi Kempot. Ibu Hj. Rina Iriani Sri Ratna Ningsih, S.pd. M.Hum. menika Bupati Karanganyar ingkang samenika. Didi Kempot inggih menika salahsatunggalipun *penyanyi* campursari ingkang sampun kawentar ing bangsa kita, ingkang asalipun saking kutha Solo. Ugi wonten *penyanyi* daerah utawi *lokal* inggih menika Yan Vellia, Dini, Asti, Titis RT, Nanik Kusuma, Datik, Heri Jagung, kaliyan Sri Uning. Asiling transkrip saged dipuntingali wonten ing lampiran.

C. Cara Ngempalaken Data

Data panaliten dipunkempalaken ngginakaken *metode simak catat*, ingkang dipungarap kanthi cara nyemak cakepan sekar campursari wonten ing *album* campursari “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*”. Nyemak sekar dipunlampahi kanthi dipunambali terus, supados *data* ingkang dipunangsal menika boten ewah gingsir. Sadangunipun nyemak ugi dipunbetahaken katelitenan supados *data-data* menika saestu leres utawi *valid* kaliyan boten wonten *data* ingkang kesupen.

D. Pirantining Panaliten

Pirantining panaliten wonten ing panaliten menika ngginakaken kertu *data*. Kertu *data* dipundamel lajeng dipunserat *data-data* ingkang badhe dipuntliti dening panaliti. Panaliti ugi dipunsengkuyung kaliyan piranti-piranti sanesipun kangge njangkepi pirantining panaliten supados pepak, saengga panaliten menika saged lancar saha valid. Ewondene wujudipun kertu *data* inggih kados menika:

Tabel 1. Kertu *data* kangge Purwakanthi:

No	Irah-irahan tembang	Cakepan	Jinising purwakanthi	Makna	Katrangan <i>Data</i>

Tabel 2. Kertu *data* kangge Parikan:

No	Irah-irahan tembang	Cakepan	Jinising parikan	Makna	Katrangan <i>Data</i>

E. Caranipun Nganalisis *Data*

Data-data ingkang sampun kempal lajeng dipun-*klasifikasi* miturut jinisipun piyambak-piyambak, miturut kaliyan watesipun perkawis. *Klasifikasi datanipun* inggih menika *klasifikasi* jinis purwakanthi kaliyan parikan, makna purwakanthi kaliyan parikan. *Analisis data* dipungarap dening panaliti miturut paugeran ingkang sampun wonten. Pramila, *analisis data* ngginakaken *teknik*

deskriptif inggih menika kanthi cara ngandharaken sedaya *data* miturut jinisipun piyambak-piyambak lajeng dipun-*analisis* kanthi *deskriptif* menapa wontenipun miturut makna saking perkawis utawi cakepan ingkang wonten. *Analisis*ipun kados menika:

- a. *Pengklasifikasian data* dateng jinisipun parikan kaliyan purwakanthi (*data-data* ingkang sampun angsal lajeng *dipunklasifikasi* miturut kaliyan jinisipun purwakanthi utawi parikan ingkang sampun wonten, miturut teori ingkang sampun wonten)
- b. Jinis-jinisipun purwakathi utawi parikan ingkang wonten lajeng *dipun-analisis* miturut makna wonten ing cakepan tembang campursari menika.
- c. Ingkang pungkasan *dipun-analisis* *datanipun*, inggih manika damel dudutan saking sedaya pirembagan ingkang sampun dipunlampahi gegayutan kaliyan purwakanthi saha parikan cakepan campursari wonten ing *album* “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”

Tabel 3. Format kertu analisis purwakanthi

No	Irah- irahan	Cakepan	Purwakanthi			Makna	Katrangan <i>Data</i>
			Gr. Sw	Gr. Sas	Lum		

Tabel 4. Format kertu analisis parikan

No	Irah- irahan	Cakepan	Parikan		Makna	Gegayutan	Katrangan <i>Data</i>
			Tgl	Gnd			

Katrangan:

No	: Nomer	Lum	: Lumaksita
Gr. Sw	: Guru Swara	Tgl	: Tunggal
Gr. Sas	: Guru Sastra	Gnd	: Ganda

F. Caranipun Ngesahaken *Data*

Keabsahan data wonten ing panaliten menika ngginakaken *validitas* kaliyan *reliabilitas*. Miturut *validitas*, *keabsahan data* dipunangsal saking ngginakaken *semantik* kaliyan nyuwun pirsu dhateng ahli. *Validitas semantis* inggih menika pangertosan *data* sami kaliyan *konteks*, inggih menika ginem-ginem wonten ing cakupan ing *album* “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” dipuntegesi miturut *konteks*. *Pertimbangan ahli* menika cara pados *keabsahan data* kanthi nyuwun priksa dateng piyantun ahli wonten ing *semantis*. *Validitas* menika saged dipunlampahi kanthi nyuwun priksa dhumateng dosen pembimbing.

Reliabilitas data ingkang dipunginakaken inggih menika *uji reabilitas intrarater*. *Uji reabilitas* menika dipunangsal saking nyemak cakupan campursari ing *album* “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” kanthi dipunambali, saengga dipunangsal *data* ingkang ajeg kaliyan tetep. Perkawis menika dipunlampahi panaliti kanthi *mandiri*. *Data* ingkang angsal lajeng dipunkaji. Miturut kaliyan *fokus* perkawis utawi underaning perkawis ingkang dipunginaaken wonten ing panaliten. Panaliten menika saged dipungkasi menawi *data* ingkang dipunangsal saestu ajeg. Saengga sae kangge dipuntliti wonten ing *karya ilmiah*.

BAB IV

ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN

A. Asiling Panaliten

Saking wosing perkawis saha ancasing perkawis panaliten menika, wonten ing bab menika badhe kaandharaken asiling panaliten ngengingi bab purwakanthi saha parikan wonten ing cakepan tembang campursari ing album campursari “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*”. Panaliten ingkang sampun kalampahan menika manggihaken wontenipun purwakanti saha parikan wonten cakepan tembang campursari ing album campursari “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*”. Saking cakepan lagu campursari ing album campursari “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” menika kasusun saking 11 tembang, kapanggihaken wujudipun purwakanthi ingkang gunggungipun 34 saha parikan ingkang gunggungipun 28. Asiling panaliten dipunserat wonten ing tabel. wujuding purwakanthi saha parikan menika dipunandharaken kados pundi makna ingkang wonten. gegayutan antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos saben parikan ingkang wonten ugi dipunandharaken.

Keterangan cakepan teks campursari dereng kaserat leres. Taksih kathah ejaan panyeratan ingkang boten leres kaliyan *ejaan yang disempurnakan (EYD)*. Pramila kangge panaliten menika, paneliti jumbuhaken cakepan teks campursari menika kaliyan *ejaan yang disempurnakan (EYD)*. Perkawis menika dipunlampahi supados pamiarsa mangertos cakepan ingkang leres kaliyan *ejaan*

yang disempurnakan (EYD). Jangkepipun suntingan cakepan saged dipunpriksani wonten ing bab lampiran.

Saking panaliten ingkang sampun dipunlampahi, saged dipunandharaken asiling panaliten ingkang irah-irahanipun “*Purwakanthi Saha Parikan Wonten Ing Cakepan Campursari Album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar ”*” saged dipunpriksani kados menika:

1. Struktur Purwakanthi saha Parikan ingkang Kapanggih wonten ing Album Campursari *PENDAPA CAMPURSARI 2 KABUPATEN KARANGANYAR*.

Peranganipun struktur purwakanthi saha parikan saged dipunpriksani ing sub bab asiling panaiten menika.

a. Struktur Purwakanthi ingkang Kapanggih wonten ing Album Campursari *PENDAPA CAMPURSARI 2 KABUPATEN KARANGANYAR*.

Tabel 5. Struktur Purwakanthi ingkang kapanggih

No	Tembang	Cakepan	Jinising Purwakanthi	Panandhaning Purwakanthi	Katrangan Data
1.	Dalan Tembus	<i>Mental mentul</i> cemara kegawa angin	Guru Sastra	Pangambalan aksara /men/ ing tembung Mental mentul	Data 1
2.	Dalan Tembus	<i>Munggah medhun</i> karo nyawang tetanduran	Guru Sastra	Aksara /m/ ing tetembungan <i>Munggah medhun</i>	Data 2
3.	Dalan Tembus	<i>Karanganyar</i> <i>Magetan</i> wis ora krenggosan	Guru swara	Aksara /a/ ing cakepan menika	Data 3
4.	Dalan Tembus	Woh-wohan sing pada gemandhul, Tidak bohong	Guru swara	Aksara /u/ ing gemandhul kaliyan betul	Data 4

Tabel Lajengipun.

No	Tembang	Cakepan	Jinising Purwakamthi	Panandhaning Purwakanthi	Katrangan Data
		pancen leres memang <i>betul</i>			
5.	Dalan Tembus	Dalan tembus dadi <i>kenangan</i> , Cemara Sewu <i>Sarangan</i>	Guru swara	Aksara /a/ wonten ing tembung kenangan kaliyan Sarangan	Data 5
6.	Tilik Desa	Kula percaya Gusthi maha <i>kuasa</i> , Tansah asih paring <i>pangapura</i>	Guru swara	Aksara /a/ ing tembung pangapura kaliyan kuasa	Data 6
7.	Kenikir	Woh sukun, Wohe kae gemantung	Lumksita	Tembung /woh/ ingkang dipunambali	Data 7
8.	Kenikir	Kenikir kates sukun lombok <i>rawite</i> , wong sing bares mesthi penak omonganne	Guru swara	Pangambalan aksara /e/ wonten ing rawite saha omongane	Data 8
9.	Telepon Bingung	Wis males <i>ketemu</i> <i>sliramu</i>	Guru Swara	Aksara /u/ ing tembung ketemu kaliyan sliramu	Data 9
10.	Telepon Bingung	Wis bosen <i>krungu</i> <i>alesanmu</i>	Guru Swara	Aksara /u/ ing tembung krungu kaliyan alesanmu	Data 10
11.	Telepon Bingung	Bola-bali mung gawe lara atiku	Guru Sastra	Aksara /b/ saha /l/ ing frasa bola-bali	Data 11
12.	Telepon Bingung	Cintaku hanyalah <i>padamu</i>	Guru Swara	Aksara /u/ ing tembung cintaku kaliyan padamu	Data 12
13.	Telepon Bingung	Ditelpan-Telpon sedina ping pitu	Guru Sastra	Aksara /t/, /p/, saha /n/ ing frasa Ditelpan- <i>Telpon</i>	Data 13
14.	Cetha	<i>Tentrem ayem</i> sedaya <i>wargane</i>	Guru Sastra	Aksara /m/ wonten ing tentrem ayem	Data 14

Tabel Lajengipun.

No	Tembang	Cakupan	Jinising Purwakamthi	Panandhaning Purwakanthi	Katrangan Data
15.	Cetha	Ora bakal bosen <i>nyawange</i> , elok <i>pemandangane</i>	Guru Swara	Aksara /e/ ing tembung nyawange kaliyan pemandangane	Data 15
16.	Cetha	Aja pada <i>lali</i> , ayo <i>diopeni</i>	Guru Swara	Aksara /i/ ing tembung lali kaliyan diopeni	Data 16
17.	Cetha	Aja pada <i>lali</i> , kebanggaan pulau <i>Jawi</i>	Guru Swara	Aksara /i/ ing tembung ali kaliyan jawi	Data 17
18.	Tarling	<i>Tarling</i> tarweh <i>keliling</i>	Guru Swara	Aksara /i/ wonten ing tembung tarling saha keliling	Data 18
19.	Tarling	Sing <i>rumangsa</i> wis <i>kecukupan</i> , <i>Tulungana</i> sing kurang <i>pangan</i>	Guru Swara	Aksara /a/ ing tembung rumangsa, kecukupan, tulungana, saha pangan	Data 19
20.	Tarling	Aja padha wedi <i>kelangan</i> , Kudu eling sing <i>kekurangan</i>	Guru Swara	Aksara /a/,/ng/,/n/ ing kelangan kaiyan kekurangan	Data 20
21.	Sangiran	Balung <i>janggut</i> apa balung <i>gulu</i>	Guru Swara	Aksara /u/ ing tembung janggut saha gulu	Data 21
22.	Sangiran	Sragen Asri rapi sehat <i>aman indah</i> , Wonten Sangiran kathah crita <i>putra</i> <i>wayah</i>	Guru Swara	Aksara /a/ ing aman, indah, putra, saha wayah	Data 22
23.	Wisata	<i>Munggah mudhun</i> <i>menggak menggok</i> pancen nyenengake dalane	Guru Sastra	Aksara /m/ wonten ing tembung- tembung kaserat miring	Data 23
24.	Wisata	<i>Muda mudi</i> jarene nyigeg janji tresnane	Guru Sastra	Aksara /m/ ing frasa muda mudi	Data 24

Tabel Lajengipun.

No	Tembang	Cakupan	Jinising Purwakamthi	Panandhaning Purwakanthi	Katrangan Data
25.	Wisata	<i>Nyawijekne</i> rasa lan <i>karepe</i>	Guru swara	Aksara /e/ ing tembung nyawijekne saha karepe	Data 25
26.	Wisata	E e kanca jebul wis <i>sore wayahe</i>	Guru Swara	Aksara /e/ wonten tembung sore kaliyan wayahe	Data 26
27.	Dewi Saraswati	Wiwit <i>cilik</i> , kudu diwulang sing <i>apik</i>	Guru Swara	Aksara /i/ ing pungkasaning tembung cilik saha apik	Data 27
28.	Dewi Saraswati	Kudu <i>manut miturut</i> mring para guru	Guru Sastra	Aksara /t/ wonten ing tembung manut kaliyan miturut	Data 28
29.	Apem apa Cendhol	Pengen <i>ngetan</i> , Maluku kok malah <i>ngulon</i>	Guru Sastra	Aksara /ng/ saha /n/ ing tembung ngetan kaiyan ngulon	Data 29
30.	Kencar-Kencar	Bu kula badhe <i>mantuk</i> , Jagone sampun <i>kluruk</i> , Sampun para <i>esuk</i>	Guru Swara	Aksara /u/ ing tembung mantuk, kluruk kaliyan esuk	Data 30
31.	Kencar-Kencar	Mas mbok aja <i>kesusu</i> , Aku durung <i>krungu</i> , Piye <i>laporanmu</i>	Guru Swara	Aksara /u/ ing tembung kesusu, krungu, saha laporanmu	Data 31
32.	Kencar-Kencar	Bu kula badhe <i>matur</i> , sanak lan <i>sedulur</i> , sedaya sami <i>akur</i>	Guru Swara	Aksara /u/ wonten tembung matur, sedulur, saha akur	Data 32
33.	Kencar-Kencar	Yen nggayuh urip <i>makmur</i> , aja dha mung <i>nglindur</i> , besuk ben ora <i>kojur</i>	Guru Swara	Aksara /u/ wonten tembung makmur, ng lindur, kojur	Data 33
34.	Kencar-Kencar	Karanganyar bu, dalane <i>alus mulus</i>	Guru Swara	Aksara /u/ ing frasa alus mulus	Data 34

**b. Struktur Parikan ingkang Kapanggih wonten ing Album Campursari
PENDHAPA CAMPURSARI 2 KABUPATEN KARANGANYAR.**

Saking panaliten ingkang sampun dipunlampahi, dipunangsal parikan ingkang gunggungipun 28. Asiling panaliten menika saged dipunpriksani wonten ing ing tabel 7 menika:

Tabel 6. Struktur Parikan ingkang kapanggih

No	Irah-irahan	Jinising Parikan	Parikan	Panandhaning Parikan	Gegayutan	Katrangan Data
1.	Dalan tembus	Ganda	<i>Mental mentul cemara kegawa angin, Manuk jalak padha ngoceh wanci enjing, Kenal pisan salawase mesthi eling, Saya cedhak bebasan uwong sing nyanding</i>	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring) saha kalih gatra wos	vokal /i/ ing pungkasani ng gatra	Data 1
2.	Dalan tembus	Ganda	<i>Dalan tembus Cemara Sewu Sarangan, Munggah medhun karo nyawang tetanduran, Karanganyar Magetan wis ra krenggosan, Paribasan sakedep netra wis tekan</i>	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring) saha kalih gatra wos/tebusan	vokal /a/ ing pungkasani ng saben gatra	Data 2
3.	Dalan tembus	Tunggal	<i>Woh-wohan sing dha gemandhul, Tidak bohong pancen leres memang betul</i>	Kapanggihaken setunggal gatra sampiran (kaserat miring) saha setunggal gatra wos/tebusan	vokal /u/ saben pungkasani ng gatra	Data 3

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Jinising Parikan	Parikan	Panandhaning Parikan	Gegayutan	Katrangan Data
4.	Dalan tembus	Ganda	<i>Embun sing netes ana ing rambut, Hawa adhem sing kegawa kabut,</i> Dalan tembus dadi kenangan, Cemara Sewu Sarangan Nalikane dik mbiyen isih pacaran	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring) saha kalih gatra wos/tebusan	vokal /u/ saha /a/ ing pungkasaning gatra	Data 4
5.	Dalan tembus	Ganda	<i>Embun sing netes ana ing rambut, Hawa adhem sing kegawa kabut,</i> Dalan tembus dadi kenangan, Cemara Sewu Sarangan, Nganti seprene ning ati tansah kelingan	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring) saha kalih gatra wos/tebusan	vokal /u/ saha /a/ ing pungkasaning saben gatra	Data 5
6.	Kenikir	Tunggal	<i>Kenikir sambel kelapa,</i> Sing tak pikir-pikir ora rumangsa,	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring) saha kalih gatra wos/tebusan	vokal /a/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 6
7.	Kenikir	Tunggal	<i>Godong kates mas pait rasane,</i> Mbok ya sing bares kepiye karepe,	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring) saha kalih gatra wos/tebusan	vokal /e/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 7

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Jinising Parikan	Parikan	Panandhaning Parikan	Gegayutan	Katrangan Data
8.	Kenikir	Tunggal	<i>Woh sukun Wohe kae gemantung, Urip pisan luwih becik mbok sing rukun,</i>	Kapanggihaken setunggal gatra sampiran (kaserat miring) saha setunggal gatra wos/tebusan	Bab vokal /u/ ing pungkasani ng antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 8
9.	Kenikir	Tunggal	<i>Lombok rawit mesthine pedes rasane, Ora pantes yen dirungokne tanggane</i>	Kapanggihaken setunggal gatra sampiran (kaserat miring) saha setunggal gatra wos/tebusan	vokal /e/ ing pungkasani ng antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 9
10.	Kenikir	Tunggal	<i>Kenikir kates sukun Lombok rawite, Wong sing bares mesthi penak omonganne</i>	Kapanggihaken setunggal gatra sampiran (kaserat miring) saha setunggal gatra wos/tebusan	vokal /e/ ing pungkasani ng antawisipun gatra	Data 10
11.	Cetha	Ganda	<i>Wis kondang kaloka, Manggen wonten satengahing wana, Tetinggalan nenek moyang kita, Kang kawentar ing negara manca</i>	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring) saha kalih gatra wos/tebusan	Makna saha vokal /a/ ing pungkasani ng saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 11

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Jinising Parikan	Parikan	Panandhaning Parikan	Gegayutan	Katrangan Data
12.	Tarling	Ganda	<i>Nimba banyu saklenthing, Pados toya sing paling bening, Paling becik uwong sing eling, Bibar buka nggih tumut tarling</i>	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring) saha kalih gatra wos/tebusan	vokal /i/ saha konsonan /ng/ ing pungkasani ng gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 12
13.	Tarling	Ganda	<i>Tarling tarweh keliling, Ninggal omah kudu dikancing, Ayo sing padha eling, Ayo sedulur dha melu tarling</i>	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring) saha kalih gatra wos/tebusan	vokal /i/ saha konsonan /ng/ ing pungkasani ng gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 13
14.	Tarling	Ganda	<i>Tarling tarweh keliling, Bareng tilik sing fakir miskin, Sodakoh niku penting 2x, Kanthi ikhlas tulus ing batin</i>	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring) saha kalih gatra wos/tebusan	vokal /i/ saha ing pungkasani ng saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 14
15.	Sangiran	Ganda	<i>Sukawati Sragen iku kuthane, Katon asri sumbut karo semboyanne, Saking Solo ora sepira suwene, Tekan</i>	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring) saha kalih gatra wos/tebusan	Makna saha vokal /e/ saha konsonan /n/ ing pungkasani ng gatra	Data 15

Tabel Lajengipun

No	Irah-irahan	Jinising Parikan	Parikan	Panandhaning Parikan	Gegayutan	Katrangan Data
			Pungguk belok kiri panggonanne			
16.	Sangiran	Tunggal	<i>Sragen Asri rapi sehat aman indah</i> , Ten Sangiran kathah crita putra wayah	Kapanggihaken setunggal gatra sampiran (kaserat miring) saha setunggal gatra wos/tebusan	vokal /a/ saha konsonan /h/ ing pungkasani ng gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 16
17.	Wisata	Ganda	<i>Munggah mudhun menggak mengkok pancen nyenengake dalane</i> , <i>Kiwa tengen katon endah nyengsemake</i> , Galo kae saka kadohan wis katon gapurane, Katon endah ora bisa nggambarake	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring) saha kalih gatra wos/tebusan	vokal /e/ saha konsonan /n/, /k/ ing pungkasani ng gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 17
18.	Wisata	Ganda	<i>Candi Suku candi Cetha kabeh pada wae eloke</i> , <i>Sapa wae mesthi nggumun yen mbuktekake</i> , Muda mudi jarene nyiget janji tresnane, Nyawijekne	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring)	vokal /e/ ing pungkasani ng gatra	Data 18

Tabel Lajengipun

No	Irah-irahan	Jinising Parikan	Parikan	Panandhaning Parikan	Gegayutan	Katrangan Data
			rasa lan karepe	saha kalih gatra wos/tebusan	sampiran kaliyan gatra wos	
19.	Dewi Saraswati	Ganda	<i>Sinau kudune nggo ngangsu ilmu, Kudu manut miturut mring para guru, Aja nganti gawe gela rama ibu, Yen sekolah kudune temen lan tuhu</i>	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring) saha kalih gatra wos/tebusan	vokal /u/ ing pungkasani ng gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 19
20.	Dewi Saraswati	tunggal	<i>Manuk unjal manuk unjal ning wit-witan, Nengendi wae yen budal kudu pamitan,</i>	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring) saha kalih gatra wos/tebusan kalih gatra wos	vokal /a/ ing pungkasani ng gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 20
21.	Dewi Saraswati	Ganda	<i>Gianyar wontene ing pulau Bali, Karanganyar kuthane ing lereng redi, Belajar niku kang utami, Kanggo sangu besok ing tembe buri</i>	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring) saha kalih gatra wos/tebusan	vokal /i/ ing pungkasani ng gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 21
22.	Apem apa Cendhol	Tunggal	<i>Pilih apem mas apa pilih cendhol, Mbok sing</i>	Kapanggihaken setunggal gatra sampiran (kaserat miring)	vokal /o/ saha konsonan /l/ ing	Data 22

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Jinising Parikan	Parikan	Panandhaning Parikan	Gegayutan	Katrangan Data
			anteng mas aja nyenggal nyenggol	saha setunggal gatra wos/tebusan	pungkasani ng gatra sampiran kaliyan gatra wos	
23.	Apem apa Cendhol	Tunggal	<i>Pilih jagung mas apa pilih grontol,</i> Pengen jajan apa pengen sing dodol	Kapanggihaken setunggal gatra sampiran (kaserat miring) saha setunggal gatra wos	vokal /o/ saha konsonan /l/ ing pungkasani ng gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 23
24.	Apem apa Cendhol	Tunggal	<i>Nganggo stagen mas yen pengen jarikan,</i> mbok ya leren mas aja keluyuran,	Kapanggihaken setunggal gatra sampiran (kaserat miring) saha setunggal gatra wos	vokal /a/ saha konsonan /n/ ing pungkasani ng gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 24
25.	Apem apa Cendhol	Tunggal	<i>Niki amben mas yen pengen leyehan,</i> Bubar ngombe lali ora kelingan	Kapanggihaken setunggal gatra sampiran (kaserat miring) saha setunggal gatra wos	vokal /a/ saha konsonan /n/ ing pungkasani ng gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 25
26.	Apem apa Cendhol	Tunggal	<i>Pengen ngalor mlakuku kok malah ngidul,</i> Katok kolor lho kok dinggo kemul,	Kapanggihaken setunggal gatra sampiran (kaserat miring) saha setunggal gatra wos	vokal /u/ saha konsonan /l/ ing pungkasani ng gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 26

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Jinising Parikan	Parikan	Panandhaning Parikan	Gegayutan	Katrangan Data
27.	Apem apa Cendhol	Tunggal	<i>Pengen ngetan Mlakuku kok malah ngulon, Jare ngantuk kok malah turu ning pawon</i>	Kapanggihaken setunggal gatra sampiran (kaserat miring) saha setunggal gatra wos	vokal /o/ saha konsonan /n/ ing pungkasani ng gatra sampiran kaliyan gatra wos	Data 27
28.	Kencar-Kencar	Ganda	<i>Karanganyar bu dalane alus mulus, Kencar-kencar mas lampu kuthane, Aja samar yen pancen tulus, Mesthi klakon mas gegayuhane</i>	Kapanggihaken kalih gatra sampiran (kaserat miring) saha kalih gatra wos	gegayutan vokal /u/, /e/ konsonan /s/, /n/ antawisipun pungkasan gatra sampiran kaliyan gatra wosipun.	Data 28

2. Makna saha Paedah Purwakanthi saha Parikan ingkang wonten ing Cakepan Campursari Album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”.

Saking panaliten ingkang sampun dipunlampahi, ugi kapanggih makna saking saben purwakanthi saha parikan ing album campursari menika. Asiling panaliten bab makna saged dipunprisani ing table ngandhap menika.

Tabel 7. Makna saha Paedah Purwakanthi ingkang wonten ing Cakepan Campursari Album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”.

No	Irah- irahan	Purwakanthi	Makna purwakanthi	Paedahing Purwakanthi	Katrangan Data
1.	Dalan Tembus	<i>Mental mentul</i> cemara kegawa angin	Gegambaraning Kawontenan	Aksara /m/ ing tembung <i>Mental mentul</i> kangge nggayutaken tetembungan <i>Mental</i> <i>mentul</i> ,supados ngiyataken tetembungan lajengipun.	Data 1
2.	Dalan Tembus	<i>Mungghah medhun</i> karo nyawang tetanduran	Gegambaraning Kawontenan	Aksara /m/ ing tembung <i>Mungghah</i> <i>medhun</i> kangge nggayutaken tetembungan <i>Mungghah</i> <i>medhun</i> ,supado s ngiyataken tetembungan lajengipun.	Data 2
3.	Dalan Tembus	<i>Karanganyar</i> <i>Magetan wis ra</i> <i>krenggosan</i>	Pangaraosipun manah	Aksara /a/ ing kang kaserat kandhel minangka sarana nggayutaken tetembungan supados <i>estetis</i> saha runtut guru swantenipun.	Data 3
4.	Dalan Tembus	Woh-wohan sing dha <i>gemandhul</i> , Tidak bohong pancen leres memang <i>betul</i>	Pangraosipun manah	Aksara /u/ ing <i>gemandhul</i> saha <i>betul</i> kangge nggayutaken tetembungan menika saha nuwuhaken panemu tartamtu bab manah	Data 4

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Purwakanthi	Makna purwakanthi	Paedahing Purwakanthi	Katrangan Data
5.	Dalan Tembus	Dalan tembus dadi <i>kenangan</i> , Cemara Sewu <i>Sarangan</i>	Pangraosipun manah	Aksara /a/ ing <i>kenangan</i> saha <i>Sarangan</i> kangge nggayutaken tetembungan menika saengga nuwuhaken panemu bab manah.	Data 5
6.	Tilik Desa	Kula percaya Gusthi maha <i>kuasa</i> , Tansah asih paring <i>pangapura</i>	Pangraosipun manah	Aksara /a/ ing <i>kuasa</i> saha <i>pangapura</i> kangge nggayutaken tetembungan menika saengga nuwuhaken panemu bab manah.	Data 6
7.	Kenikir	Woh sukun, Wohe kae gemantung	Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan tembung Woh kangge ngiyataken tetembungan lajengipun utawi ukara lajengipun.	Data 7
8.	Kenikir	Kenikir kates sukun lombok <i>rawite</i> , wong sing bares mesthi penak <i>omonganne</i>	Pangraosipun manah	Aksara /e/ ing <i>rawite</i> saha <i>omonganne</i> kangge nggayutaken tetembungan menika saengga nuwuhaken panemu bab manah.	Data 8

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Purwakanthi	Makna purwakanthi	Paedahing Purwakanthi	Katrangan Data
9.	Telepon Bingung	Wis males <i>ketemu sliramu</i>	Pangraosipun manah	Pangambalan aksara /u/ ing tembung <i>ketemu sliramu</i> kangge ngiyataken ancas tetembungan saderengipun	Data 9
10.	Telepon Bingung	Wis bosen <i>krungu alesanmu</i>	Pangraosipun manah	Pangambalan aksara /u/ ing tembung <i>krungu alesanmu</i> kangge ngiyataken ancas tetembungan saderengipun.	Data 10
11.	Telepon Bingung	<i>Bola-bali</i> mung gawe lara atiku	Pangraosipun manah	Pangambalan aksara /b/ ing tembung <i>Bola-bali</i> kangge ngiyataken ancas tetembungan saderengipun saha negesaken bilih <i>Bola-bali</i> boten saged dipunpisah ing ukara menika.	Data 11
12.	Telepon Bingung	<i>Cintaku</i> hanyalah <i>padamu</i>	Pangraosipun manah	Aksara /u/ ing <i>Cintaku</i> saha <i>padamu</i> kangge nggayuhaken tetembungan menika saengga nuwuhaken panemu bab manah.	Data 12

13.	Telepon Bingung	<i>Ditelpan-Telpon</i> sedina ping pitu	Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /t/, /p/, saha /n/ ing frasa <i>Ditelpan- Telpon</i> kangge nyigeg frasa menika supados gayut kaliyan wos ukara menika	Data 13
14.	Cetha	<i>Tentrem ayam</i> sedaya wargane	Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /e/ ing tembung <i>Tentrem ayam</i> kangge nyigeg saha ngiyataken katrangan saking ukara menika.	Data 14
15.	Cetha	Ora bakal bosen <i>nyawange</i> , elok <i>pemandangane</i>	Gegambaraning Kawontenan	Aksara /e/ ing <i>nyawange</i> saha <i>pemandangane</i> kangge nggayuhaken saha nyigeg ukara menika saengga nuwuhaken panemu bab kawontenan	Data 15
16.	Cetha	Aja padha <i>lali</i> , ayo <i>diopeni</i>	Paring perintah	Aksara /i/ ing <i>lali</i> saha <i>diopeni</i> kangge nggayuhaken saha nyigeg ukara menika saengga nuwuhaken teges miturut ancasipun panganggit.	Data 16
17.	Cetha	Aja dha <i>lali</i> , kebanggaan pulau <i>Jawi</i>	Paring perintah	Aksara /i/ ing <i>lali</i> saha <i>jawi</i> kangge	Data 17

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Purwakanthi	Makna purwakanthi	Paedahing Purwakanthi	Katrangan Data
				nggayuhaken saha nyigeg ukara menika saengga nuwuhaken teges miturut ancasipun panganggit.	
18.	Tarling	<i>Tarling</i> tarweh <i>keliling</i>	Gegambaraning Kawontenan	Aksara /i/ ing <i>Tarling</i> saha <i>keliling</i> kangge nggayuhaken tetembungan menika saengga nuwuhaken panemu bab kawontenan saha njumbuhaken cekakaosipun <i>Tarling</i>	Data 18
19.	Tarling	Sing <i>rumangsa</i> wis <i>kecukupan</i> , <i>Tulungana</i> sing kurang <i>pangan</i>	Paring perintah	Pangambalan aksara /a/ ing tembung <i>rumangsa</i> , <i>kecukupan</i> , <i>tulungana</i> , <i>pangan</i> kangge nggayutaken tetembungan saha paring nilai <i>estetis</i> ing ukara menika	Data 19
20.	Tarling	Aja padha wedi <i>kelangan</i> , Kudu eling sing <i>kekurangan</i>	Pitutur	Aksara /a/ ing <i>kelangan</i> saha <i>kekurangan</i> kangge nggayuhaken tetembungan menika saengga	Data 20

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Purwakanthi	Makna purwakanthi	Paedahing Purwakanthi	Katrangan Data
				nuwuhaken panemu bab pitutur becik	
21.	Sangiran	balung <i>janggut</i> apa balung <i>gulu</i>	Gegambaraning Kawontenan	Aksara /u/ ing <i>janggut</i> saha <i>gulu</i> kangge nggayuhaken tetembungan menika saengga gadhah nilai <i>estetis</i> saha endah.	Data 21
22.	Sangiran	Sragen Asri rapi sehat <i>aman indah</i> , ten Sangiran kathah crita <i>putra wayah</i>	Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /a/ ing tembung <i>aman indah</i> , <i>putra wayah</i> kangge nggayutaken tetembungan saha paring nilai <i>estetis</i> saha nyegeg tetembungan ingkang wonten dados setunggal panemu ingkang baku.	Data 22
23.	Wisata	<i>Munggah mudhun munggah munggah</i> pancen nyenengake dalane	Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /m/ ing tembung <i>munggah, mudhun, munggah, munggah</i> kangge nggayutaken sekawan tembung menika supados katon endah, <i>estetis</i> saha saged	Data 23

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Purwakanthi	Makna purwakanthi	Paedahing Purwakanthi	Katrangan Data
				ngandharaken kawontenan ing ukara menika	
24.	Wisata	<i>Muda mudi</i> jarene nyiget janji tresnane	Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /m/ ing tembung <i>Muda mudi</i> kangge ngiyataken ancas tetembungan saderengipun saha negesaken <i>Muda mudi</i> boten saged dipunpisah ing ukara menika.	Data 24
25.	Wisata	<i>Nyawijekne</i> rasa lan <i>karepe</i>	Gegambaraning Kawontenan	Aksara /e/ ing <i>Nyawijekne</i> saha <i>karepe</i> kangge nggayuhaken tetembungan menika saengga nuwuhaken panemu bab kawontenan saha nggayutaken tembung ngajeng saha wingking ukara menika.	Data 25
26.	Wisata	E e kanca jebul wis <i>sore wayahe</i>	Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /e/ ing tembung <i>sore wayahe</i> kangge nyigeg saha ngiyataken katrangan kahanan saking ukara menika.	Data 26

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Purwakanthi	Makna purwakanthi	Paedahing Purwakanthi	Katrangan Data
27.	Dewi Saraswati	Wiwit <i>cilik</i> , kudu diwulang sing <i>apik</i>	Paring perintah	Aksara /i/ ing <i>cilik</i> saha <i>apik</i> kangge nggayuhaken saha nyigeg ukara menika saengga gayut saha nuwuhaken teges miturut ancasipun panganggit.	Data 27
28.	Dewi Saraswati	Kudu <i>manut miturut</i> mring para guru	Paring perintah	Pangambalan aksara /u/ ing tembung <i>manut miturut</i> kangge nyigeg saha ngiyataken katrangan saking ukara menika.	Data 28
29.	Apem apa Cendhol	Pengen <i>ngetan</i> , Maluku kok malah <i>ngulon</i>	Gegambaraning Kawontenan	Aksara /ng/ saha /n/ ing <i>ngetan</i> saha <i>ngulon</i> kangge nggayuhaken saha nyigeg ukara menika saengga gayut saha nuwuhaken kawontenan miturut ancasipun panganggit.	Data 29
30.	Kencar-Kencar	Bu kula badhe <i>mantuk</i> , Jagone pun <i>kluruk</i> , Sampun para <i>esuk</i>	Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /u/ ing tembung <i>manuk</i> , <i>kluruk</i> , <i>esuk</i> kangge nyigege tetembungan menika saengga gayut saha	Data 30

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Purwakanthi	Makna purwakanthi	Paedahing Purwakanthi	Katrangan Data
				saged ngandharaken kawontenan ukara menika.	
31.	Kencar-Kencar	Mas mbok aja <i>kesusu</i> , Aku durung <i>krungu</i> , Piye <i>laporanmu</i>	Paring printah	Pangambalan aksara /u/ ing tembung <i>kesusu</i> , <i>krungu</i> , <i>laporanmu</i> kangge nyigege tetembungan menika saengga gayut saha saged ngandharaken kawontenan ukara menika.	Data 31
32.	Kencar-Kencar	Bu kula badhe <i>matur</i> , sanak lan <i>sedulur</i> , sedaya sami <i>akur</i>	Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /u/ ing tembung <i>matur</i> , <i>sedulur</i> , <i>akur</i> kangge nyigege tetembungan menika saengga gayut saha saged ngandharaken kawontenan ukara menika	Data 32
33.	Kencar-Kencar	Yen nggayuh urip <i>makmur</i> , aja da mung <i>nglindur</i> , besuk ben ora <i>kojur</i>	Pitutur	Pangambalan aksara /u/ ing tembung <i>makmur</i> , <i>nglindur</i> , <i>kojur</i> kangge nyigege tetembungan menika saengga gayut saha saged ngandharaken ancas ukara menika	Data 33

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Purwakanthi	Makna purwakanthi	Paedahing Purwakanthi	Katrangan Data
34.	Kencar-Kencar	Karanganyar bu, dalane <i>alus mulus</i>	Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /u/ ing tembung <i>alus mulus</i> kangge nyigeg saha ngiyataken kawontenan saking ukara menika saha dados setunggal frasa ingkang ngandharaken tetembungan saderengipun.	Data 34

Tabel 8. Makna saha Paedah Parikan ingkang wonten ing Cakepan Campursari

Album “*Pendhapa Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*”.

No	Irah-irahan	Parikan	Makna Parikan	Paedah Parikan	Katrangan Data
1.	Dalan tembus	<i>Mental mentul cemara kegawa angin, Manuk jalak padha ngoceh wanci enjing, Kenal pisan salawase mesthi iling, Saya cedhak bebasan uwong sing nyanding</i>	Pangraosipun manah	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken gegambaraning raos seneng	Data 1
2.	Dalan tembus	<i>Dalan tembus Cemara Sewu Sarangan, Mungga medhun karo nyawang tetanduran, Karanganyar Magetan wis ra krenggosan, Paribasan sakedep netra wis tekan</i>	gegambaraning kawontenan	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken kawontenan panggenan	Data 2

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Parikan	Makna Parikan	Paedah Parikan	Katrangan Data
3.	Dalan tembus	<i>Woh-wohan sing dha gemandhul,</i> Tidak bohong pancen leres memang betul	Pangraosipun manah	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken raos manahipun paraga	Data 3
4.	Dalan tembus	<i>Embun sing netes ana ing rambut,</i> <i>Hawa adhem sing kegawa kabut,</i> Dalan tembus dadi kenangan, Cemara Sewu Sarangan Nalikane dik mbiyen isih pacaran	Pangraosipun wekdal	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken wekdal	Data 4
5.	Dalan tembus	<i>Embun sing netes ana ing rambut,</i> <i>Hawa adhem sing kegawa kabut,</i> Dalan tembus dadi kenangan, Cemara Sewu Sarangan Nganti seprene ning ati tansah kelingan	Pangraosipun manah	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken raos seneng	Data 5
6.	Kenikir	<i>Kenikir sambel kelapa,</i> Sing tak pikir-pikir ora rumangsa,	Pangraosipun manah	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken raos manahipun paraga	Data 6
7.	Kenikir	<i>Godong kates mas pait rasane,</i> Mbok ya sing bares kepiye karepe,	Pitutor	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutor saking paraga	Data 7

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Parikan	Makna Parikan	Paedah Parikan	Katrangan Data
8.	Kenikir	<i>Woh sukun Wohe kae gemantung, Urip pisan luwih becik mbok sing rukun,</i>	Pitutur	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutur saking paraga	Data 8
9.	Kenikir	<i>Lombok rawit mesthine pedes rasane, Ora pantes yen dirungokne tanggane</i>	Pitutur	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutur saking paraga	Data 9
10.	Kenikir	<i>Kenikir kates sukun lombok rawite, Wong sing bares mesthi penak omonganne</i>	Pitutur	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken kawontenan	Data 10
11.	Cetha	<i>Wis kondang kaloka, Manggen wonten satengahing wana, Tetinggalan nenek moyang kita, Kang kawentar ing negara manca</i>	Gegambaraning Kawontenan	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken kawontenan panggenan	Data 11
12.	Tarling	<i>Nimba banyu saklenthing, Pados toya sing paling bening, Paling becik uwong sing eling, Bibar buka nggih tumut tarling</i>	Pitutur	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutur saking paraga	Data 12

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Parikan	Makna Parikan	Paedah Parikan	Katrangan Data
13.	Tarling	<i>Tarling tarweh keliling, Ninggal omah kudu dikancing, Ayo sing padha eling, Ayo sedulur dha melu tarling</i>	Paring printah	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutur saking paraga	Data 13
14.	Tarling	<i>Tarling tarweh keliling, Bareng tilik sing fakir miskin, Sodakoh niku penting 2x Kanthi ikhlas, tulus ing batin</i>	Pitutur	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutur saking paraga	Data 14
15.	Sangiran	<i>Sukawati Sragen iku kuthane, Katon asri sumbut karo semboyanne, Saking Solo ora sepira suwene, Tekan Pungguk belok kiri panggonanne</i>	Gegambaraning Kawontenan	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken kawontenan panggenan	Data 15
16.	Sangiran	<i>Sragen Asri rapi sehat aman indah, Ten Sangiran kathah crita putra wayah</i>	Gegambaraning Kawontenan	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken kawontenan panggenan	Data 16
17.	Wisata	<i>Munggah mudhun menggak mengkok pancen nyenengake dalane, Kiwa tengen katon endah nyengsemake, Galo kae saka</i>	Gegambaraning Kawontenan	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken kawontenan panggenan	Data 17

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Parikan	Makna Parikan	Paedah Parikan	Katrangan Data
		kadohan wis katon gapurane, Katon endah ora bisa nggambarake			
18.	Wisata	<i>Candi Suku candi Cetha kabeh pada wae eloke, Sapa wae mesthi nggumun yen mbuktekake, Muda mudi jarene nyiget janji tresnane, Nyawijekne rasa lan karepe</i>	Gegambaraning Kawontenan	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken raos manahipun paraga	Data 18
19.	Dewi Saraswati	<i>Sinau kudune nggo ngangsu ilmu, Kudu manut miturut mring para guru, Aja nganti gawe gela rama ibu, Yen sekolah kudune temen lan tuhu</i>	Pitutor	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutor saking paraga	Data 19
20.	Dewi Saraswati	<i>Manuk unjal manuk unjal ning wit-witan, Nengendi wae yen budhal kudu pamitan,</i>	Pitutor	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutor saking paraga	Data 20
21.	Dewi Saraswati	<i>Gianyar wontene ing pulau Bali, Karanganyar kuthane ing lereng redi, Belajar niku kang utami,</i>	Pitutor	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutor saking	Data 21

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Parikan	Makna Parikan	Paedah Parikan	Katrangan Data
		Kanggo sangu besok ing tembe buri		paraga	
22.	Apem apa Cendhol	<i>Pilih apem mas apa pilih cendhol, Mbok sing anteng mas aja nyenggal nyenggol</i>	Paring printah	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken kawontenan	Data 22
23.	Apem apa Cendhol	<i>Pilih jagung mas apa pilih grontol, Pengen jajan apa pengen sing dodol</i>	Gegambaraning Kawontenan	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken raos manahipun paraga	Data 23
24.	Apem apa Cendhol	<i>Nganggo stagen mas yen pengen jarikan, mbok ya leren mas aja keluyuran,</i>	Paring printah	Ngandharaken Gegambaraning pitutur ingkang wonten	Data 24
25.	Apem apa Cendhol	<i>Niki amben mas yen pengen leyehan, Bubar ngombe lali ora kelingan</i>	Gegambaraning Kawontenan	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken kawontenan	Data 25
26.	Apem apa Cendhol	<i>Pengen ngalor mlakuku kok malah ngidul, Kathok kolor lho kok dinggo kemul,</i>	Gegambaraning Kawontenan	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken kawontenan	Data 26
27.	Apem apa Cendhol	<i>Pengen ngetan Mlakuku kok malah ngulon, Jare ngantuk kok</i>	Gegambaraning Kawontenan	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados	Data 27

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Parikan	Makna Parikan	Paedah Parikan	Katrangan Data
		malah turu ning pawon		saged ngandharaken kawontenan	
28.	Kencar-Kencar	<i>Karanganyar bu dalane alus mulus, Kencar-kencar mas lampu kuthane, Aja samar yen pancen tulus, Mesthi klakon mas gegayuhane</i>	Pitutor	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutor saking paraga	Data 28

B. Pirembagan

Sasampunipun asiling panaliten kapanggih, lajeng wonten ing bab menika badhe dipunrembag menapa mawon asiling panaliten saking panaliten kanthi irah-irahan “*Purwakanthi saha Parikan wonten ing Cakepan Campursari Album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar.”*” Wonten bab menika, asiling panaliten dipunandharaken kanthi cetha saha dipunparingi tuladha panganggenipun wonten ing sumber data miturut teori-teori ingkang dipunagem. Wonten ing bab menika badhe dipunremabag kados pundi struktur purwakanthi saha parikan ingkang wonten cakepan tembang campursari ing album campursari “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”, saha dipadosi makna saking saben purwakanthi saha parikan ingkang kados ing ngandhap menika.

1) Struktur Purwakanthi saha Parikan wonten ing Cakepan Tembang Campursari Album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar.”

Wonten ing bab menika kaandharaken kados pundi struktur purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing cakepan tembang campursari menika. Minggah jangkepipun pirembagan kados menika.

a. Purwakanthi

Saking 11 tembang ing album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”, kapanggih 34 purwakanthi ingkang samangke dipunperang malih dados 3 jinising purwakanthi. 3 jinising purwakanthi menika purwakanthi guru swara, purwakanthi guru sastra, saha purwakanthi basa utawi lumaksita. Purwakanthi guru swara inggih menika unen-unen ingkang runtut swantenipun (vokal), wonten ing purwakanthi menika tinemu runtutanipun swanten setunggal kaliyan sanesipun. Purwakanthi guru sastra inggih menika unen-unen ingkang runtut sastranipun (konsonan). Purwakanthi basa utawi lumaksita inggih menika unen-unen ingkang kadhapak saking kalih gatra. Sasampunipun dipun-klasifikasi miturut jinis-jinising purwakanthi menika, lajeng dipunpadosi struktur saking saben-saben purwaknthi. Langkung jangkepipun saged dipunpriksani wonten ing pirembagan saking data ingkang sampun kapanggih, wujudipun kados menika.

1) Purwakanthi Guru Swara

Purwakanthi guru swara inggih menika unen-unen ingkang runtut swantenipun (vokal), wonten ing purwakanthi menika tinemu runtutanipun swanten setunggal kaliyan sanesipun. Wonten ing pirembagan menika ingkang dipunremabag sturktur saking saben purwakanthi guru swara ing album campursari “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*”. Purwakanthi guru swara ingkang kapanggih ing album menika gunggungipun 24. Bab menika

ngandharaken wujud saha panandanipun cakepan menika kalebet ing purwakanthi guru swara, tuladhanipun pirembagan kados menika.

(3) “*Karanganyar Magetan wis ora krenggosan*” (*Dalan Tembus*).

Terjemahannipun: Karanganyar dumugi Magetan menika sampun boten rekaos malih.

Pethikan menika miturut teori-teori ingkang wonten, saged dipunwastani purwakanthi guru swara. Titikanipun pethikan menika saged dipunwastani purwakanthi guru swara bilih wontenipun guru swara utawi tembung-tembung ingkang gadhah guru swara ingkang runtut kaliyan tembung-tembung sanesipun ing setunggal ukara utawi setunggal gatra. Gegayutan kaliyan teori purwakanthi guru swara ingkang kados menika, ukara “*Karanganyar Magetan wis ra krenggosan*” menika kalebet ugi wonten ing purwakanthi guru swara. Titikanipu bilih ukara menika kalebet wonten ing purwakanthi guru swara inggih wonten ing aksara ingkang kaserat kandel. Aksara-aksara kandel menika wonten ing tembung-tembung ingkang kalebet wonten ing setunggal ukara. Tembung-tembung menika “*Karanganyar, Magetan, ra, saha krenggosan*”. Tembung-tembung menika gadhah guru swara ingkang runtut, guru swara ingkang runtut inggih menika wontenipun vokal “**a**” saben tembungipun. Awit saking menika, ukara “*Karanganyar Magetan wis ra krenggosan*” kalebet wonten ing jinising purwakanthi guru swara. Tuladha pirembagan sanesipun saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(4) “*Woh-wohan sing pada gemandhul*, Tidak bohong *pancen leres memang betul*” (*Dalan Tembus*).

Terjemahannipun: woh-wohan ingkang gumandhul, boten ngapusi saestu leres

Miturut teori-teori ingkang ngandharaken perkawis purwakanthi guru swara, salahsatunggaling cakepan menika kalebet wonten ing jinising purwakanthi guru swara. Miturut teori ingkang sampun wonten, titikanipun purwakanthi guru swara menika wonten ing guru swaranipun ingkang runtut tembung setunggal kaliyan tembung sanesipun. Wonten ing cakepan menika sampun kaandharaken kanthi tandha aksara ingkang kaserat kandel. Tandha menika nerangaken kados pundi guru swaranipun ingkang dadosaken cakepan menika kalebet purwakanthi guru swara. Tandhanipun inggih menika wonten ing tembung “*Woh-wohan*” kaliyan “*Pancen*”. Kekalihipun gadhah guru swara ingkang sami, inggih menika “**n**”. Kekalihipun kasususn runtut, ewondene kadaosan saking kalih ukara. Tandha sanesipun inggih menika wonten tembung ing pungkasanipun ukara kekalihipun. Tembung ingkang gadhah guru swara ingkang runtut inggih menika wonten ing tembung “*gemandhul*” kaliyan “*betul*”. Saking menika saged dipuntingali saha dipunjumbuhaken kaliyan teori ingkang wonten bilih guru swara wonten ing tembung “*gemandhul*” kaliyan “*betul*” menika kasusun runtut sami-sami wonten pungkasaning ukara saha gadhah guru swara ingkang sami, inggih menika “**ul**”. Awit saking teori saha pirembagan menika, cakepan menika kalebet wonten ing jinising purwakanthi guru swara. tuladha sanesipun saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(5) “*Dalan tembus dadi kenangan, cemara sewu Sarangan*” (*Dalan Tembus*).

Terjemahannipun: Dalan tembus menika dados kenangan, dalan tembus antawisipun Cemara sewu dumugi Sarangan.

Pethikan inggil menika dipunterjemahaken dados Gegayutan kaliyan menika, cakepan lagu ing inggil kalebet wonten ing purwakanthi guru swara. Perkawis menika saged dipuntingali saking tandha-tandhanipun ingkang dadosaken cakepan menika kalebet wonten ing purwakanthi guru swara. Tandha-tandhanipun inggih menika “dalan” kaliyan “cemara”, tembung menika gadhah guru swara ingkang gayut. Tembung menika sami-sami gadhah guru swara “a”. Tembung “tembus” saha “sewu” ugi gadhah guru swara ingkang gayut, inggih menika sami-sami gadhah guru swara “u”. Tembung “kenangan” saha “Sarangan” ugi gayut. Kekalihipun gadhah guru swara “an” saha kekalihipun wonten ing pungkasaning saben ukara. Purwakanthi guru swara sanesipun dipunandharaken kados menika.

(6) “*Kula percaya Gusthi maha kuasa, Tansah asih paring pangapura.*” (*Tilik Deso*).

Terjemahannipun: Kula pitados Gusthi maha kuaos, tansah asih paring pangapunten

Miturut teori ingkang sampun kaandharaken wonten ing bab gegaran teori, bilih purwakanthi guru swara menika saged dipuntitiki saking wontenipun guru swara ingkang runtut. Runtut antawisipun tembung setunggal kaliyan sanesipun, ukara setunggal kaliyan sanesipun. Tandha ingkang saged nerangaken bilih cakepan menika kalebet purwakanthi guru swara inggih menika wonten ing

tembung “Gusthi” wonten ing ukara kapisan kaliyan “paring” ingkang wonten ing ukara lajengipun. Tembung kekalihipun menika gadhah guru swara ingkang sami, ewondene ukaranipun sampun beda. Guru swaranipun ingkang gayut inggih menika wonten ing aksara vokal “i”. tembung salajengipun inggih menika “kuasa” wonten ing ukara purwaka saha “pangapura”, ing ukara lajengipun. Kekalihipun gadhah guru swara ingkang awujud aksara vokal “a”. Pirembagan purwakanthi guru swara sanesipun kados ing ngandhap menika.

(8) *“Kenikir kates sukun Lombok rawite, wong sing bares mesthi penak omonganne.” (Kenikir).*

Terjemahannipun: Kenikir kates sukun ombok rawitpun, tiyang ingkang bares mesthi sekeco ginemanipun.

Wonten ing pethikan cakepan menika, saged dipunpriksani wonten pinten-pinten tandha ingkang saged nyebataken bilih cakepan menika kalebet wonten ing jinising purwakanthi guru swara. Tandhanipun wonten ing tembung “kates” ing gatra purwa utawi purwa ingkang gayut kaliyan “bares” ing ukara wosipun. Kekalihipun gadhah guru swara “es” Tembung sanesipun inggih menika “Lombok” wonten ing ukara purwa utawi sampiran kaliyan tembung “penak” ingkang wonten ing ukara wosipun. Tembung kekalih menika gayut wonten ing konsonan “s” saha “k”. tembung sanesipun ing cakepan menika ingkang gayut saha dadosaken runtut kaliyan kasebat ing purwakanthi guru swara inggih menika tembung “rawite” wonten ing gatra purwa utawi purwa kaliya tembung “omongane” wonten ing gatra tebusan. Tembung kekalih menika gadhah guru

gatra ingkang sami, inggih menika aksara vokal “e” ingkang wonten ing pungkasanipun tembung.

2) Purwakanthi Guru Sastra

Wonten ing album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar” menika, wonten purwakanthi guru swara ingkang gunggungipun 9 purwakanthi. Minggah jengkapipun tuladhanipun pirembagan kados menika.

(1) “***Mental mentul*** cemara kegawa angin.” (*Dalan Tembus*).

Terjemahannipun: cemara ingkang kegawa angin menika mental mentul.

Cakepan inggil menika kalebet wonten ing salahsatunggaling cakepan tembang “Dalan Tembus.” Menwai dipuntingali saking wujud saha kaendahan sastranipun, ukara menika saged kagolongaken wonten jinising purwakanthi. Wonten ing gegaran teori sampun kaandharaken kados pundi anggenipun nitiki utawi mbedaaken purwakanthi miturut jinisipun. Gegayutan teori saha wujudipun ukara menika, cuplikan cakepan menika saged kagolongaken wonten ing purwakanthi guru sastra. Purwakanthi guru sastra menika gadhah titikan saha tandha bilih wontenipun gayutan antawisipun tembung ingkang gadhah aksara konsonan. Aksara konsonan menika kedah runtut wonten ing tetembungan saha gadhah teges. Gegayutan kaliyan perkawis menika, ukara “***Mental mentul*** cemara kegawa angin.”, gadhah tandha ingkang sami kaliyan teori purwakanthi guru sastra. Wonten ing ukara menika saged dipunpriksani bilih wonten ing tetembungan ingkang kaserat kandel menika jumbuh kaliyan teori purwakanthi

guru sastra. Tetembungan menika gadhah aksara konsonan “**m**” ingkang dipunambali saha tetembungan menika tegesipun ugi jumbuh menawi dipundadosaken setunggal ukara. Awit saking menika, ukara ing inggil kalebet wonten ing purwakanthi guru sastra. Tuladha pirembagan purwakanthi guru sastra sanesipun kados ing ngandhap menika.

(2) “***Mung**gah **med**hun karo nyawang tetanduran*” (*Dalan Tembus*).

Terjemahannipun:

Saking teori-teori ingkang sampun wonten saderengipun pethikan ing inggil menika kalebet wonten ing purwakanthi guru swara. Titikanipun purwakanthi guru swara inggih menika tinemu runtutanipun swanten tembung setunggal kaliyan tembung sanesipun ing setunggal ukara utawi setunggal gatra. Perkawis menika limrahipun dipuntengeri kaliyan wontenipun guru swanten, ukara “*Mung*gah *med*hun karo nyawang tetanduran” ngandut guru swanten ingkang runtut ugi. Perkawis menika saged dipuntingali wonten ing aksara ingkang kaserat kandel. Wonten ing ukara menika, tembung-tembungipun wonten ingkang guru sastra “**m**”. tembung-tembung ingkang dadosaken ukara menika kalebet purwakanthi guru swara wonten ing tembung “***Mung**gah, **med**hun*”. Tembung-tembung menika kasusun kanthi runtut wonten satunggal ukara. Awit saking menika, ukara menika kalebet wonten ing purwakanthi guru swara. Tuladha pirembagan purwakanthi guru sastra sanesipun kados ing ngandhap menika.

(11) “***Bola-b**ali mung gawe lara atiku.*” (*Telepon Bingung*)

Terjemahannipun: bola-bali namung damel cidra manah kula.

Pethikan cekapan ing inggil menika kalebet wonten ing salahsatunggaling cakepan tembang “*Telpon Bingung*” Menwai dipuntingali saking wujud saha kaendahan sastranipun, ukara menika saged kagoongaken wonten jinising purwakanthi. Wonten ing gegaran teori sampun kaandharaken kados pundi anggenipun nitiki utawi mbedaaken purwakanthi miturut jinisipun. Gegayutan teori saha wujudipun ukara menika, cuplikan cakepan menika saged kagolongaken wonten ing purwakanthi guru sastra. Purwakanthi guru sastra menika gadhah titikan saha tandha bilih wontenipun gayutan antawisipun tembung ingkang gadhah aksara konsonan. Aksara konsonan menika kedah runtut wonten ing tetembungan saha gadhah teges. Gegayutan kaliyan perkawis menika, ukara “***B**ola-**b**ali mung gawe lara atiku.*” gadhah tandha ingkang sami kaliyan teori purwakanthi guru sastra. Wonten ing ukara menika saged dipunpriksani bilih wonten ing tetembungan ingkang kaserat kandel menika jumbuh kaliyan teori purwakanthi guru sastra. Tetembungan menika gadhah aksara konsonan “**b**” ingkang dipunambali saha tetembungan menika tegesipun ugi jumbuh menawi dipungabung dados setunggal ukara. Tetembungan menika kedah dados setunggal saha wonten ing setunggal ukara ugi, saengga saged gadhah teges kados ingkang dipungayuhaken. Menawi tetembungan “bola” kaliyan “bali” boten dados setunggal, ukara ingkang dumadi mangke boten gadhah teges ingkang dipungayuhaken. Awit saking menika, ukara menika kedah dados setunggal saha gegayutan, saengga kalebet wonten ing purwakanthi guru sastra.

3) Purwakanthi Basa utawi Lumaksita

Wonten ing album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar” menika, wonten purwakanthi guru swara ingkang gungungipun 1. Minggah jengkapinipun pirembagannipun kados menika.

(7) “**Woh** sukun, **Wohe** kae gemantung.” (Kenikir).

Terjemahannipun: Woh sukun, wohipun menika gemantung.

Wonten ing purwakanthi lumaksita, gadhah titikan sanes kaliyan purwakanthi sanesipun. Purwakanthi lumaksita menika gadhah titikan pangambalan tembung antawisipun gatra setunggal kaliyan gatra sanes. Pangambalan menika ugi kedah ngandharaken tegesipun gatra ingkang tembungipun dipunambali. Kajawi menika, pangambalan menika ugi gadhah ancas kangge nuwuhaken kaendahan basa wonten ing cakepan tembang. Gegayutan kaiyan perkawis menika, pethikan “**Woh** sukun, **Wohe** kae gemantung.” ugi ngandhut purwakanthi lumaksita. Tandhanipun ukara menika dipunsebat purwakanthi guru sastra wonten ing tetembungan ingkang kaserat kandel menika. Tetembungan menika kajawi dipunambali ing gatra lajengipun, tetembungan menika ugi ngandharaken teges ingkang gegayutan kaliyan gatra saderengipun. Pramila saking tandha-tandha menika, pethikan “**Woh** sukun, **Wohe** kae gemantung.” Saged kasebat purwakanthi lumaksita.

b. Parikan

Saking 11 tembang ing album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”, wonten 28 parikan ingkang samangke dipunperang malih dados

2 jinising parikan. Cakepan tembang campursari ingkang wonten parikanipun dipunperang miturut jinisipun dados 2, inggih menika parikan tunggal saha parikan ganda. Salajengipun parikan menika dipun-analisis tegesipun parikan menika. Parikan dipunperang miturut jinisipun lajeng dipunpadosi gayutanipun sampiran kaliyan wosipun saking saben parikan ingkang wonten ing cakepan-cakepan tembang campursari ing album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*.” Sedaya parikan ingkang sampun kaimpun saking setunggal album campursari “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” menika, lajeng dipunpadosi kados pundi gegayutanipun sampiran kaliyan wosipun parikan. Wonten ing perkawis menika, ugi dipunandharaken perkawis-perkawis ingkang anjalari Gatra-gatra menika kalebet parikan. Parikan ingkang wonten diperang dados kalih, inggih menika parikan tunggal kaliyan parikan ganda. Pirembagan langkung jangkep kados menika:

1) Parikan Tunggal

Saderengipun sampun kaandharaken bilih ing album campursari menika wonten parikan tunggal ingkang gunggungipun 14 parikan. Parikan-parikan tunggal menika lajeng kaandharaken jangkepiipun kados tuladha pirembagan menika.

(3) “*Woh-wohan sing pada gemandhul,
Tidak bohong pancen leres memang betul*” (*Dalan Tembus*).

Terjemahannipun: Woh-wohan ingkang sami gemantung,
Boten ngapusi saestu leres

Pethikan ing inggil menika dipunlebetaken ing jinising parikan tunggal amargi kadadosan saking setunggal larik sampiran saha setunggal larik wosipun.

Sampun kaandharaken wonten ing teori parikan, bilih parikan menika kadadosan sekedikipun kalih ukara utawi kalih larik ingkang wonten gegayutan guru swanten. Menawi ditingali saking guru swantenipun parikan ing inggil menika, wonten gegayutanipun. Perkawis menika saged dipuntingali wonten ing wanda “**ul**” kalih ingkang kaserat kandel ing tembung “gemand**hul**” kaliyan “bet**ul**”. Saking menika saged dipundudut bilih ing parikan menika wonten gegayutan guru swara antawisipun sampiran kaliyan wos, menawi saking gegayutan makna saha teges boten wonten gegayutanipun. Jengkapipun perkawis teges saking parikan menika, dipunandharaken wonten ing pirembagan teges parikan. Tuladha pirembagan parikan tunggal sanesipun kados ing ngandhap menika.

(8) “*Woh sukun Wohe kae gemantung,
Urip pisan luwih becik mbok sing rukun*” (Kenikir)

Terjemahannipun: Woh sukun wohipun menika gemantung.
Gesang pisan langkung becik ingkang rukun.

Parikan menika taksih ugi lajengipun saking parikan saderengipun. Parikan ing inggil kalebet parikan tunggal amargi kadadosan saking setunggal larik gatra sampiran kaliyan setunggal larik gatra tebusan utwai gatra wos. Parikan menika gadhah teges awujud pitutur ingkang sae. Gatra purwa ingkang kasusun saking ukara setunggal saha ukara kalih, gadah makna bilih gesang menika saenipun menawi rukun. Gatra tebusan utawi wosipun gadhah teges bilih boten sae menawi dimirengaken dening tangga tepalih. Awit saking gatra purwa saha gatra tebusan ingkang kasusun saking kalih gatra, parikan menika dipunsebat parikan ganda. Saking teges-tegesipun kados menika, parikan menika

boten gadhah gegayutan ing perkawis teges. Saged dipunpriksani aksara ingkang kaserat kandel ing parikan menika, bilih gatra purwa utawi sampiran kaliyan gatra tebusan utawi wosing parikan menika gadhah aksara vokal pungkasan awujud vokal “u.”. Perkawis menika anjalari antawisipun gatra purwa kaliyan gatra tebusan boten gayut ing perkawis guru swara. Dados boten wonten gegayutanipun antawis gatra purwa kaliyan gatra tebusan. Tuladha pirembagan parikan tunggal sanesipun kados ing ngandhap menika.

(9) “*Lombok rawit mesthine pedes rasane,
Ora pantes yen dirungokne tanggane.*” (Kenikir).

Terjemahannipun: Lombok rawit metinipun pedes raosipun.
Boten pantes menawi dipunmirengaken tangganipun.

Parikan ing inggil kalebet parikan tunggal amargi kadadosan saking setunggal larik gatra sampiran kaliyan setunggal larik gatra tebusan utawi gatra wos. Parikan menika taksih ugi lajengipun saking parikan saderengipun. Parikan menika wonten ing cakepan tembang campursari kanthi irah-irahan “Kenikir.” Parikan menika gadhah teges awujud pitutur ingkang sae. Gatra purwa ingkang kasusun saking ukara setunggal saha ukara kalih, gadah makna bilih gesang menika saenipun menawi rukun. Gatra tebusan utawi wosipun gadhah teges bilih boten sae menawi dimirengaken dening tangga tepalih. Awit saking gatra purwa saha gatra tebusan ingkang kasusun saking kalih gatra, parikan menika dipunsebat parikan ganda. Saking teges-tegesipun kados menika, parikan menika boten gadhah gegayutan ing perkawis teges. Saged dipunpriksani aksara ingkang kaserat kandel ing parikan menika, bilih gatra purwa utawi sampiran menika

gayut kaliyan gatra tebusan utawi gatra wosipun awujud aksara vokal “e” ing saben gatra ingkang nyusun gatra tebusan menika. Perkawis menika anjalari antawisipun gatra purwa kaliyan gatra tebusan boten gayut ing perkawis guru swara. Dados boten wonten gegayutanipun antawis gatra purwa kaliyan gatra tebusan. Tuladha pirembagan parikan tunggal sanesipun kados ing ngandhap menika.

- (10) “*Kenikir kates sukun Lombok rawite,
Wong sing bares mesthi penak omonganne*” (Kenikir)

Terjemahannipun: Kenikir kates sukun Lombok rawitipun,
Tiyang ingkang bares mesthi sekeco ginemanipun.

Parikan menika saged kalebet ing parikan tunggal, amargi gadhah setunggal gatra purwa saha setunggal gatra tebusan. Wonten ing parikan menika ingkang kasebat gatra purwa inggih menika “Kenikir kates sukun Lombok rawite,” saha ingkang kasebat gatra tebusan inggih menika “Wong sing bares mesthi penak omonganne”. Gegayutan ingkang wonten ing parikan menika menawi dipuntingali inggih menika gegayutan guru swara mawon, saged vokal utawi konsonan. Menawi gegayutan ing tegesipun boten wonten, amargi tegesipun gatra purwa menika boten gayut kaliyan tegesipun kalih gatra tebusan. Menawi dipuntegesi kanthi cekak, gatra purwa menika gadhah teges jinising woh-wohan mawon, namung nyebataken woh-wohan mawon. Gegayutan ingkang wonten ing parikan menika inggih gegayutan guru swara. Perkawis menika saged dipuntingali saking aksara ingkang dipunserat kandel kados ing inggil menika. Gegayutan menika saged kabuktekaken kados menika, wontenipun wanda “es” ing tembung “kates” saha “bares”, wonten ugi

gegayutan konsonan “k” ing tembung “Lombok” kaliyan “penak”, saha gegayutan vokal “e” wonten ing tembung “rawite” saha “omonganne”. Bukti-bukti menika nendhahaken bilih wontenipun gegayutan ing guru swara, langkung cetha saged dipunpriksani parikan ing inggil menika ingkang sampun kaserat kandel ing babagan nedhahaken gegayutanipun gatra purwa kaliyan gatra tebusan.

2) Parikan Genap

Saderengipun sampun kaandharaken bilih ing album campursari menika wonten parikan ganda ingkang gunggungipun 33 parikan. Parikan-parikan tunggal menika lajeng kaandharaken jangkepipun kados tuladha pirembagan ing ngandhap menika.

- (1) “*Mental mentul cemara kegawa angin,
Manuk jalak pada ngoceh wanci enjing,
Kenal pisan salawase mesthi eling,
Saya cedhak bebasan uwong sing nyanding.*” (Dalan Tembus)

Terjemahannipun: Mental mentul cemara kebekto angin,
Peksi jalak sami ngoceh wanci enjing,
Tepang pisan sadangunipun mesthi kemutan,
Sansaya cerak bebasan tiyang ingkang nyanding.

Parikan menika gadhah sekawan gatra ingkang menawi dipuntingali saking teges-tegesipun saben gatra menika gadhah teges ingkang beda-beda. Gatra setunggal kaliyan gatra angka kalih menika kasebat gatra purwa utawi sampiran. Gatra menika sipatipun kangge tambah-tambah mawon supados katon endah. Awit saking menika, parikan menika kasebat parikan ganda. Kasebat

parikan ganda ,amargi parikan menika gadhah gatra purwa kalih gatra inggih menika gatra angka setunggal saha gatra angka kalih. Saha parikan menika gadhah gatra tebusan kalih ugi, inggih menika gatra angka tiga kaliyan angka sekawan. Makna saha teges saking parikan menika sejatosipun wonten ing gatra angka tiga saha angka kalih, gatra menika kasebat gatra tebusan. Gatra purwa nyariosaken cemara ingkang kenging angin kaliyan peksi jalak ingkang ngoceh wanci enjing, menika beda kaliyan gatra tebusan ingkang nerangaken tiyang ingkang nembe pitepangan. Perkawis menika nedhahaken bilih wonten ing parikan ing inggil menika boten gadhah gegayutan ing babagan teges saha makna antawisipun gatra tebusan kaliyan gatra purwa. Gegayutan ingkang wonten ing parikan menika wonten ing guru swaranipun. Perkawis menika saged dipuntingali saking aksara vokal “i” ing wanda “in” wonten pungkasaning saben gatra. Aksara vokal “i” menika dipunambali wonten ing tembung “angin, enjing, iling, saha nyanding.” Tembung-tembung menika wonten ing pungkasaning saben gatra. Jengkapipun saged dipuntingali ing aksara ingkang kaserat kandel ing parikan menika. Saking menika, saged kabuktekaken bilih wonten ing parikan menika wonten gegayutan ing perkawis guru swaranipun saha boten gadhah gegayutan ing perkawis teges saha makna. Tuladha pirembagan parikan ganda sanesipun kados ing ngandhap menika.

(2) *“Dalan tembus cemara sewu Sarangan,
Mungah medhun karo nyawang tetanduran,
Karanganyar Magetan wis ora krenggosan,
Paribasan sakedhep netra wis tekan.” (Dalan Tembus)*

Terjemahannipun: Dalan tembus Cemara sewu Sarangan,

Minggah Mandhap kaliyan ningali tetaneman,
 Karanganyar Magetan sampun boten rekaos,
 Paribasanipun sekedep netra samoun dumugi.

Parikan menika taksih wonten ing cakepan tembang kanthi irah-irahan Dalan Tembus, sami kaliyan parikan ganda saderengipun. Parikan menika gadha kalih gatra purwa, inggih wonten ing gatra angka setunggal saha angka kalih. Parikan menika ugi gadhah gatra tebusan ing gatra angka tiga saha gatra angka sekawan. Gatra purwa menika menawi dipuntingali saking teges saha maknaipun gayut kaliyan gatra tebusan. Gatra purwa menika nerangkaen kahananipun saking dalan tembus Cemara Sewu dumugi Sarangan saha gatra tebusanipun nerangaken kadadosan amargi saking gatra purwa, inggih menika nerangaken kahana amargi wontenipun dalan tembus Cemara Sewu dumugi Sarangan dadosaken boten malih rekaos saha cerak. Kajawi menika, wonten ugi gegayutan wonten ing perkawis guru swara. Jangkepipun saking gegayutan menika, saged dipuntingali wonten ing aksara ingkang kaserat kandel ing parikan ing inggil menika. Wonten ing parikan menika wonten pangambalan vokal “a” ing wanda “an.” Wanda “an” menika wonten ing tetembungan ing pungkasaning saben gatra. Tetembungan menika: “Sarangan, tetanduran, krenggosan, saha tekan.” Saking bukti-bukti menika, wonten ing parikan ing inggil menika wonten gegayutan antawisipun gatra tebusan kaliyan gatra purwa utawi gatra sampiran. Gegayutan menika awujud gegayutan ing bab guru swara saha gegayutan ing perkawis makna saha teges saking saben gatanipun. Tuladha pirembagan parikan ganda sanesipun kados ing ngandhap menika.

(5) “*Embun sing netes ana ing rambut,
Hawa adem sing kegawa kabut,
Dalan tembus dadi kenangan Cemara Sewu Sarangan
Nganti seprene ning ati tansah kelingan*” (*Dalan Tembus*).

Terjemahanipun: Embun ingkang tumetes ing rikma,
Hawa asrep ingkang kabekto kabut.
Dalan tembus dados kenangan Cemara Sewu Sarangan,
Dumugi samenika taksih kemutan.

Parikan menika taksih sami kaliyan parikan saderengipun, taksih ngandhut parikan ganda saha wonten ing tembang ingkang sami ugi. Parikan menika dipunsebat parikan ganda, amargi parikan menika gadhah kalih gatra purwa saha kalih gatra tebusanipun ugi kalih gatra. Gatra purwanipun inggih menika gatra angka setunggal saha gatra angka kalih saha gatra tebusanipun wonten ing gatra angka tiga kaliyan angka sekawan. Gatra purwa ing parikan menika boten gayut kaliyan gatra tebusanipun, amargi gatra purwa nyariosaken embun saha hawa adem amargi kabut. Ananging, gatra tebusan ing parikan menika nyariosaken dalan tembus Cemara Sewu dumugi Sarangan menika dadosaken taksih kemutan dugi samenika. Ananging, wonten ugi gegayutan antawisipun gatra tebusan kaliyan gatra purwa ing parikan menika. Gegayutan ingkang wonten ing parikan menika inggih gegayutan guru swara. Wonten ing parikan menika wonten pangambalan vokal “**i**” ing tetembungan “sing, dadi, saha ati.” Tembung “sing” menika wonten ing gatra setunggal saha kalih saking gatra purwa. Perkawis menika ingkang anajlari antawisipun gatra purwa kaliyan gatra tebusan menika gadhah gegayutan, mliginipun gegayutan ing bab guru swara. Vokal “**u**” ing wanda “**ut**” menika wontenipun ing pungkasanipun saben gatra ing gatra purwa mawon. Menawi vokal “**a**” menika wontenipun ing wanda “**an**” pungkasan

saben gatra ing gatra tebusan. Perkawis menika boten saged kangge buktekaken wontenipun gegayutan antawisipun gatra purwa kaliyan gatra tebusan. Perkawis ingkang saged nedhahaken bilih ing parikan menika wonten gegayutan antawisipun gatra purwa kaliyan gatra tebusan inggih menika pangambalan vokal “i”, jengkapipun saged dipuntingali wonten ing aksara-aksara ingkang kaserat kandel kados ing parikan ing inggih menika. Pirembagan parikan ganda sanesipun kados ing ngandhap menika.

(28) *“Karanganyar bu dalane alus mulus,
Kencar-kencar mas lampu kuthane,
Aja samar yen pancen tulus,
Mesthi kelakon mas gegayuhane.” (Kencar-Kencar).*

Terjemahannipun: Karanganyar bu dalanipun alus mulus,
Kencar-kencar mas lampu kuthanipun,
Ampun sumelang umpami saestu tulus,
Mesthi kalampahan mas gegayuhanipun.

Parikan menika beda kaliyan parikan ing nomer saderengipun menika.

Gatra sampiran parikan ing inggil kadadosan saking kalih gatra saha gatra wosipun kadadosan saking kalih gatra ugi, perkawis menika ingkang damel parikan menika kalebet parikan ganda. Parikan menika gadhah gegayutan ing bab guru swara saha guru sastra. Gegayutan ingkang dipadosi inggih menika gegayutan antawisipun gatra tebusan kaliyan gatra purwa. Gatra purwa kasusun saking larik setunggal saha larik kalih parikan ing inggil. Gatra tebusan utawi gatra wosipun parikan ing inggil menika cakepan kaping tiga saha sekawan. Saben pungkasan saking sekawan ukara ing parikan inggil menika gadhah tiga aksara vokal ingkang gayut. Ukara angka setunggal gatra purwa kaliyan ukara angka setunggal gatra tebusan gadhah gegayutan aksara vokal “u” saha

konsonan “s” saha “t”, aksara menika saking tembung “mulus” kaliyan “tulus.” Ukara angka kalih ing gatra purwa kaliyan ukara nomer kalih ing gatra tebusan ugi gayut ing vokal “a” saha “e” kaliyan konsonan “h” saha “n.” aksara menika saking tembung “kuthane” saha “gegayuhane.” Sampun cetah bilih saking menika saged dadosaken antawisipun gatra purwa kaliyan gatra tebusan menika gayut. Gegayutan lajengipun ing guru sastra. Parikan menika gadha guru sastra ingkang gayut, inggih menika sesebatan “mas.” Guru sastra menika wonten ing ukara kaping kalih gatra purwa kaliyan ukara angka kalih gatra tebusan. Sampun cetah bilih wonte kalih antawisipun gatra purwa kaliyan gatra tebusan. Menawi gegayutan teges, inggih wonten ing parikan ing inggil menika boten wonten. Gatra purawa nyariosaken dalan wonten ing Kabupaten Karanganyar. Gatra tebusan gadah teges bilih raos tulus saged dadosaken kalampahan gagayuhanipun. Saking teges-teges kados menika, anjalari teges menika boten gayut.

2. Makna saking saben purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”.

Saben purwakanthi-purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar” menika gadhah teges saha makna ingkang beda-beda. Saben purwakanthi gadhah basa ingkang boten kados basa padintenan, awit saking menika negesi saben ukara ingkang ngandhut purwakanthi menika saestu wigati. Saben parikan ingkang wonten ing album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar” menika gadhah teges saha

makna ingkang beda-beda. Saben parikan gadhah basa ingkang boten kados basa padintenan, awit saking menika negesi saben gatra parikan saha madosi teges saha makna saking saben parikan menika wigati. Pirembagan ngengingi makna saking purwakanthi saha parikan ing album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” badhe kaperang miturut makna ingkang nggambaraken kawontenan, makna ingkang ngandharaken pangraosipun manah, makna ingkang ngemot pitutur, saha makna ingkang ngemot printah. Minggah jangkepipun piremabagan bab makna, kaandharaken kados menika.

a. Purwakanthi.

Saben purwakanthi-purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” menika gadhah teges saha makna ingkang beda-beda. Saben purwakanthi gadhah basa ingkang boten kados basa padintenan, awit saking menika negesi saben ukara, frasa, saha klausa ingkang ngandhut purwakanthi menika saestu wigati. minggah jangkepipun piremabagan bab makna saking saben purwakanthi kados menika.

1) Makna ingkang ngandharaken gegambaraning kawontenan.

Saben purwakanthi ingkang wonten ing album campursari menika wonten ingkang gadhah makna awujud ngandharaken kawontenan menapa mawon ingkang dipunserat dening panganggit. Makna saben purwakanthi menika boten ketingal mekaten mawon, kedhah dipunpilah mitutur *konteks* saking saben purwakanthi. minggah jangkepipun andharan bab makna ngengingi gegambaran kawontenan saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(1) “*Mental mentul cemara kegawa angin.*” (*Dalan Tembus*).

Terjemahannipun: Mental mentul cemara kebekta angin.

Purwakanthi ing inggil menika menawi ditingali saking tetembunganipun, kalebet wonten ing jinising purwakanthi guru sastra. Ukara menika menawi dipuntegesi saking tembung-tembung ingkang wonten, gadhah teges bilih cemara menika mentul menawi wonten angin. Tegesipun saking menika, ukara menika nerangaken bilih wonten kahanan rikala wit cemara menika mental mentul amargi wontenipun angin. Kahanan menika limrahipun wonten ing pegunungan utawi gunung, amargi wit cemara menika gesangipun wonten ing papan kados menika. Pirembagan makna gegambaring kawontenan sanesipun saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(15) “*Ora bakal bosen nyawange, elok pemandanganane*” (*Cetha*).

Terjemahanipun: Boten bosen ningalinipun, elok pemandanganipun.

Purwakanthi menika kadadosan saking kalih ukara, ukara menika dipunsebat induk ukara kaliyan anak ukara. Menawi ing sastra saged dipunsebat ukara sampira kaliyan ukara ingkang wosing utawi ingkang negesi. Ukara “Ora bakal bosen nyawange” gadhah teges ingkang gegayutan kaliyan ukara lajengipun. Tegesipun saking ukara menika bilih boten ngantos bosen menawi ningali menapa ingkang dipuntingali tiyang menika. Teges menika gegayutan kaliyan ukara “elok pemandanganane”. Ukara menika gadhah teges bilih pemandangan ingkang dipuntingali tiyang menika sae saha elok. Ukara “elok pemandanganane” tegesipun njangkepi tegesipun ukara Ora bakal bosen

nyawange”. Pirembagan makna gegambarang kawontenan sanesipun saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(18) “*Tarling tarweh keliling*” (*Tarling*).
Terjemahanipun: Tarling tarweh keliling.

Pethikan menika sanajan kasebat purwakanthi guru swara, ugi saged kasebat selogan. Pethikan menika wujudipun singkatan saha batanganipun saking singkatan menika. Gegayutan kaliyan menika, “*Tarling tarweh keliling*” gadhah teges bilih tarling menika cekakanipun saking tarweh keliling. Cekakaan menika limrah wonten ing jaman sakmenika. Tarweh keliling menika gadhah teges bilih anggenipun nindakaken ibadah sholat tarweh menika saben dalu papanipun boten sami kaliyan dalu-dalu saderengipun saha lajengipun, cekakaosipun anggenipun sholat tarweh menika wonten ing mesjid beda-beda saben dalunipun. Budaya tarling wonten ing jaman sakmenika sampun limrah saha saged dipuntindhakaken sinten mawon. Pirembagan makna gegambarang kawontenan sanesipun saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(30) “*Bu kula badhe mantuk, Jagone pun kluruk, Sampun para esuk.*”
(*Kencar-kencar*).

Terjemahannipun: Bu kula badhe mantuk, jagonipun sampun kluruk, sampun enjing.

Purwakanthi guru swara menika kasusun saking setunggal induk ukara, saha anak ukaranipun kalih. Purwakanthi menika menawi dipuntegesi saben ukaranipun, gadhah teges ingkang beda-beda. Ukara “Bu kula badhe mantuk”

gadhah teges bilih tiyang ingkang wonten ing ukara menika nembe pamitan menawi badhe mantuk. Ukara “Jagone pun kluruk” gadhah teges wonten ing ukara menika ngandharaken bilih pitik jago sampun kluruk. Ukara “Sampun para esuk.” gadhah teges bilih wonten ing ukara menika kahanannipun sampun ajeng enjing. Menawi 3 ukara menika dados setunggal ingkang kados menika, “Bu kula badhe mantuk, Jagone pun kluruk, Sampun para esuk.” Gadhah teges bilih tiyang wonten ing ukara menika badhe nyuwun pamit dhumaten ibu-ibu ingkang wonten ing ukara menika, tiyang menika pamit kondur amargi wekdhal sampun mlebet enjing, kanthi dipuntandhani pitik jago ingkang sami kluruk. Sejatinipun wekdhal sampun mlebet enjing saged dipuntingali kanthi wontenipun pitik jago ingkang kluruk. Pirembagan makna gegambarang kawontenan sanesipun saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(34) “*Karanganyar Bu, dalane alus mulus.*”

Terjemahannipun: Karanganyar Bu, dalanipun alus mulus.

Purwakanthi menika salah satunggaling ukara ing cakepan tembang kanthi irah-irahan “Kencar-kencar.” Purwakanthi menika kalebet wonten ing jinising purwakanthi guru swara amari guru swaranipun jumbuh kaliyan paugeran saking purwakanthi guru swara. Purwakanthi menika ugi gadhah teges bilih Kabupaten Karanganyar menika gadhah ratan ingkang alus mulus utawi alus. Pethikan menika dipunaturaken tiyang dhateng ibu-ibu wawan ginemipun. Kabupaten Karanganyar menika salah satunggaling kabupaten ingkang wonten ing Provinsi Jawa Tengah. Kabupaten menika wonten ing sisih kilenipun gunung Lawu.

2) Makna ingkang ngandharaken pangraosipun manah.

Saben purwakanthi ingkang wonten ing album campursari menika wonten ingkang gadhah makna awujud ngandharaken pangraosipun manah tiyang ingkang wonten ing saben. Makna saben purwakanthi menika boten ketingal mekaten mawon, kedhah dipunpilah mitutur *konteks* saking saben purwakanthi. minggah jangkepipun andharan bab makna ngengingi gegambaran kawontenan saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(3) “*Karanganyar Magetan wis ora krenggosan*” (*Dalan Tembus*).

Terjemahanipun: Karanganyar Magetan sampun boten rekaos.

Pethikan ing inggil menika kalebet wonten ing sajroning cakepan tembang, kanthi irah-irahan “Dalan Tembus”. Menawi dipuntingali saking tetembunganipun, ukara menika nerangaken kahanan sakmenika wonten ing kalih daerah. Daerah menika Karanganyar kaliyan Magetan. Karanganyar menika salahsatunggaling kabupaten ing provinsi Jawa Tengah, menwai Magetan menika salah satunggaling kabupaten wonten ing provinsi Jawa Timur. Karanganyar kaliyan Magetan menika kapisah dening gunung Lawu. Karanganyar wonten kilenipun gunung Lawu, saha Magetan wonten ing sisih wetanipun gunung Lawu. Tiyang ingkang nyekar tembang menika ngandharaken bilih antawisipun kalih kabupaten menika ingkang kapisah gunung Lawu, sakmenika sampun boten “krenggosan” utawi rekaos kados wekdal rumiyin. Pirembagan makna Pangraospiun manah sanesipun saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(5) “*Dalan tembus dadi kenangan, Cemara Sewu Sarangan*” (*Dalan Tembus*).

Terjemahannipun: Dalan tembus dados kenangan, Cemara sewu Sarangan.

Purwakanthi guru swara menika kasusun asking kalih ukara, inggih menika gatra purwa kaliyan ukara ingkang negesi utawi wosipun. Ukara ingkang kasebat inggih menika “Dalan tembus dadi kenangan,” saking ukara menika saged dipuntingali bilih ukara menika kasusun saking 4 tembung. Ukara menika gadhah kekajengan saking ingkang neykaraken bilih gadhah kenangan wonten ing dalan tembus. Ukara “cemara sewu Sarangan” menika kasebat ukara ingkang negesi utawi ukara wosipun. Gatra purwa kaliyan ukara ingkang negesi menika gayut, amargi ukara “cemara sewu Sarangan” menika negesi ukara “Dalan tembus”. Wonten ing purwakanthi guru swara menika “Dalan tembus” wonten ing antawisipun daerah Cemara Sewu kaliyan daerah Sarangan. “Dalan tembus” menika ratan antawisipun daerah Cemara Sewu kaliyan daerah Sarangan. Langkung jengkapipun, ingkang nyekaraken menika gadhah kenangan wonten ing dalan tembus, dalan utawi ratan ingkang nggayutaken kalih papan inggih menika Cemara Sewu kaliyan Sarangan. Pirembagan makna Pangraospiun manah sanesipun saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(9) “*Wis males ketemu sliramu*” (*Telepon Bingung*).

Terjemahannipun: Sampun males kepanggih panjenengan.

Purwakanthi guru swara menika kasusun saged saking setunggal ukara saged ugi saged kalih ukara. Menawi dipunsusun saking kalih ukara kados

menika, dadosaken cuplikan cakepan menika langkung endah saha ketingal purwakanthi guru swaranipun. Purwakanthi menika tegesipun tiyang ingkang wonten ing ukara menika sampun boten purun panggih kaliyan tiyang ingkang dipunajak gineman. Pirembagan makna Pangraospiun manah sanesipun saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(12) “Cintaku hanyalah padamu” (*Telepon Bingung*).

Terjemahanipun: Tresna kula kangge panjenengan mawon.

Purwakanthi guru swara menika kadadosan ing setunggal ukara. Ukara menika kadadosan saking kalih tembung. Menawi dipuntingali tegesipun, ukara menika gadhah ingkang teges boten cekak kados ukara menika. Ukara menika ugi saged kangge ngrayu utawi ngiyataken tresnanipun ingkang dipunajak gineman. Limrahipun, ukara “Cintaku hanyalah padamu” gadhah teges bilih tresnanipun tiyang ing ukara menika namung kangge ingkang dipunajak gineman.

3) Makna ingkang ngandharaken pitutur saha pakerti becik.

Saben purwakanthi ingkang wonten ing album campursari menika wonten ingkang gadhah makna awujud pitutur saha piwulang becik ingkang dipunserat dening panganggit. Makna saben purwakanthi menika boten ketingal mekaten mawon, kedhah dipunpilah mitutur *konteks* saking saben purwakanthi. minggah jangkepipun andharan bab makna ngengingi gegambaran kawontenan saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(20) “*Aja pada wedi kelangan, kudu eling sing kekurangan.*” (Tarling).

Terjemahannipun: Ampun sami ajrih menawi kelangan, kedah emut ingkang mbetahaken.

Purwakanthi guru swara menika kasusun saking gatra purwa saha ukara ingkang negesi. Ukara “Aja podo wedi kelangan”, kasebat sampiran, saha ukara “Kudu eling sing kekurangan.” kasebat ukara ingkang negesi. Dipunsebat ukara ingkang negesi, amargi wonten ing ukara menika purwakanthi menika saged jangkep wosipun. Menawa dipadosi tegesipun ukara “Aja podo wedi kelangan”, tegesipun bilih tiyang ingkang damel utawi nyerat tembang menika ngajak supados kita sedaya boten anjrih menawi kelangan. Kelangan ing mriki inggih menika kelangan kayanipun utawi sugihipun. Lajeng, ukara “Kudu eling sing kekurangan.” gadhah teges bilih panganggit tembang menika ngemutaken kita supados tansah emut kaliyan tiyang-tiyang ingkang taksih kekurangan utawi tiyang-tiyang ingkang mlarat. Menawi dipungayutaken, dados tegesipun purwakanthi menika bilih panganggit tembang menika ngajak supados kita boten angsal ajrih menawi kelangan kayanipun utawi sugihipun, amargi kita kedah emut kaliyan tiyang-tiyang ingkang taksih kekurangan utawi ingkang dereng kasembadan gesangipun. Tegesipu saking purwakanthi menika ugi saged paring pitutur ingkang luhur, bilih tiyang gesang menika kedah tetulungan setunggal kaliyan sanesipun. Pirembagan makna ingkang ngemot pitutur sanesipun saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(33) “*Yen nggayuh urip makmur, aja pada mung nglindur, besuk ben ora kojur.*” (Kencar-kencar).

Terjemahannipun: Menawi nggayuh gesang makmur, ampun nglindur mawon, benjang supados boten kojur.

Purwakanthi menika ngemot pitutr ingkang sae menwai dipuntingali kanthi permati. Ukara menika kalebet wonten ing jinisipun purwakanthi guru swara. Purwakanthi ing inggil menika kadadosan saking 3 ukara. Ukara “Yen nggayuh urip makmur,” dipunsebat induk ukara, saha gadhah teges bilih nerangaken kahanan pengen nggayuh gesang ingkang makmur. Ukara “aja do mung nglindur” menika kasebat anak kalimat, amargi kawontenanipun gumantung saha gayut kaliyan ukara saderengipun utawi induk ukara. Tegesipun saking ukara menika bilih ingkang ngripta menika paring perintah menawi boten angsal sami nglindur. Ukara besuk ben ora kojur.” Kasebat anak kalimat ugi, saha tegesipun supados benjang boten kojur. Menawi ukara menika dipundadosaken setunggal “Yen nggayuh urip makmur, aja do mung nglindur, besuk ben ora kojur.” Tegesipun saking purwakanthi guru swara menika bilih menawi pengen nggayuh gesang ingkang makmur, sumangga boten pareng nglindur utawi ngimpi mawon, kedah dipunlampahi kanthi usaha supados benjang gesangipun boten kojur.

4) Makna ingkang ngemot perintah utawi tiyang ingkang paring perintah.

Saben purwakanthi ingkang wonten ing album campursari menika wonten ingkang gadhah makna awujud ngandharaken tiyang ingkang paring perintah. Makna saben purwakanthi menika boten ketingal mekaten mawon, kedhah dipunpilah mitutur *konteks* saking saben purwakanthi. minggah jangkepipun

andharan bab makna ngengingi gegambaran kawontenan saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(16) “*Aja pada lali ayo diopeni*” (*Cetha*).

Terjemahannipun: Ampun kesupen sumangga dipunrumati

Purwakanthi guru swara menika kasusun saking setunggal ukara. Ukara menika menawi dipuntingali bilih ukara menika wujudipun ngajak utawi paring printah. Kejawi menika, ukara “*Aja pada lali ayo diopeni*” ugi gadhah teges. Tegesipun saking ukara menika, bilih tiyang wonten ing ukara menika ngajak dhateng ingkang sinten mawon ingkang mirengaken bilih boten angsal kesupen saha sumangga dipunopeni. Perkawis ingkang dipunopeni inggih menika menapa ingkang dados tema saha irah-irahanipun tembang menika. Tuladha pirembagan makna saking purwakanthi sanesipun saged dipupriksani ing ngandhap menika.

(27) “*Wiwt cilik kudu diwulang sing apik*” (*Dewi Saraswati*).

Terjemahannipun: Saking Alit kedhah dipunwucal ingkang becik.

Pethikan ingkang kalebet purwakanthi guru swara menika, wonten ing cakepan tembang kanthi irah-irahan “*Dewi Saraswati*.” Dewi Saraswati menika dewi ingkang pinter ing babagan ngilmu, menawi wonten ing agama hindu. Gegayutan kaliyan tegesipun saking ukara menika, bilih tegesipun ukara menika ngajak para pamiyarsa. Pethikan menika ngajak supados piwulang ingkang sae saha becik, langkung sae menawi diparingaken saking manungsa menika taksih alit. Saking menika saged dipundudut bilih putra menika kedah angsal piwucal

ingkang sae. Tuladha pirembagan makna saking purwakanthi sanesipun saged dipupriksani ing ngandhap menika.

(28) “*Kudu **manut miturut** mring para guru.*” (*Dewi Saraswati*).

Terjemahanipun: Kedah manut miturut dhateng para guru.

Menawi dipuntingali saking aksara ingkang kaserat kandel menika, ukara ing inggil menika kalebet purwakanthi guru sastra. Ukara ing inggil menika ugi kalebet wonten cakepan tembang campursari kanthi irah-irahan “Dewi Saraswati.” Dewi Saraswati menika Dewi pendidikan menawi wonten ing agama hindu. Wonten ing cakepan menika kacariyosaken bilih patung Dewi Saraswati menika wonten ugi ing Kabupaten Karanganyar. Gegayutan kaliyan Dewi Saraswati, ukara menika gadhah teges ingkang gayut kaliyan pendidikan. Ukara menika gadhah teges bilih lare sekolah menika kedah manut saha nurut dhateng para gurunipun, amrih supados sedaya penggayuhipun siswa menika saged kalaksanan. Dados purwakanthi ing inggil menika gadhah teges ingkang wujudipun pitutur supados para siswa menika kedah nggatosaken saha ngormati para gurunipun.

b. Parikan

Saben purwakanthi-purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” menika gadhah teges saha makna ingkang beda-beda. Saben purwakanthi gadhah basa ingkang boten kados basa padintenan, awit saking menika negesi saben ukara, frasa, saha klausa

ingkang ngandhut purwakanthi menika saestu wigati. minggah jangkepipun piremabagan bab makna saking saben purwakanthi kados menika.

1) Makna ingkang ngandharaken gegambaraning kawontenan.

Saben purwakanthi ingkang wonten ing album campursari menika wonten ingkang gadhah makna awujud ngandharaken kawontenan menapa mawon ingkang dipunserat dening panganggit. Makna saben parikan menika boten ketingal mekaten mawon, kedhah dipunpilah mitutur *konteks* saking saben purwakanthi. minggah jangkepipun andharan bab makna ngengingi gegambaran kawontenan saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(2) *“Dalan tembus cemara sewu Sarangan,
Minggah medhun karo nyawang tetanduran,
Karanganyar Magetan wis ora krenggosan,
Paribasan sakedhep netra wis tekan.” (Dalan Tembus).*

Terjrmahanipun: Dalan tembus Caemara sewu Sarangan,
Minggah mandhap kaliyan ningali tetaneman,
Karanganyar Magetan sampun boten rekaos,
Paribasan sakedep netra sampun dumugi.

Parikan ing inggil kasebat parikan ganda amargi gatra purwa utawi sampiran kaliyan gatra tebusan utawi gatra wos menika kasusun saking kalih ukara. Teges saben gatra saking parikan ing inggil menika boten sami. Gatra purwa utawi gatra sampiran menika gadhah teges saking kalih ukara ingkang nyusun gatra purwa menika. Ukara angka setunggal ing gatra purwa menika nyebataken bilih wonten ratan utawi margi ingkang nggayutaken Cemara Sewu kaliyan Sarangan. Ukara angka kalih ing gatra purwa menika taksih gegayutan kaliyan ukara saderengipun, bilih wonten ing papan menika marginipun minggah

mandap saha saged sinambi ningali tetaneman. Saking menika saged kadudut bilih teges saking gatra purwa menika wonten margi ingkang gayutaken Cemara Sewu kaliyan Sarangan, marginipun menika minggah mandap saha saged ningali tetaneman. Teges saking gatra purwa menika boten sami kaliyan gatra tebusan utawi gatra wosipun saking parikan ing inggil. Gatra tebusan ugi kasusun saking kalih ukara. Ukara angka setunggal saking gatra tebusan menika gadhah teges bilih Kabupaten Karanganyar kaliyan Kabupaten Magetan samenika sampun caket saha boten rekaos malih, tembung “krenggosan” menika saking tembung “krenggos” ingkang angsal wuwuhan “-an”. Tembung “Krenggos” menika tegesipun menggeh-mengeh napase (Baoesastra Djawa: 251). Ukara angka kalih saking gatra tebusan menika gadhah wos menawi saking caketipun, paribasan setunggal kedep netra mawon sampun dumugi. Wosing gatra tebusan parikan ing inggil utawi ugi wosipun saha tegesipun saking parikan ing inggil inggih menika Kabupaten Karanganyar kaliyan Kabupaten Magetan menika sampun boten tebih malih saengga boten menggeh-mengeh, paribasanipun setunggal kedep netra mawon sampun dumugi. Tuladha pirembagan makna saking parikan sanesipun saged dipupriksani ing ngandhap menika.

- (11) “*Wis kondang kaloka,
Manggen wonten satengahing wana,
Tetinggalan nenek moyang kita,
Kang kawentar ing Negara manca.*” (Cetha).

Terjemahanipun: Sampun kondang kaloka,
Dunung wonten satengahipun wana,
Tetinggalanipun nenek moyang kita,
Ingkang kawentar ing Negara manca.

Cetha ing tembang menika nama saking salahsatunggaling candhi ing tlatah Kabupaten Karanganyar. Gegayutan kalih menika, parikan menika gadhah irah-irahan “Cetha.” Parikan ing inggil menika gadhah sekawan ukara, ingkang sedaya menika gadhah guru swara ingkang sami saben ing pungkasaning ukara. Ukara angka setunggal kaliyan ukara angka kalih dipunsebat gatra purwa utawi gatra sampiran. Ukara angka tiga saha angka sekawan parikan ing inggil kasebat gatra tebusan utawi ukara wosipun parikan ing inggil. Gatra purwa utawi sampiran saking parikan ing inggil menika gadhah teges bilih candhi Cetha menika sampun kondang kaloka, ewondene dunungipun ing saktengahipun wana. Gatra tebusan utawi gatra wosing parikan menika gadhah teges bilih candhi Cetha menika tetinggalan saking simbah-simbah kita ing jaman atusan yuto taun kepengker ,saha candhi Cetha sampun kawentar ing negara sanes. Teges ingkang utami saking parikan ing inggil wonten ing gatra tebusan utawi gatra wosipun parikan. Tegesipun inggih menika candhi Cetha menika tetinggalan saking simbah-simbah kita ing jaman atusan yuto taun kepengker, saha candhi Cetha sampun kawentar ing negara sanes. Pirembagan makna saking parikan sanesipun saged dipupriksani ing ngandhap menika.

(18) “*Candi sumpah candi cetha kabeh pada wae eloke,
Sapa wae mesthi nggumun yen mbuktekake,
Muda mudi jarene nyiget janji tresnane,
Nyawijekne rasa lan karepe.*” (Wisoto).

Terjemahanipun: Candi Sumpah candi Cetha sedaya sami Elokipun,
Sinten mawon mesthi nggumun menawi mbuktekaken,
Muda mudi criyosipun nyigeg janji tresnanipun,
Manunggalaken raos saha kekajenganipun.

Parikan ing inggil nyariosaken papan wisata ing Kabupaten Karanganyar. Parikan ing inggil kadadosan saking sekawan ukara ingkang gayut tegesipun. Gatra purwa utawi gatra sampiran saking parikan ing inggil kadadosan saking ukara angka setunggal saha angka kalih. Ukara tebusan utawi wosipun parikan ing inggil wonten ing ukara angka tiga saha sekawan. Teges saking gatra purwa utawi sampiran saking parikan ing inggil dipuntegesi malih ing gatra tebusan utawi gatra wosipun parikan. Gatra purwa parikan ing inggil gadhah teges bilih candhi Suku kaliyan candhi Cetha menika elok pemandanganipun, sinten mawon kesengsem menawi buktekaken. Gatra tebusan ingkang wos parikan ing inggil gadhah teges bilih kathah muda mudi ingkang nyigeg janji tresnanipun ing papan wisata saking gatra purwa parikan ing inggil. Para muda mudi menika hamanunggalaken raos saha kersanipu. Teges saking parikan ing inggil inggih menika wonten gatra tebusan menika. Pirembagan makna saking parikan sanesipun saged dipupriksani ing ngandhap menika.

(23) “*Pilih jagung mas **apa** pilih grontol,*

*Pengen jajan **apa** pengen sing dodol*” (*Apem opo Cendhol*).

Terjemahannipun: Pilih jagung mas menapa pilih grontol,

Badhe jajan menapa ngersakaken ingkang sadhe

Parikan menika kasusun saking kalih ukara ingkang gadha teges ingkang beda antawisipun saben ukaranipun. Parikan menika dipunsebat parikan tunggal amargi gatra purwa saha gatra tebusanipun gunggungipun setunggal-setunggal gatra mawon. Gegayutan ingkang wonten ing parikan menika inggih gegayutan guru swara saha guru sastra. Perkawis menika saged dipunandharaken kados menika, bilih ing parikan menika wonten pangambalan vokal “o” wonten ing

wanda “**ol**” jangkepipun ing tembung “grotol” kaliyan tembung “dodol”. Langkung jangkepipun saged dipunpriksani ing parikan ing inggil menika, guru swara ingkang dipunambali sampun kaserat kandel saha guru sastra ingkang dpunambali inggih menika tembung “**apa**”. Tembung menika ugi sampun kaserat kandel ing parikan ing inggil menika. Teges saking saben gatra menika beda-beda, langkung jangkep ngengingi perkawis tegesipun parikan menika, saged dipuntingali ing bab pirembagan tegesipun parikan ing album campursari menika. Menawi setunggal klebatan mawon, teges saking saben gatra ing parikan menika boten jumbuh antawisipun gatra tebusan kaliyan gatra purwa. Pirembagan makna saking parikan sanesipun saged dipupriksani ing ngandhap menika.

(25) “*Niki amben mas yen pengen leyehan,
Bubar ngombe lali ora kelingan.*” (*Apem opo Cendhol*).

Terjemahannipun: Menika amben mas menawi badhe leyehan,
Bibar ngunjuk kesupen boten kemutan.

Kados pirembagan saderengipun, prikan menika kajawi kalebet ing parikan tunggal ugi boten gadhah gegayutan antawisipun gatra purwa utawi sampiran kaliyan gatra tebusanipun. Perkawis menika saged dipuntingali saking ukara “Niki amben mas yen pengen leyehan”, ingkang minangka gatra purwa. Ukara menika nerangaken bilih amben menika kangge leyeh-leyeh. Dene, ukara “Bubar ngombe lali ora kelingan.” minangka gatra tebusan gadhah teges bilih bibar ngunjuk boten kelingan. Saking menika, saged dipundudut bilih saben gatra menika gadhah teges piyambak-piyambak saha boten gegayutan. Menawi guru swara saben gatra ing parikan menika wonten ingkang gayut, mliginipun guru vokal ing wanda pungkasaning saben gatra. Wonten ing parikan menika, wonten

pangambalan vokal “a” wonten ing wanda “an”. Wanda menika wonten ing tembung “leyehan” saha “kelingan.” Tetembungan menika wonten ing pungkasaning saben gatra. Jangkepipun saged dipunpriksani wonten ing aksara-aksara ingkang kaserat kandel ing parikan menika.

2) Makna ingkang ngandharaken pangraosipun manah.

Saben purwakanthi ingkang wonten ing album campursari menika wonten ingkang gadhah makna awujud ngandharaken pangraosipun manah tiyang ingkang wonten ing saben. Makna saben parikan menika boten ketingal mekaten mawon, kedhah dipunpilah mitutur *konteks* saking saben purwakanthi. minggah jangkepipun andharan bab makna ngengingi gegambaran kawontenan saged dipuntingali ing ngandhap menika.

- (1) “*Mental mentul cemara kegawa angin,
Manuk jalak pada ngoceh wanci enjing,
Kenal pisan salawase mesthi iling,
Saya cedhak bebasan uwong sing nyanding.*” (Dalan Tembus).

Terjemahanipun: Mental mentul cemara dibekto angin,
Peksi jalak sami ngoceh wanci enjing,
Tepang pisan sadangunipun tansah emut,
Samsaya raket bebasanipun tiyang ingkang sesandhingan.

Ron cemara menika menawi kena angin, saged obah. Obahing ron cemara menika dipunsebat mental mentul. sesebatan menika kalebet wonten ing gatra purwa, inggih menika ukara angka setunggal kaliyan angka kalih. Gatra purwa utawi sampiran parikan ing inggil kasusun saking kalih larik utawi kalih ukara. Ukara-ukara ing gatra purwa boten gayut setunggal kaliyan setunggalipun. Ukara angka setunggal ing gatra purwa menika nyariosaken kados pundi menwai ron

cemara menawi wonten angin. Ukara angka kalih ing gatra purwa menika nyariosaken peksi jalak menika ngoceh utawi ngoceh ing wanci enjing. Saking menika, gatra purwa parikan ing inggil gadhah kalih teges. Panganggit boten nggatosaken bab teges, ananging nggatosaken bab kaendahanipun karya sastra. Kaendahan menika dipunwujudaken kanthi wontenipun gegayutan guru swara wonten ing saben pungkasanipun ukara. Gatra tebusan kasusun saking kalih ukara ugi, ukara angka tiga saha sekawan saking parikan ing inggil. Ukara angkaka setunggal ing gatra tebusan menika gadhah makna bilih pitepangan ingkang sepisan menika saged damel kemutan sadangunipun. Makna saking ukara angka tiga menika dipunjangkepi kaliyan makna ukara angka sekawan ing gatra tebusan. Ukara sekawan ing gatra tebusan gadhah teges bilih menawi tiyang menika sansaya caket, bebeasanipun tiyang ingkang nyandhing. Saking menika saged dipunpundut dudutan bilih parikan menika gadhah teges menawi tiyang ingkang saweg tepang sepisan menika kemutan sadangunipun, menawi tiyang pitepangan menika sansaya caket rumaket kadosta tiyang menika saged nyanding. Pirembagan makna saking parikan sanesipun saged dipupriksani ing ngandhap menika.

- (5) “*Embun sing netes ana ing rambut,
Hawa adem sing kegawa kabut,
Dalan tembus dadi kenangan cemara sewu Sarangan
Nganti seprene ning ati tansah kelingan*” (*Dalan Tembus*).

Terjemahannipun: ‘Embun ingkang tumetes wonten ing rikma,
Hawa asrep ingkang dipunbekta kabut,
Dalan tembus dados kenangan Cemara sewu Sarangan,
Ngantos samenika ing ati tansah kenutan’.

Parikan ing inggil menika sami kaliyan parikan saderengipun, ingkang beda inggih menika gatra tebusan larik kalih. Parikan menika kasusun saking gatra purwa saha gatra tebusan ingkang gunggungipun ukara ingkang nyusun kalih ukara. Gatra purwa wonten ing parikan ing inggil menika nyariosaken embun ingkang tumetes ing rikma, saha wonten kabut ingkang damel raos asrep. Gatra lajengipun kasebat gatra tebusan utawi wosipun parikan. Gatra menika kasusun saking kalih ukara ugi. Ukara angka setunggal ing gatra menika gadhah teges bilih margi tembus antawisipun Cemara Sewu dumugi Sarangan menika dados kenanganipun tiyang menika.

Ukara angka kalih gatra tebusan nambahi teges saking ukara saderengipun, ukara menika gadhah teges bilih kenangan ing ukara saderengipun menika tiyang ing ukara ing inggil dumugi sakmenika taksih kemutan. Dados wos saking gatra tebusan parikan inggil menika tiyang ingkang taksih kemutan kenangan rikala rumiyin pacaran ing margi tembus Cemara Sewu dumugi Sarangan. Wos utawi teges saking gatra tebusan menika minangka teges saking parikan ing inggil. Gatra sampiran utawi gatra purwa menika sipatipun kangge nambah raos endah, supados wonten gayutipun guru swara antawisipun saben gatra. Pirembagan makna saking parikan sanesipun saged dipupriksani ing ngandhap menika.

3) Makna ingkang ngandharaken pitutur saha pakerti becik.

Saben parikan ingkang wonten ing album campursari menika wonten ingkang gadhah makna awujud pitutur saha piwulang becik ingkang dipunserat dening panganggit. Makna saben parikan menika boten ketingal mekaten mawon, kedhah dipunpilah mitutur *konteks* saking saben parikan. Minggah

jangkepipun andharan bab makna ngengingi gegambaran kawontenan saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(7) “*Godong kates mas pait rasane,
Mbok ya sing bares kepiye karepe*” (Kenikir).

Terjemahanipun: ‘Ron kates mas pait raosipun,
Ingkang bares mas kados pundi kajengipun,

Ron kates menika raosipun pahit. Raos pait menika asring kasebat pahit butrawali, amargi raosipun pait sanget. Pangertosan menika gegayutan kaliyan teges ukara angka setunggal ing parikan menika. Ukara angka setunggal kaliyan ukara angka kalih saking parikan menika kalebet ing gatra purwa utawi sampiran. Ukara angka setunggal saking gatra purwa gadhah teges bilih ron kates menika gadhah raos ingkang pahit. Ukara angka kalih saking gatra purwa nyariosaken bilih wonten tiyang ingkang paring perintah supados tiyang sanes menika menawi gadhah kekajengan kedah bares, bares inggih menika lugu boten gadhah sedya utawi kekajengan ingkang ala (Baoesastra Djawa: 31). Dados gatra purwa utawi gatra sampiran menika gadhah teges bilih tiyang menika kedah gadhah kekajengan ingkang bares utawi boten gadhah kekajengan ingkan ala, dene ron kates pahit raosipun menika awujud tambahna mawon.

Gatra tebusan parikan ing inggil kasusun saking kalih ukara, ukara angka tiga saha angka sekawan. Ukara angka tiga gadhah teges bilih gesang kaping pisan menika boten angsal kangge padudon mawon. Teges menika dipunlajengaken ing ukara angka sekawan, tegesipun pramila boten sah pados menangipun piyambak. Makna saking gatra tebusan parikan ing inggil inggih menika bilih tiyang gesang menika kedah rukun saha boten angsal padudon pados menangipun piyambak. Makan menika minangka makna saking parikan ing inggil. Pirembagan makna

ingkang ngemot pitutur saking parikan sanesipun saged dipupriksani ing ngandhap menika.

(10) “*Kenikir kates sukun Lombok rawite,
Wong sing bares mesthi penak omonganne*” (Kenikir).

Terjemahannipun: ‘Kenikir kates sukun Lombok rawitipun,

Tiyang ingkang leres kedhahipun sekeco ginemanipun.’

Gatra purwa utawi sampiran saking parikan ing inggil menika nyebataken wujudipun palawija saha woh-wohan. Gatra purwa menika nyebataken kenikir, kates, sukun, saha Lombok rawit. Kenikir menika kalebet sayur ingkang limrahipun dipunpundhut ronipun. Kates kaliyan sukun limrahipun dipunpundhut wohipun saha gesangipun ing kebon. Lombok rawit menika lombok ingkang wujudipun alit saha langkung pedes tinimbang lombok sanesipun. Woh-wohan saha sayur ing ukara menika boten wonten gayutanipun kaliyan wos parikan ing inggil. Ukara menika dipundhamel kangge nambah raos endah saha supados wonten guru swara ingkang gayut kaliyan gatra lajengipun minangka gatra tebusan utawi wos.

Gatra lajengipun kasebat gatra tebusan utawi gatra wosipun. Wonten ing gatra menika wonten ukara ingkang sipatipun pitutur. Tembung “bares” ing ukara menika gadhah teges lugu utawi menapa wontenipun (Baoesastra Djawa: 31). Dados saking menika, paring ing inggil menika nerangaken bilih tiyang ingkang menapa wontenipun utawi ing mriki tiyang ingkang jujur, sakeco menawi dipunajak ngendika utawi pirembagan. Wos saking parikan ing inggil wonten ing gatra tebusan utawi ukara angka kalih. Pirembagan makna ingkang ngemot pitutur saking parikan sanesipun saged dipupriksani ing ngandhap menika.

(12) “*Nimba banyu sakklen^{thing},
 Pados toya sing paling bening,
 Paling becik uwong sing eling,
 Bibar buka nggih tumut tarling.*” (Tarling).

Terjemahanipun: ‘Nimba toya setunggal klenthing,
 Pados toya ingkang paing bening,
 Paling leres tiyang ingkang emut,
 Bibar buka nggih nderek tarling.’

Klenthing menika wadah masin (Baoesastra Djawa: 239), utawi wadhah toya ingkang kadamel saking lemah utawi masin. Tiyang Jawi jaman rumiyen taksih ngangge klenthing kangge pados toya. Teges saking klenthing menika gayut kaliyan parikan ing inggil. Ukara angka setunggal saha angka kalih ing ukara menika kasebat gatra purwa utawi sampiran. Ukara angka setunggal gadhah teges bilih nimba utawi mundhut toya saking sumur, sendang, saha lepen ngagem klenthing. Ukara angka kalih gadah teges bilih kegiatan ing ukara setunggal menika gadhah ancas supados angsal toya ingkang bening. Ukara angka tiga saha sekawan saking parikan ing inggil dipunsebat gatra tebusan utawi gatra ingkang negesi parikan ing inggil. Gatra menika gadhah teges ingkang ngemu pitutur sae. Teges saking gatra tebusan parikan ing inggil inggih menika paling besik menika tiyang ingkang emut menawi bibar buka anggenipun siyam lajeng nderek tarlin. Teges ing gatra tebusan menika minangka teges saha makna saestunipun saking parikan ing inggil. Pirembagan makna ingkang ngemot pitutur saking parikan sanesipun saged dipupriksani ing ngandhap menika.

(28) “*Karanganyar Bu dalane alus mulus,
 Kencar-kencar mas lampu kuthane,
 Aja samar yen pancen tulus,*

Mesthi klakon mas gegayuhane.” (Kencar-kencar).

Terjemahanipun: ‘Karanganyar Bu dalanipun alus mulus,

Kencar-kencar mas lampu kithanipun,

Ampun sumelang menawi saestu tulus,

Kedhahipu kalampahan mas gegayuhanipun.’

Parikan gadhah ingkang pungkasan menika ngemu pitutur becik kangge

kita sedaya. Parikan menika saking tembang kanthi irah-irahan “Kencar-kencar.”

Parikan ing inggil menika kasusun saking gatra purwa utawi sampiran saha gatra

tebusan utawi gatra wosipun parikan ingkang gadhah teges saha makna piyambak-

piyambak. Gatra purwa utawi gatra sampiran kasusun saking ukara angka

setunggal saha angka kalih parikan ing inggil. Gatra sampiran menika nyariosaken

kahananipun margi ing Kabupaten Karanganyar. Tiyang ing parikan menika

ngandharaken bilih Kabupaten Karanganyar menika marginipun alus mulus saha

lampu-lampu kuthanipun kencar-kencar. Tegesipun saking parikan ing inggil

boten menika, ananging tegesipun parikan ing inggil wonten ing gatra tebusan

utawi gatra wosipun parikan. Gatra tebusan parikan ing inggil kasusun saking

ukara angka tiga saha ukara angka sekawan. Tegesipun gatra tebusan saking

parika ing inggil inggih menika boten usah kuwaos umpami gadhah niat ingkang

tulus, amargi bakal kalampahan ingkang dipungayuhaken. Teges saking gatra

tebusan menika ugi dados tegesipun saking parikan ing inggil.

4) Makna ingkang ngemot perintah utawi tiyang ingkang paring perintah.

Saben parikan ingkang wonten ing album campursari menika wonten

ingkang gadhah makna awujud ngandharaken tiyang ingkang paring perintah.

Makna saben parikan menika boten ketingal mekaten mawon, kedhah dipunpilah

mitutur *konteks* saking saben parikan. Minggah jangkepipun andharan bab makna ngengingi gegambaran kawontenan saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(22) “*Pilih apem **mas** apa pilih cendhol,
Mbok sing anteng **mas** aja nyenggal nyenggol*” (*Apem apa Cendhol*)

Terjemahannipun: ‘Ngersakaken apem mas menapa ngersakaken cendhol,
Ingkang anteng mas ampun nyenggal nyenggol.’

Apem inggih menika kasebat salahsatunggaling jinis jajanan pasar. Apem menika jajanan khas tlatah Jawi. Cendhol menika salahsatunggaling unjukan khas Jawi ingkang sampun kathah dipunsadhe wonten peken utawi wonten ing papan ingkang rame. Apem saha cendhol menika gadhah gegayutan kaliyan teges saking ukara angka setunggal saking parikan ing inggil. Ukara angka setunggal menika kasebat gatra purwa. Gatra purwa parikan ing inggil gadhah teges tiyang ing tembang menika ngaken tiyang sanesipun supados milih apem menapa cendhol. Ukara menika sipatipun kangge tambahan saha damel endah parika inggil menika mawon. Gatra tebusan ingkang minangka wosipun parikan menika gadhah teges bilih tiyang ing parikan menika paring perintah dateng ingkang dipunajak gineman. Printahipun ngaken tiyang utawi “**mas**” menika supados anteng boten nyenggal nyenggol mawon, amargi tiyang ingkang disenggol menika boten remen. Wos saking parikan ingg inggil kados menika, kados teges saking gatra tebusan. Pirembagan makna awujud paring perintah wonten parikan sanesipun saged dipupriksani ing ngandhap menika.

(24) “*Nganggo stagen **mas** yen pengen jarikan,
mbok ya leren **mas** aja kluyuran*,” (*Apem apa Cendhol*).

Terjemahanipun: ‘Ngagem stagen mas menawi badhe jarikan,
Kendel mawon mas ampun kluyuran.’

Parikan ing inggil menawi kita tingali taksih gegayutan kaliyan pitutur. Saking parikan-parikan sakederengipun, gatra purwa utawi ukara angka setunggal nyariosaken tiyang ingkang bingung. Kadadosan menika ing cakepan tembang kanthi irah-irahan “Apem opo Cendhol’ mawon. Gatra purwa gadhah teges bilih menawi badhe jarikan utawi ngangge jarik, kedah dipunstageni. Jarikan menawi boten dipunstageni mangkih saged mlorot. Teges saking gatra purwa menika boten gegayutan kaliyan gatra lajengipun, inggih menika gatra tebusan utawi gatra wosipun parikan. Gatra wosipun parikan gadhah teges bilih wonten tiyang ingkang paring perintah kangge “mas” utawi kangmas, supados anteng boten keluyuran. Dados makna saking parikan ing inggil inggih menika paring pitutur kangge kangmasipun supados boten keluyuran mawon, tiyang ingkang nuturi menika boten remen menawi mekaten.

3. Paedah saking saben purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*”.

Saben purwakanthi-purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” menika gadhah paedah ingkang beda-beda. Saben purwakanthi gadhah basa ingkang boten kados basa padintenan, awit saking menika negesi saben ukara ingkang ngandhut purwakanthi menika saestu wigati. Saben purwakanthi saha parikan gadhah basa ingkang boten kados basa padintenan, awit saking menika negesi saben gatra saha madosi paedah saking saben purwakanthi kaliyan parikan menika wigati. Pirembagan ngengingi paedah saking purwakanthi saha parikan ing album

“Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar” badhe kaperang miturut paedah miturut teori-teori, paedah ginanipun purwakanthi saha parikan. Jangkepipun pirembagan saged kita priksani wonten ing bab pirembagan.

a. Purwakanthi.

Saben purwakanthi-purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing album *“Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”* menika gadhah paedah ingkang beda-beda. Purwakanthi menika limrahipun gadhah paedah kangge dadosaken karya sastra menika langkung endah. Kajawi menika, purwakanthi ugi gadhah paedah kangge nandhani aksara ingkang dipunanggep wigati mliginipun kangge ngandharaken purwakanthi menika piyambak. Purwakanthi ing cakepan sekar campursari wonten ing album *“Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”* semanika ugi gadhah paedahipun, mliginipun kangge nambah raos endah. Minggah jangkepipun tuladha piremabagan bab paedah saking saben purwakanthi kados menika.

1) Nggayutaken tetembungan saha ngiyataken tetembungan sanesipun.

Paedah menika gadhah gegayuhan nedhahaken saha nandhani aksara vokal saha konsonan ing purwakanthi gadhah paedah. Paedahipun inggih menika pangambalan aksara ingkang runtut utawi purwakanthi menika minangkang sara kangge nggayutaken tetembungan. Kajawi menika, pangambalan ingkang dadosaken tetembungan gayut menika saged ngiyataken tetembungan sanesipun dados setunggal ukara ingkang sae. Purwakanthi ing paedah menika limrahipun

njangkepi katrangan saha ngandharaken ukara ingkang wonten purwakanthinipun. Jangkepipun tuladha pirembagan kados menika.

(1) **Mental** *mentul* cemara kegawa angin (*Dalan Tembus*)
Terjemahannipun: ‘Mental *mentul* cemara kebekta angin.’

Pethikan cakepan menika katitik kagolong ing jinising purwakanthi amargi wonten tetembungan ingkang gayut aksara *konsonan*. Tetembungan *mental mentul* menika menika kasebat purwakanthi amargi wonten aksara /m/ ingkang runtut. Purwakanthi menika gadhah paedah kangge ngiyataken ukara utawi cakepan menika. *Mental mentul* menika paring katrangan saking ukara ing inggil. Kajawi menika, purwakanthi menika ugi kangge nggayutaken tembung *Mental* kaliyan *mentul* supados dados setunggal frasa ingkang saged ngiyataken makna saking ukara menika. Tuladha pirembagan bab paedah salajengipun saged dipunprisani ing ngandhap menika.

(2) *Mungghah mudhun* karo nyawang tetanduran (*Dalan Tembus*).

Terjemahannipun: ‘Mingghah mandhap kaliyan ningali tetaneman.’

Pethikan cakepan menika katitik kagolong ing jinising purwakanthi amargi wonten tetembungan ingkang gayut aksara *konsonan*. *Mungghah mudhun* menika menika kasebat purwakanthi amargi wonten aksara /m/ ingkang runtut. Purwakanthi menika gadhah paedah kangge ngiyataken ukara utawi cakepan menika. *Mungghah mudhun* menika paring katrangan saking ukara ing inggil. Kajawi menika, purwakanthi menika ugi kangge nggayutaken tembung *Mungghah*

kaliyan *mudhun* supados dados setunggal frasa ingkang saged ngiyataken makna saking ukara menika. Tuladha pirembagan bab paedah salajengipun saged dipunprisani ing ngandhap menika.

(14) *Tentrem ayem* sedaya wargane (*Cetha*).
Terjemahannipun: ‘Tentrem ayem sedaya warganipun.’

Cakepan menika katitik kalebet ing jinising purwakanthi guru sastra amargi wonten tetembungan ingkang gayut aksara *konsonanipun*. *Tentrem ayem* menika menika kasebat purwakanthi amargi wonten aksara /m/ ingkang runtut. Purwakanthi menika gadhah paedah kangge ngiyataken ukara utawi cakepan menika. *Tentrem ayem* menika paring katrangan kangge ukara ing inggil. Kajawi menika, purwakanthi menika ugi kangge nggayutaken tembung *Tentrem* kaliyan *ayem* supados dados setunggal *frasa* ingkang saged ngiyataken makna saking ukara “sedaya wargane”.

2) Nggayutaken tetembungan saha nuwuhaken panemu bab makna.

Bab menika gadhah gegayuhan nedhahaken saha nandhani aksara vokal saha konsonan ing purwakanthi gadhah paedah. Paedahipun inggih menika pangambalan aksara ingkang runtut utawi purwakanthi menika minangkang sarana kangge nggayutaken tetembungan. Kajawi menika, pangambalan ingkang dadosaken tetembungan gayut menika saged nuwuhaken panemu bab makna ingkang saged dipunpundhut kanthi wontenipun purwakanthi. Makna ingkang wonten inggih menika saged awujud panemu bab manah, kawontenan, pitutur, saha sanesipun. Panemu menika saged wonten amargi purwakanthi nyigege

tetembungan ingkang boten gayut saha boten gadhah teges ingkang cetha dados setunggal ukara ingkang gadhah teges ingkang cetha. Jangkepipun tuladha pirembagan kados menika.

(4) Woh-wohan sing da *gemandhul*, tidak bohong pancen leres memang *betul* (*Dalan Tembus*).

Terjemahannipun: ‘Woh-wohan ingkang gumandhul, boten ngapusi saestu leres.’

Pethikan menika ngemot purwakanthi ingkang runtut ing aksara *vokal* saengga dipunsebat purwakanthi guru swara. Runtutipun aksara *vokal* ing tetembungan menika sarana kangge gayutaken tembung *gemandhul* kaliyan *betul*. Purwakanthi menika gadhah paedah kangge dadosaken cakepan menika gayut. Cakepan menika kadadosan saking anak-anak ukara ingkang boten gayut menawi boten wonten purwakanthi menika, saengga wontenipun purwakanthi menika anak-anak ukara menika saged gegayutan ing bab makna. Kajawi menika, purwakanthi ugi kangge nuwuhaken panemu tartamtu saking pamiyarsa, panemu ingkang kadadosan saking wontenipun kalih anak ukara ingkang digayutaken ngangge purwakanthi “*gemandhul betul*”. Tuladha pirembahan sanensipun saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(20) Aja wedi *kelangan*, kudu eing sing *kekurangan* (*Tarling*).

Terjemahannipun: ‘ampun ajrih menawi ical, kedhah emut ingkang kekurangan.’

Cakepan menika ngemot purwakanthi ingkang runtut ing aksara *vokal* saengga dipunsebat purwakanthi guru swara. Runtutipun aksara *vokal* ing tetembungan menika sarana kangge gayutaken tembung *kelangan* kaliyan *kekurangan*. Purwakanthi menika gadhah paedah kangge dadosaken cakepan

menika gayut. Cakepan menika kadadosan saking anak-anak ukara ingkang boten gayut menawi boten wonten purwakanthi menika, saengga wontenipun purwakanthi menika anak-anak ukara menika saged gegayutan ing bab makna. Kajawi menika, purwakanthi ugi kangge nuwuhaken panemu bab makna saking pamiyarsa, panemu ingkang kadadosan saking wontenipun kalih anak ukara ingkang digayutaken ngangge purwakanthi guru swara ing “*kelangan kekurangan*”. Panemu ingkang saged dipuntingali inggih menika panemu bab pitutur ingkang becik. Tuladha pirembahan sanensipun saged dipuntingali ing ngandhap menika.

(27) *Wiwit cilik, kudu diwulang sing apik (Wisata).*

Terjemahannipun: ‘Saking alit, kedhah dipunwucal ingkang sae.’

Cakepan menika ngemot purwakanthi ingkang runtut ing aksara *vokal* saengga dipunsebat purwakanthi guru swara. Runtutipun aksara *vokal /i/* ing tetembungan menika sarana kangge gayutaken tembung *cilik* kaliyan *apik*. Purwakanthi menika gadhah paedah kangge dadosaken cakepan menika gayut. Cakepan menika kadadosan saking anak-anak ukara ingkang boten gayut menawi boten wonten purwakanthi menika, saengga wontenipun purwakanthi menika anak-anak ukara menika saged gegayutan ing bab makna. Kajawi menika, purwakanthi ugi kangge nuwuhaken panemu makna saking pamiyarsa, panemu ingkang kadadosan saking wontenipun kalih anak ukara ingkang digayutaken ngangge purwakanthi guru swara ing “*cilik apik*.”. Panemu ingkang saged

dipuntingali inggih menika panemu bab pitutur ingkang becik. Tuladha pirembahan sanensipun saged dipuntingali ing ngandhap menika.

3) Nggayutaken tetembungan saha paring nilai *estetis*.

Paedah menika gadhah gegayuhan nedhahaken saha nandhani aksara vokal saha konsonan ing purwakanthi gadhah paedah. Paedahipun inggih menika pangambalan aksara ingkang runtut utawi purwakanthi menika minangkang sarana kangge nggayutaken tetembungan. Kajawi menika, pangambalan ingkang dadosaken tetembungan gayut menika saged nuwuhaken raos *estetis* saking purwakanthi ingkang kadadosan ing ukara menika. Nilai *estetis* ingkang wonten inggih menika pangambalan aksara ingkang runtut ing purwakathi. Sedaya purwakanthi menika gadhah nilai *estetis*, ananging ing bab menika purwakanthi ingkang sekawan utawi tiga tembung langkung *estetis*. Perkawis menika amargai purwakanthi sanes sing cakepan campursari album menika kadadosan saking kalih tembung. Sekawan tembung ingkang dados purwakanthi menika ugi nyigege tetembungan sanesipun ing setunggal cakepan saengga gadhah teges saha makna ingkang cetha. Jangkepipun tuladha pirembagan kados menika.

(19) *Sing rumangsa wis kecukupan, tulungana sing kurang pangan (tarling).*

Terjemahannipun: 'Inkang rumaos sampun cekap, dipunbiyantu ingkng taksih kirang pangan.'

Pethikan cakepan tembang ing inggil menawi dipunpriksani ing bab tetembunganipun, wonten aksara vokal /a/ ingkang runtutu ing tetembungan *rumangsa, kecukupan, tulungana, pangan*. Tetembungan menika kalebet ing

jinisipun purwakanthi guru swara, amargi wontenipun akasara *vokal /a/* ingkang dipunambai kanthi runtut. Purwakanthi menika gadhah paedah tumrapipun ukara mliginipun cakepan ing inggil menika. Pedahipun inggih menika nggayutaken tetembungan sanesipun ing cakepan menika supados nuwuhaken makna ingkang cetha saha gadhah nilai *estetis* amargi wontenipun purwakanthi menika. Tuadhanipun piremabagan paedah purwakanthi bab menika ingkang sanes kados menika.

(22) *Sragen Asri sehat rapi aman indah, ten Sangiran kathah crita putra wayah (Sangiran).*

Terjemahannipun: 'Sragen Asri sehat rapi aman indah, wonten Sangiran kathah cariyos putra wayah.'

Pethikan cakepan tembang ing inggil menawi dipunpriksani ing bab tetembunganipun, wonten aksara *vokal /a/* ingkang runtutu ing tetembungan *aman ,indah, putra, wayah*. Tetembungan menika kalebet ing jinisipun purwakanthi guru swara, amargi wontenipun akasara *vokal /a/* ingkang dipunambai kanthi runtut. Purwakanthi menika gadhah paedah tumrapipun ukara mliginipun cakepan ing inggil menika. Pedahipun inggih menika nggayutaken tetembungan sanesipun ing cakepan menika supados nuwuhaken makna ingkang cetha saha gadhah nilai *estetis* amargi wontenipun purwakanthi menika. Tuadhanipun piremabagan paedah purwakanthi bab menika ingkang sanes kados menika.

(23) *Munggah medhun nggak menggok* pancen nyenengake dalane (*Wisata*).

Terjemahanipun: 'Minggah mandhap nggak menggok saestu ngremenaken dalanipun.'

Cakepan tembang ing inggil menawi dipunpriksani ing bab tetembunganipun ingkang kaserat miring, wonten aksara *konsonan /m/* ingkang

runtutu ing tetembungan *Mungga medhun munggah mengkok*. Tetembungan menika kalebet ing jinisipun purwakanthi guru sastra, amargi wontenipun akasara *konsonan /m/* ingkang dipunambai kanthi runtut. Purwakanthi menika gadhah paedah tumrapipun ukara mliginipun cakepan ing inggil menika. Pedahipun inggih menika nggayutaken tetembungan sanesipun ing cakepan menika supados nuwuhaken katrangan ingkang cetha saha gadhah nilai *estetis* amargi wontenipun purwakanthi menika. Tuadhanipun piremabagan paedah purwakanthi bab menika ingkang sanes kados menika.

b. Parikan

Saben purwakanthi-purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” menika gadhah paedah ingkang beda-beda. Paedah saking saben parikan kaperang miturut *konkritisasi*, ngandharaken gegambaran, nedhahaken perkawis ingkang luwih, nedhahaken wekdal, ngandharaken kahanan, saha ngandharaken manahipun tokoh. Minggah jangkepipun tuladha piremabagan bab paedah saking saben purwakanthi kados menika.

1) Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken gegambaraning raos seneng

Paedah menika ngandharaken bilih kanthi wontenipun parikan, gatra-gatra menika saged gayuh saha gadhah makna ingkang kados dipunkajengaken. Gatra-gatra menika inggih gatra sampiran kaliyan gatra wos. Paedah parikan ing bab menika gadhah ancas bilih supados antawisipun gatra sampiran kaliyan wos menika gayut, saengga saged ngandharaken gegambaranipun raos seneng. Raos

seneng ing bab menika inggih raos seneng manahipun paraga ing cakepan tembang campursari menika.

(1) “*Mental mentul Cemara kegawa angin,
Manuk jalak pada ngoceh wanci enjing,
Kenal pisan salawase mesthi eling,
Saya cedhak bebasan uwong sing nyanding*” (*Dalan Tembus*).

Terjemahannipun: ‘Mental mentul cemara kebekta angin,
Peksi jalak sami ngoceh wanci enjing,
Tepang pisan sadangunipun tansah kemutan,
Samsaya caket bebasan tiyang ingkang sesandhingan.’

Pethikan cakepan ing inggil menika saged kasebat parikan, amargi wontenipun gegayutan ing bab guru lagu saben pungkasanipun gatra. Gatra sampiran kaliyan gatra wos ing cakepan menika menawi boten digayutaken mawi parikan, boten gadhah makna ingkang trep antawisipun cakepan ing setunggal sekar. Pramila kanthi wontenipun parikan, gatra-gatra menika saged gayut, gadhah makna mliginipun kangge ngandharaken gegambaranipun raos seneng saking paraga. Sedaya menika kalebet paedahipun parikan ing bab ngandharaken gegambaranipun raos seneng saking paraga. Raos seneng menika dipuntedhahaken ing gatra wos. Tuladha pirembagan bab paedah parikan kangge ngandharaken gegambaranipun raos seneng saking paraga salajengipun saged dipunprisani ing ngandhap menika.

(5) “*Embun sing netes ana ing rambut,
Hawa adem sing kegawa kabut,
Dalan tembus dadi kenangan Cemara Sewu Sarangan
Nganti seprene ning ati tansah kelingan*” (*Dalan Tembus*).

Terjemahanipun: Embun ingkang tumetes ing rikma,
Hawa asrep ingkang kabekto kabut.
Dalan tembus dados kenangan Cemara Sewu Sarangan,
Dumugi samenika taksih kemutan.

Pethikan cakepan ing inggil menika saged kasebat parikan, amargi wontenipun gegayutan ing bab guru lagu saben pungkasanipun gatra. Gatra sampiran kaliyan gatra wos ing cakepan menika menawi boten digayutaken mawi parikan, boten gadhah makna ingkang trep antawisipun cakepan ing setunggal sekar. Pramila kanthi wontenipun parikan, gatra-gatra menika saged gayut, gadhah makna mliginipun kangge ngandharaken gegambaranipun raos seneng saking paraga. Sedaya menika kalebet paedahipun parikan ing bab ngandharaken gegambaranipun raos seneng saking paraga. Raos seneng menika dipuntedhahaken ing gatra wos.

2) Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken kawontenan panggenan.

Bab menika ngemot menapa mawon paedah parikan kanthi wontenipun gegayutan saking gatra sampiran kaliyan gatra wos. Gegayutan guru lagu ingkang wonten menika ngandharaken gegambaran panggenan ingkang wonten ing cakepan. Paedah parikan ing bab menika gadhah ancas bilih supados antawisipun gatra sampiran kaliyan wos menika gayut, saengga saged ngandharaken gegambaranipun kawontenan panggenan. Minggah jangkepipun saged dipunpriksani tuladhanipun pirembagan ing ngandhap menika.

(2) *“Dalan tembus Cemara Sewu Sarangan,
Munggah medhun karo nyawang tetanduran,
Karanganyar Magetan wis ora krenggosan,
Paribasan sakedhep netra wis tekan” (Dalan Tembus).*

Terjemahannipun: ‘Dalan tembus Cemara sewu Sarangan,
Minggah mandhap kaliyan ningali tetaneman,
Karanganyar Magetan sampun boten rekaos,
Paribasan sakedhep netra sampun dumugi.’

Cakepan sekar ing inggil menika saged kasebat parikan, amargi wontenipun gegayutan ing bab guru lagu saben pungkasanipun gatra. Gatra sampiran kaliyan gatra wos ing cakepan menika menawi boten digayutaken mawi parikan, boten gadhah makna ingkang trep antawisipun cakepan ing setunggal sekar. Pramila kanthi wontenipun parikan, gatra-gatra menika saged gayut, gadhah makna mliginipun kangge ngandharaken gegambaranipun panggenan Sedaya menika kalebet paedahipun parikan ing bab ngandharaken gegambaranipun raos seneng saking paraga. Gegambaranipun panggenan ing cakepan sekar menika dipuntedhahaken ing gatra sampiran saha gatra wos. Kekalih gatra menika nggambaraken panggenan inggih menika dalan tembus, ananging kekalih gatra menika gadhah *konteks* ingkang beda. Parikan ing cakepan menika gadhah paedah gayutaken *konteks* ingkang beda menika. Tuladha pirembagan bab paedah parikan kangge ngandharaken gegambaranipun raos seneng saking paraga salajengipun saged dipunprisani ing ngandhap menika.

- (11) “*Wis kondang kaloka,
Manggen wonten satengahing wana,
Tetinggalan nenek moyang kita,
Kang kawentar ing Negara manca*” (Cetha).

Terjemahannipun: ‘Sampun kondang kaloka,
Manggen wonten ing satengahipun wana,
Tetinggalanipun nenek moyang kita,
Inkang kawentar ing Negara manca.’

Cakepan sekar ing inggil menika saged kasebat parikan, amargi wontenipun gegayutan ing bab guru lagu saben pungkasanipun gatra. Gatra sampiran kaliyan gatra wos ing cakepan menika menawi boten digayutaken mawi

parikan, boten gadhah makna ingkang trep antawisipun cakepan ing setunggal sekar. Pramila kanthi wontenipun parikan, gatra-gatra menika saged gayut, gadhah makna mliginipun kangge ngandharaken gegambaranipun panggenan Sedaya menika kalebet paedahipun parikan ing bab ngandharaken gegambaranipun raos seneng saking paraga. Gegambaranipun panggenan ing cakepan sekar menika dipuntedhahaken ing gatra sampiran saha gatra wos. Kekalih gatra menika nggambaraken panggenan inggih menika panggenan tetilaran nenek moyang kita, ananging kekalih gatra menika gadhah *konteks* ingkang beda. Parikan ing cakepan menika gadhah paedah gayutaken *konteks* ingkang beda menika.

3) Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken raos manahipun paraga.

Paedah menika ngandharaken bilih kanthi wontenipun parikan, gatra-gatra menika saged gayuh saha gadhah makna ingkang kados dipunkajengaken. Gatra-gatra menika inggih gatra sampiran kaliyan gatra wos. Paedah parikan ing bab menika gadhah ancas bilih supados antawisipun gatra sampiran kaliyan wos menika gayut, saengga saged ngandharaken gegambaranipun raos manahipun paraga. Raos manahipun paraga ing cakepan tembang campursari menika limrahipun ngandharaken kados pundi ingkang dipunraos paraga ing sakepan sekar samenika.. Langkung jangkepipun saged dipunpriksani wonten ing tuladha pirembagan menika.

(3) “*Woh-wohan sing da gemandhul,*

Tidak bohong pancen leres memang betul” (Dalan Tembus).

Terjemahanipun: ‘Woh-wohan ingkang sami gumandhul,
Boten goroh saestu leres.’

Pethikan cakepan ing inggil menika saged kasebat parikan, amargi wontenipun gegayutan ing bab guru lagu saben pungkasanipun gatra. Gatra sampiran kaliyan gatra wos ing cakepan menika menawi boten digayutaken mawi parikan, boten gadhah makna ingkang trep antawisipun cakepan ing setunggal sekar. Pramila kanthi wontenipun parikan, gatra-gatra menika saged gayut, gadhah makna mliginipun kangge ngandharaken gegambaranipun raos manahipun paraga. Sedaya menika kalebet paedahipun parikan ing bab ngandharaken gegambaranipun raos manahipun paraga ing cakepan sekar menika. Raos menika dipuntedhahaken ing gatra wos. Tuladha pirembagan bab paedah parikan kangge ngandharaken gegambaranipun raos seneng saking paraga salajengipun saged dipunprisani ing ngandhap menika.

(18) “*Candi sukuh candi cetha kabeh pada wae eloke,
Sapa wae mesthi nggumun yen mbuktekake,
Muda mudi jarene nyiget janji tresnane,
Nyawijekne rasa lan karepe.*” (Wisoto).

Terjemahanipun: Candi Suku candi Cetha sedaya sami Elokipun,
Sinten mawon mesthi nggumun menawi mbuktekaken,
Muda mudi criyosipun nyigeg janji tresnanipun,
Manunggalaken raos saha kekajenganipun.

Pethikan cakepan ing inggil menika saged kasebat parikan, amargi wontenipun gegayutan ing bab guru lagu saben pungkasanipun gatra. Gatra sampiran kaliyan gatra wos ing cakepan menika menawi boten digayutaken mawi parikan, boten gadhah makna ingkang trep antawisipun cakepan ing setunggal sekar. Pramila kanthi wontenipun parikan, gatra-gatra menika saged gayut,

gadhah makna mliginipun kangge ngandharaken gegambaranipun raos manahipun paraga. Sedaya menika kalebet paedahipun parikan ing bab ngandharaken gegambaranipun raos manahipun paraga ing cakepan sekar menika. Raos menika dipuntedhahaken ing gatra wos.

4) Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutur saking paraga.

Perkawis menika ngandharaken pitutur menapa wonten ing salebetipun cakepan sekar campursari menika. Limrahipun panganggit menika ngandharaken bab menika kanthi cetha ing saebetipun cakepan. Parikan ugi saged dados sarana kangge nedhahaken kados pundi pitutur ingkang dipunandharaken saben paraga ing salebetipun tembang. Awit saking menika, parikan ugi gadhah paedah ing bab ngandharaken pitutur mawi gegayutan antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos. Langkung cethanipun saged dipunpriksani wonten ing tuladhanipun pirembagan ngandhap menika.

(10) “*Kenikir kates sukun Lombok rawite,*

Wong sing bares mesthi penak omonganne” (Kenikir).

Terjemahannipun: ‘Kenikir kates sukun Lombok rawitipun,

Tiyang ingkang leres kedhahipun sekeco ginemanipun.’

Parikan ing inggil menika ngemot kalih pitutur ingkang gegayutan. Pitutur menika wonten ing gatra sampiran kaliyan gatra wosipun parikan. Kekalih gatra menika gayut amargi wontenipun gegayutan guru lagu. Cakepan menika saged dados pitutur ingkang becik. Pramila kanthi wontenipun parikan, gatra-gatra menika saged gayut, gadhah makna mliginipun kangge ngandharaken

gegambaranipun raos manahipun paraga. Sedaya menika kalebet paedahipun parikan ing bab ngandharaken gegambaranipun pitutur saking paraga ing cakepan sekar menika. Raos menika dipuntedhahaken ing gatra wos. Tuladha pirembagan bab paedah parikan kangge ngandharaken gegambaranipun raos seneng saking paraga salajengipun saged dipunprisani ing ngandhap menika.

(28) “*Karanganyar bu dalane alus mulus,
Kencar-kencar mas lampu kuthane,
Aja samar yen pancen tulus,
Mesthi klakon mas gegayuhane*” (*Kencar-kencar*).

Terjemahanipun: ‘Karanganyar bu dalanipun alus mulus,
Kencar-kencar mas lampu kuthanipun,
Ampun ajrih menawi saestu tulus,
Mesthi kalampahan mas gegayuhannipun.’

Parikan ing inggil menika kasusun saking gatra sampiran saha gatra wos ingkang gunggungipun sekawan gatra. Perkawis teges saha makna saking parikan menika wonten ing gatra wosipun. Teges saking parikan inggil menika panganggit ngandharaken bab wekdal utawi paraga ingkang ngemutaken wekdal. Saking menika saged dipunpriksani bilih panganggit badhe ngandharaken wekdal ingkang dadosaken paraga menika ngajak wangsul. Wekdal ingkang dipunandharaken panganggit inggih menika wekdal ing pethikan cekapan menika utawi swasanipun sampun sonten. Perkawis menika nedhahaken bilih parikan menika mliginipun gatra wosipun parikan gadhah paedah kangge ngandharaken wekdal ingkang dipunraos paraga.

5) Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken wekdal

Perkawis menika ngandharaken rikala menapa kadadosan ing salebetipun cakepan menika kalampahan. Limrahipun panganggit menika ngandharaken bab menika kanthi cetha ing saebetipun cakepan. Parikan ugi saged dados sarana kangge nedhahaken kados pundi wayah saha wekdal ing salebetipun tembang. Awit saking menika, parikan ugi gadhah paedah ing bab ngandharaken wekdal. Langkung cethanipun saged dipunpriksani wonten ing tuladhanipun pirembagan ngandhap menika.

(4) “*Embun sing netes ana ing rambut,
Hawa adem sing kegawa kabut,
Dalan tembus dadi kenangan Cemara Sewu Sarangan
Nalikane ndik mbiyen isih pacaran*” (*Dalan Tembus*).

Terjemahanipun: Embun ingkang tumetes ing rikma,
Hawa asrep ingkang kabekto kabut.
Dalan tembus dados kenangan Cemara Sewu Sarangan,
Nalika rumiyin taksih pacaran.

Parikan ing inggil menika kasusun saking gatra sampiran saha gatra wos ingkang gunggungipun sekawan gatra. Perkawis teges saha makna saking parikan menika wonten ing gatra wosipun. Teges saking parikan inggil menika panganggit ngandharaken bab wekdal utawi paraga ingkang ngemutaken wekdal. Saking menika saged dipunpriksani bilih panganggit badhe ngandharaken wekdal ingkang dadosaken paraga menika taksih pacaran. Perkawis menika nedhahaken bilih parikan menika mliginipun gatra wosipun parikan gadhah paedah kangge ngandharaken wekdal ingkang dipunraos paraga.

4. Kawontenanipun purwakanthi saha parikan ing cakepan campursari “*Pendapa Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” miturut panaliten menika.

Adhedhasar *analisis* saha pirembagan ingkang dipuntindakaken tumrap cakepan campursari ing *album* “*Pendapa Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” , saged dipunmangertosi bilih saben sekar campursari ing *album* menika ngandhut gaya basa. Saking 11 sekar campursari ing *album* campursari menika, saben sekaripun ngandhut gaya basa ingkang wujudipun parikan saha purwakanthi. Pangriptan sekar-sekar ing *album* menika gadhah ancas paring gaya basa ingkang awujud purwakanthi saha parikan. Ancasipun menika menawi dipuntingali saking pirembagan panaliten, supados saben sekar ing *album* menika gadhah raos endah awujud nilai *estetis*.

Purwakanthi ingkang wonten ing cakepan campursari *album* “*Pendapa Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” gunggungipun 34 purwakanthi. Panganggit mawi purwakanthi-purwakanthi menika menawi dipuntingali saking pirembagan panaliten menika, gadhah ancas paring nilai *estetis* dhumateng cakepan sekar supados sekar menika langkung sekeca menawi dipunmirengaken pamirsa. Kajawi menika, panganggit nendhahaken makna saking seben sekar kanthi boten cetha utawi kanthi ngonceki rumiyen saking saben cakepan ing saben sekar. Purwakanthi ingkang wonten ing cakepan *album* “*Pendapa Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” dipunbedaaken dados 3 jinis, inggih menika purwakanthi guru swara, purwakanthi guru sastra, saha purwakanthi lumaksita.

Panganggit mawi 3 jinis purwakanthi menika saged damel tetembungan ing cakepan campursari ing *album* campursari menika langkung gadhah *nilai estetis* ingkang langkung inggil. Panganggit *album* menika ingkang nama Didi Kempot, menawi dipuntingali saking cakepan-cakepan ingkang dipunanggit saged dipunsebat seniman saha panganggit sekar ingkang gadhah raos sosial saha bab ngelmu ingkang sae. Kajawi menika, Didi Kempot ugi gadhah raos *agamis*.

Didi Kempot ingkang minangka panganggit sekar-sekar ing *album* menika, kajawi ngginakaken purwakanthi ugi ngangge parikan. Saben sekar ing *album* menika menawi dipuntingali kathah ugi ingkang ngandhut gaya basa awujud parikan. Panganggit ngginakaken parikan ing saben sekar amargi supados sekar-sekar ing *album* menika gadhah raos estetis ingkang sae. Parikan ingkang gunggungipun 28 ing *album* menika, ugi dipunginakaken dening panganggit kangge ngandhraken makna ingkang wonten ing saben sekar. Makna ing saben sekar *album* campursari menika boten gampil dipunmangertosi, kedhah nggatosaken tetembungan ingkang wonten. Sedaya purwakanthi saha parikan ingkang wonten ing cakepan *album* campursari “Pendapa Campursari 2 Kabupaten Karanganyar” menika minangka pirantinipun panganggit kangge ngandharaken makna saben sekar. Kajawi menika, purwakanthi saha parikan ugi minangka panambah nilai estetis ing saben sekar.

BAB V

PANUTUP

A. Dudutan

Bab menika nerangkaen perkawis menapa mawon ingkang saged dipundhut saking bab pirembagan. Saking pirembagan menika wonten sekawan perkawis ingkang minangka asilipun analisis wosipun panaliten kanthi irah-irahan “Purwakanthi saha Parikan wonten ing cakepan tembang album *“Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”*”. Dhudutanipun saking panaiten menika:

1. Saking pirembagan menika, saged dipunpundut dudutan bilih wonten ing cakepan tembang album *“Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”* wonten purwakanthi saha parikan. Purwakanthi ingkang wonten ing cakepan inggih menika purwakanthi guru swara, purwakanthi guru sastra, saha purwakanthi basa utawi lumaksita. Purwakanthi ingkang wonten ing cakepan tembang album *“Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”* wonten 34 purwakanti. 34 purwakanthi menika, kasusun saking 24 purwakanthi guru swara, 9 purwakanthi guru sastra, saha 1 purwakanthi lumaksita. Kajawi purwanthi, wonten ugi parikan wonten ing cakepan tembang album *“Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”*. Gunggungipun parikan ingkang ing cakepan tembang album *“Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”* wonten 28 parikan . Parikan ingkang wonten ing album menika parikan tunggal kaliyan parikan gandha. Gunggungipun parikan tunggal ing cakepan tembang album *“Pendopo*

Campursari 2 Kabupaten Karanganyar” wonten 14 parikan tunggal. Gunggungipun parikan gandha ing cakepan tembang album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” wonten 14 parikan gandha.

2. Cakepan tembang campursari menika kalebet ing jinising purwakanthi miturut kaliyan wujudipun tembung-tembung ing cakepan menika. Wujudipun tembung-tembung ing setunggal cakepan tembang campursari menika dipunjumbuhaken kaliyan teori purwakanthi ingkang sampun wonten. Menawi madosi purwakanthi guru swara, kedhah gatosaken guru swanten saking setunggal cakepan menika mliginipun vokal saha konsonan ingkang sami ing setunggal cakepan. Mekaten ugi menawi madosi purwakamthi guru sastra, kita kedhah gatosaken guru sastra utawi tetembungan ingkang sami ing setunggal cakepan. Purwakanthi lumaksita ing album campursari menika wonten setunggal mawon, purwakanthi menika gadhah titikan pangambalan tembung ing wingking gatra saha dipunambai maih ing tembung ngajeng gatra lajengipun.
3. Parikan-parikan ing album campursari menika wonten kalih jinis inggih menika parikan tunggal saha parikan ganda. Saben parikan menika gadhah kalih gatra, inggih menika gatra sampiran utawi gatra purwa kaliyan gatra wosipun parikan utawi gatra tebusan. Saking sedaya parikan wonten ing cekapan album campursari menika wonten gegayutan antawisipun gatra purwa utawi sampiran kaliyan gatra wos utawi tebusan. Gegayutan antawisipun kalih gatra menika gegayutan guru swara, guru sastra, saha wonten sekdik parikan ingkang gayut tegesipun. Anacas saha paedah saking gegayutan menika supados antawisipun

gatra purwa kaliyan gatra tebusan menika saged manunggal saha boten ngadheg piyambak-piyambak kanthi boten gadhah boten cetha. Wujudipun pola saben parikan ugi wonten kalih warni, inggih menika kanthi pola /a-a-a-a/ kaliyan pola /a-b-a-b/.

4. Saben purwakanthi saha parikan ing cakepan tembang campursari album “Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar” ngandhut makna ingkang kathah dereng kita mangertos. Saking pirembagan menika kita saged mangertos teges saha makna saking saben purwakanthi saha parikan ingkang wonten. Makna ingkang kapanggih ing cakepan album campursari menika kaperang miturut makna ingkang nggambaraken kawontenan, makna ingkang ngandharaken pangraosipun manah, makna ingkang ngemot pitutur, saha makna ingkang ngemot perintah.
5. Kajawi wontenipun makna, purwakanthi saha parikan menika gadhah paedah-paedah ingkang mbiyantu anggenipun pamiyarsa menika mangertosi makna. Perkawis menika ingkang nedhahaken bilih purwakanthi saha parikan gadhah paedah tumrap cakepan tembang campursari album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*”. Paedah saking purwakanthi ing cakepan tembang campursari album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” inggih menika kangge nggayutaken tetembungan saha ngiyataken kaliyan tetembungan sanesipun, nggayutaken tetembungan saha nuwuhaken panemu bab makna, saha nggayutaken tetembungan saha paring nilai *estetis*. Paedah parikan ing cakepan sekar campursari album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*”

menika dipunperang miturut nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken gegambaraning raos seneng, nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken kawontenan panggenan, nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken raos manahipun paraga, nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutur saking paraga, saha nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken wekdal.

B. Impikasi

Kathah saking masyarakat ingkang boten mangertos perkawis purwakanthi saha parikan. Pramila saking panaliten menika panliti gadhah pangajab supados saged biyantu masyarakat supados mangertos perkawis purwakanthi saha parikan, mliginipun wonten ing campursari ingkang boten saged uwal saking pagesangan padintenan. Tegesipun saking purwakanthi saha parikan wonten ing cakupan tembang campursari album “*Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar*” menika relevan kaliyan pagesangan padintenan masyarakat ing jaman samenika. Wonten ing makna menika kathah pitutur ingkang sae kangge pagesangan. Sedaya menika menawi disinau kanthi sakestu saged nuwuhaken kasaenana. Panaliten menika ugi jumbuh kaliyan materi sinau lare-lare sekolah, mliginipun ing bab purwakanthi saha parikan.

C. Pamrayogi

Campursari menika salahsatunggaling kabudayan jawi ingkang kedhah dipunlestamtunaken, menapa malih ing jaman sakmenika kabudayan saking barat

langkung kathah ingkang mlebet ing masyarakat jawi. Awit sakmenika, kita kedah nglestantunaken kabudayaan kita, miginipun campursari saha parikan kaliyan purwakanthinipun. Caranipun kathah sanget, tuladhanipun midangetaken campursari utawi kabudayan sanesipun lajeng dipunpundhut pituturipun ingkang sae wonten saklebetipun budaya menika. Ngengingi perkawis purwakanthi saha parikan, saged dipunwulangaken saking dasar rumiyen, inggih menika dipunwulangaken dhumateng siswa sekolah dasar dumugi SMA supados mangertos perkawis purwakanthi saha parikan lajeng mangertos tegesipun. Panaliten menika ugi saged dipundadosaken pancadan kangge panaliten saklajengipun utawi pancadan kangge sinau perkawis purwakanthi sah parikan.

KAPUSTAKAN

- Abrams, M.H. 1981. *A Glossary of literary Terms*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Alwi, Hasan dkk. 2005. *Kamus Besar Bahasa Indonesia* edisi tiga. Jakarta: Balai Pustaka.
- Daryanto. 1999. *Kawruh Basa Jawi Pepak*. Surabaya: Apollo.
- Endraswara, Suwardi. 2010. *Tuntunan Tembang Jawa*. Yogyakarta: Lumbung Ilmu.
- _____. 2011. *Metodologi Penelitian Sastra*. Yogyakarta: CAPS.
- Jabrohim. 2001. *Metode Penelitian Sastra*. Yogyakarta: Hanindita Graha Widia.
- Martinet, Jeanne. 2010. *Semiologi* (ingkang dipunalihbasa dening Stephanus Aswar Herwinarko). Yogyakarta: Jalasutra.
- Nurgiyantoro, Burhan. 1998. *Teori Pengkajian Fiksi*. Yogyakarta: GADJAH MADA UNIVERSITY PRESS.
- Nursisto. 2000. *Ikhtisar Kesusastraan Indonesia*. Yogyakarta: Mitra Gama Widya.
- Padmosoekatja. 1958. *Ngengrengan Kasusatran DJawi I*. Yogyakarta: Hien Hong Sing.
- _____. 1960. *Ngengrengan Kasusatran DJawi II*. Yogyakarta: Hien Hong Sing.
- Poerwadarminta, W.J.S. 1939. *Baoesastra DJawi*. Batavia: J.B. Wolters Uitgevers Maatschappij N.V.
- Pradopo, Rachmat Djoko. 2007. *Pengkajian Puisi*. Yogyakarta: Gadjah Mada Press.
- Rahmanto, Dick Hartoko. 1986. *Pemandu Di Dunia Sastra*. Yogyakarta: Kanisius.
- Roesmiati, Dian. 2008. *Parikan Dalam Ludruk: Kajian Fungsi dan Makna*. Surabaya: Balai Bahasa Surabaya.

- Saputra, Karsono H. 2001. *Puisi Jawi: Struktur Dan Estetik*. Jakarta: Wedatama Widya Sastra.
- Suroso, dkk. 2008. *Kritik Sastra: Teori, Metodologi, dan Aplikasi*. Yogyakarta: Elmatara.
- Ullmann, Stephen. 2009. *Pengantar Semantik* (ingkang dipunalihbasa dening Sumarsono). Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- Unnafis, Sofa. 2012. *Parikan dalam Lagu-Lagu Geng Kobra Album Ngayogyakarta, Sithik Edhing, dan Kembang Lambe*. Skripsi S1. Yogyakarta : Program Studi Bahasa Jawa. FBS UNY.

LAMPIRAN 1

Suntingan Cakepan Campursari Album “Pendhapa Campursari 2 Kabupaten Karanganyar”

Katerangan cakepan teks campursari dereng kaserat leres. Taksih kathah ejaan panyeratan ingkang boten leres kaliyan *ejaan yang disempurnakan (EYD)*. Pramila kangge panaliten menika, paneliti jumbuhaken cakepan teks campursari menika kaliyan *ejaan yang disempurnakan (EYD)*. Perkawis menika dipunlampahi supados pamiarsa mangertos cakepan ingkang leres kaliyan *ejaan yang disempurnakan (EYD)*.

Tabel 9. Suntingan Cakepan

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
1.	Dalan Tembus	Mental mentul cemoro ¹ kegawa angin, Manuk jalak podo ² ngoceh wanci enjing, Kenal pisan salawase mesthi iling, Saya cedhak bebasan uwong sing nyanding, Dalan tembus cemoro ¹ sewu Sarangan Munggah medhun karo nyawang tetanduran Karanganyar	Dalan Tembus	Mental mentul cemara ¹ kegawa angin, Manuk jalak padha ² ngoceh wanci enjing, Kenal pisan salawase mesthi iling, Saya cedhak bebasan uwong sing nyanding, Dalan tembus cemara ¹ sewu Sarangan Munggah medhun karo nyawang	1. Cemoro= cemara 2. Podo= padha 3. Sakedhep= sakedhep 4. dik= ndik

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		<p>Magetan wis ra krenggosan Paribasan sakkedep³ netra wis tekan</p> <p>Woh-wohan sing do gemandhul, Tidak bohong pancen leres memang betul</p> <p>Reff: Embun sing netes ana ing rambut Hawa adem sing kegawa kabut Dalan tembus dadi kenangan, cemara¹ sewu Sarangan Nalikane dik⁴ biyen isih pacaran.</p> <p>Embun sing netes ana ing rambut Hawa adem sing digawa kabut Dalan tembus dadi kenangan, cemara¹ sewu Sarangan Nganti seprene ning ati tansah kelingan</p> <p>Dalan tembus cemara¹ sewu Sarangan</p>		<p>tetanduran Karanganyar Magetan wis ra krenggosan Paribasan sakedhep⁴ netra wis tekan</p> <p>Woh-wohan sing da gemandhul, <i>Tidak bohong pancen leres memang betul</i></p> <p>Reff: Embun sing netes ana ing rambut Hawa adhem sing kegawa kabut Dalan tembus dadi kenangan, Cemara¹ Sewu Sarangan Nalikane ndik⁴ biyen isih pacaran.</p> <p>Embun sing netes ana ing rambut Hawa adhem sing digawa kabut Dalan tembus dadi kenangan, Cemara¹ Sewu Sarangan Nganti seprene ning ati tansah kelingan</p>	

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
				Dalan tembus Cemara ¹ Sewu Sarangan	
2.	Tilik deso ²	<p>Saben dino¹ tak rewangi mlaku Golek warta golek tinemu Menyang deso² niat temen lan tuhu Nyambut gawe nggo Negara lan bangsa ku</p> <p>Ora tak pikir kesele awakku Ora tak gagas dalan adoh lan lunyu Sing penting tujuan nggo rakyat ku Kanthi ikhlas lahir lan batin ku.</p> <p>Kula percaya Gusthi maha kuasa, Tansah asih paring pangapura</p> <p>Matur suwun sedaya rakyat ku Sing wis kersa ngancani mlaku ku Senadyan isih adoh sing tak tuju Muga-muga kabeh biso⁴ ketemu</p>	Tilik desa ²	<p>Saben dina¹ tak rewangi mlaku Golek warta golek tinemu Menyang desa² niat temen lan tuhu Nyambut gawe kanggo Negara lan bangsaku</p> <p>Ora tak pikir kesele awakku Ora tak gagas dalan adoh lan lunyu Sing penting tujuan nggo rakyatku Kanthi ikhlas lahir lan batinku.</p> <p>Kula percaya Gusthi maha kuasa, Tansah asih paring pangapura</p> <p>Matur nuwun sedaya rakyatku Sing wis kersa ngancani mlakuku Senadyan isih adoh sing tak <i>tuju</i> Muga-muga kabeh bisa⁴ ketemu</p>	<p>1. Dino = dina</p> <p>2. Deso = desa</p> <p>3. biso= bisa</p>

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		<p>Ora tak pikir kesele awak ku Ora tak gagas dalam adoh lan lunyu Sing penting tujuan nggo rakyat ku Kanthi ikhlas lahir lan batin ku.</p> <p>Kula percaya Gusthi maha kuasa Tansah asih paring pangapura</p> <p>Matur suwun sedaya warga ku Sing wis kersa ngancani mlaku ku Senadyan isih adoh sing tak tuju Muga-muga kabeh biso⁴ ketemu.</p> <p>Ora tak pikir kesele awak ku Ora tak gagas dalam adoh lan lunyu</p>		<p>Ora tak pikir kesele awakku Ora tak gagas dalam adoh lan lunyu Sing penting tujuan kanggo rakyatku Kanthi ikhlas lahir lan batinku</p> <p>Kula percaya Gusthi maha kuasa Tansah asih paring pangapura</p> <p>Matur nuwun sedaya wargaku Sing wis kersa ngancani mlakuku Senadyan isih adoh sing tak <i>tuju</i> Muga-muga kabeh bisa⁴ ketemu</p> <p>Ora tak pikir kesele awakku Ora tak gagas dalam adoh lan lunyu</p>	
3.	Kenikir	<p>Kenikir sambele kelapa Sing tak pikir-pikir ora rumangsa Nganti bingung tenane salah ku opo¹ Biyen seneng sakikine² dadi bedo³</p>	Kenikir	<p>Kenikir sambele kelapa, Sing tak pikir-pikir ora rumangsa, Nganti bingung tenane salahku apa¹, Biyen seneng saikine² dadi beda³.</p>	<p>1. Opo = Apa 2. Sakikine = Saikine 3. Bedo = Beda 4. Ojo = Aja</p>

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		<p>Godong kates mas pait rasane Mbok ya sing bares kepiye karepe Urip pisan ojo⁴ da mung padu wae Mula kuwi aja mung golek menange.</p> <p>Uwoh sukun, uwohe kae gemantung Urip pisan luwih becik mbok sing rukun</p> <p>Lombok rawit mesthine pedes rasane Ora pantes yen dirungokne tanggane</p> <p>Kenikir kates sukun Lombok rawite Wong sing bares mesthi penak omonganne</p> <p>Godhong kates mas pait rasane Mbok sing bares kepiye karepe Urip pisan aja mung da padu wae Mula kuwi aja mung golek menange</p>		<p>Godhong kates mas pait rasane, Mbok ya sing bares kepiye karepe, Urip pisan aja⁴ da mung padu wae, Mula kuwi aja mung golek menange.</p> <p>Uwoh sukun, uwohe kae gemantung Urip pisan luwih becik mbok sing rukun.</p> <p>Lombok rawit mesthine pedes rasane Ora pantes yen dirungokne tanggane</p> <p>Kenikir kates sukun lombok rawite Wong sing bares mesthi penak omonganne</p> <p>Godhong kates mas pahit rasane Mbok sing bares kepiye karepe Urip pisan aja mung da padu wae</p>	

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		<p>Uwoh sukun uwohe kae gemantung Urip pisan luwih becik mbok sing rukun Lombok rawit mesthine pedes rasane Ora pantes yen dirungokne tanggane.</p> <p>Kenikir kates sukun Lombok rawite Wong sing bares mesthi penak omonganne.</p>		<p>Mula kuwi aja mung golek menange</p> <p>Uwoh sukun uwohe kae gemantung Urip pisan luwih becik mbok sing rukun Lombok rawit mesthine pedes rasane Ora pantes yen dirungokne tanggane.</p> <p>Kenikir kates sukun lombok rawite Wong sing bares mesthi penak omonganne</p>	
4.	Telepon Bingung	<p>Wis entek sabare atiku Wis males ketemu sliramu</p> <p>Wis bosen krungu alesanmu Bola-bali mung gawe loro¹ atiku.</p> <p>Wong tresna mesthine cemburu Dalam hati siapa yang tahu</p>		<p>Wis entek sabare atiku, Wis <i>males</i> ketemu sliramu, Wis <i>bosen</i> krungu alesanmu, Bola-bali mung gawe lara¹ atiku.</p> <p>Wong tresna mesthine <i>cemburu</i>, <i>Dalam hati siapa yang tahu</i>, <i>Cintaku hanyalah</i></p>	1. Loro = Lara

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		<p>Cintaku hanyalah padamu Yen ra ngandel rungokna swara atiku.</p> <p>Ditelpan-telpon sedina ping pitu Nanging sing nampa kok dudu swara mu Ditelpan-telpon sedina ping pitu Nanging sing nampa swarane wong ayu.</p> <p>Telpon ku mati ilang sinyale Sing mangsuli kuwi mesine Veronica kuwi jenenge Yen ra² ngandel telpon ne ayo didukunke.</p> <p>Wis entek sabare ati ku Wis males ketemu slira mu Wis bosen krung alesan mu. Bola-bali mung gawe lara ati ku</p>		<p><i>padamu,</i> Yen ra ngandhel rungokna swara atiku.</p> <p>Ditelpan-telpon sedina ping pitu Nanging sing nampa kok dudu swaramu Ditelpan-telpon sedina ping pitu Nanging sing nampa swarane wong ayu.</p> <p>Telponku mati ilang sinyale Sing mangsuli kuwi mesine <i>Veronika</i> kuwi jenenge Yen ora² ngandhel telpone ayo didukunke.</p> <p>Wis entek sabare ati ku Wis males ketemu slira mu Wis bosen krung alesan mu. Bola-bali mung gawe lara ati ku</p> <p>Wong cinta mesthine cemburu Dalam hati siapa</p>	

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		<p>Wong cinta mesthine cemburu Dalam hati siapa yang tahu Cintaku hanyalah padamu Yen ra² ngandel rungokna swara atiku.</p> <p>Ditelpan-telpon sedina ping pitu Nanging sing nampa kok dudu swara mu Ditelpan-telpon sedina ping pitu Nanging sing nampa swarane wong ayu</p> <p>Telpon ku mati entek batune Sing mangsuli kuwi mesine Veronica kuwi jenenge Yen ra ngandel telpon ne ayo didukunke</p>		<p>yang tahu Cintaku hanyalah padamu Yen ora² ngandhel rungokna swara atiku.</p> <p>Ditelpan-telpon sedina ping pitu Nanging sing nampa kok dudu swaramu Ditelpan-telpon sedina ping pitu Nanging sing nampa swarane wong ayu</p> <p>Telponku mati entek batune Sing mangsuli kuwi mesine <i>Veronika</i> kuwi jenenge Yen ora ngandhel telpone ayo didukunke</p>	
5.	Cetho ⁶	<p>Wis kondang kaloka Manggen wonten satengahing wono¹ Tetinggalan nenek moyang kito² Kang kawentar ing Negara manca</p>	Cetha ⁶	<p>Wis kondang kaloka, Manggen wonten satengahipun wana¹, Tetinggalan nenek moyang kita², Kang kawentar ing negara manca.</p>	<p>1. Wono = Wana 2. Kito = Kita 3. Wargo = Warga 4. Deso =</p>

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		<p>Pancen nyenengake Tentrem ayem sedaya wargane Ora bakal bosen nyawange elok pemandangane Karanganyar niku kuthane.</p> <p>Ana duwur panggonanne Candi Cetho⁶ katon ngawe-awe Manis esemane Wargo³ deso⁴ sakiwa tengenne</p> <p>Ojo⁵ pada lali ayo diopeni Candi Cetho⁶ kebanggaan kita sami Ojo⁵ pada lali ayo pada diopeni Ojo⁵ da lali kebanggaan pula jawi.</p> <p>Wis kondang kaloka Manggon wonten sak tengahing wono¹ Tetinggalan nenek moyang kito² Kang kawentar ing Negara manca.</p> <p>Pancen nyenengake Tentrem ayem</p>		<p>Pancen nyenengake Tentrem ayem sedaya wargane Ora bakal bosen nyawange elok pemandangane Tlatah Karanganyar niku panggonne.</p> <p>Ana duwur panggonanne Candi Cetha⁶ katon ngawe-awe Manis esemane Warga³ desa⁴ sakiwa tengenne.</p> <p>Aja⁵ pada lali ayo diopeni Candi Cetha⁶ kebanggaan kita sami Aja⁵ pada lali ayo pada diopeni Aja⁵ pada lali kebanggaan pulau Jawi.</p> <p>Pancen nyenengake, Tentrem ayem sedaya wargane, Ora bakal bosen nyawange elok pemandangane,</p>	<p>5. Desa 6. Ojo = Aja 7. Cetho= Cetha</p>

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		<p>sedaya wargane Ora bakal bosen nyawange elok pemandangane Tlatah Karanganyar niku panggonne.</p> <p>Ana duwur panggonanne Candi Cetho⁶ katon ngawe-awe Manis esemane Wargo³ deso⁴ sakiwa tengenne.</p> <p>Ojo⁵ pada lali ayo diopeni Candi Cetho⁶ kebanggaan kita sami Ojo⁵ pada lali ayo pada diopeni Ojo⁵ pada lali kebanggaan pula jawi.</p>		<p>Karanganyar menika kuthane.</p> <p>Ana duwur panggonanne Candi Cetha⁶ katon ngawe-awe Manis esemane Warga³ desa⁴ sakiwa tengenne.</p> <p>Aja⁵ pada lali ayo diopeni, Candi Cetha⁶ kebanggaan kita sami, Aja⁵ pada lali ayo pada diopeni, Aja⁵ da lali kebanggaan pulau Jawi.</p> <p>Wis kondang kaloka Manggon wonten satengahing wana¹ Tetinggalan nenek moyang kita²</p>	
6.	Tarling	<p>Sholatullah salamulah alatoha rassulilaah Sholatullah salamulah alayasin habibillah</p> <p>Nimba banyu saklenthing, Pados toya sing</p>	Tarling	<p>Sholatullah salamulah alatoha rassulilaah Sholatullah salamulah alayasin habibillah</p> <p>Nimba banyu saklenthing, Pados toya sing</p>	<p>1. Buka = buka 2. Podo = padha 3. Ojo = aja</p>

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		<p>paling bening, Paling becik uwong sing eling, Bibar buko¹ nggih tumut tarling.</p> <p>Tarling tarweh keliling Ninggal omah kudu dikancing Ayo sing podo² eling Ayo sedulur da melu tarling.</p> <p>Sing rumangsa wis kecukupan Tulungana sing kurang pangan Ojo³ podo wedi kelangan</p> <p>Kudu eling sing kekurangan.</p> <p>Tarling tarweh keliling Bareng tilik sing fakir miskin Sodakoh niku penting 2x Kanthi ikhlas tulus ing batin.</p>		<p>paling bening, Paling becik uwong sing eling, Bibar buka¹ inggih tumut tarling.</p> <p>Tarling tarweh keliling, Ninggal omah kudu dikancing, Ayo sing padha² eling, Ayo sedulur da melu tarling.</p> <p>Sing rumangsa wis kecukupan, Tulungana sing kurang pangan, Aja³ pada wedi kelangan, 2x</p> <p>Kudu eling sing kekurangan.</p> <p>Tarling tarweh keliling, Bareng tilik sing <i>fakir miskin</i>, Sodakoh niku penting 2x, Kanthi ikhlas tulus ing batin.</p>	

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
7.	Sangiran	<p>Sukawati Sragen iku kuthane Katon asri sumbut karo semboyanne Saking Solo ora sepira suwene Tekan Pungguk belok kiri panggonanne.</p> <p>Galo kae akeh turis sing mbutekne Saking mancanegara adoh panggone Penggen reti mbiyen kepiye critane Ing sangiran do¹ sinau sejarah</p> <p>Iki balung kintol opo² balung pupu Kira-kira sikile opo² saglugu Iki balung janggut opo² balung gulu Jare simbah balunge wong jaman dulu.</p> <p>Sragen Asri rapi sehat aman indah Ten Sangiran kathah crita putra wayah.</p> <p>Sukawati Sragen iku kuthane Katon asri sumbut karo semboyanne</p>	Sangiran	<p>Sukawati Sragen iku kuthane Katon asri sumbut karo semboyanne Saking Solo ora sepira suwene Tekan Pungguk belok kiri panggonanne.</p> <p>Galo kae akeh turis sing mbutekne, Saking <i>Mancanegara</i> adoh panggone, Penggen ngerti mbiyen kepiye critane, Ing Sangiran da¹ sinau sejarah.</p> <p>Iki balung kintol apa² balung pupu, Kira-kira sikile apa² saglugu, Iki balung janggut apa² balung gulu, Jare simbah balunge wong <i>jaman dulu</i>.</p> <p>Sragen <i>Asri rapi sehat aman indah</i>, ten Sangiran kathah crita putra wayah.</p> <p>Sukawati Sragen iku kuthane</p>	<p>1. Do = da 2. Opo = Apa</p>

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		<p>Saking Solo ora sepira suwene Tekan Pungguk belok kiri panggonanne.</p> <p>Galo kae akeh turis sing mbutekne Saking mancanegara adoh panggon Penggen reti mbiyen kepiye critane Ing sangiran do¹ sinau sejaraha.</p> <p>Iki balung kintol opo² balung pupu Kira-kira sikile opo² sakglugu Iki balung janggut opo² baung gulu Jare simbah balunge wong jaman dulu.</p> <p>Sragen Asri rapi sehat aman indah, Ten Sangiran kathah crita putra wayah.</p>		<p>Katon asri sumbut karo semboyanne Saking Solo ora sepira suwene Tekan Pungguk belok kiri panggonanne.</p> <p>Galo kae akeh turis sing mbutekne, Saking <i>Mancanegara</i> adoh panggone, Penggen ngerti mbiyen kepiye critane, Ing Sangiran da¹ sinau sejaraha.</p> <p>Penggen reti mbiyen kepiye critane Ing Sangiran pada sinau sejaraha.</p> <p>Iki balung kintol apa² balung pupu, Kira-kira sikile apa² saglugu, Iki balung janggut apa² balung gulu, Jare simbah balunge wong <i>jaman dulu</i>.</p> <p>Sragen Asri rapi sehat aman indah, Wonten Sangiran kathah crita putra</p>	

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
				wayah.	
8.	Wisoto ⁴	<p>Munggah mudhun menggak menggok pancen nyenengake dalane Kiwo¹ tengen katon endah nyengsemake</p> <p>Galo kae saka kadohan wes² katon gapurane Katon endah ora bisa nggambarake</p> <p>Candi sukuh candi cetho kabeh pada wae eloke Sapa wae mesthi nggumun yen mbuktekake Muda mudi jarene nyiget janji tresnane Nyawijekne rasa lan karepe</p> <p>E e kanca jebul wis sore wayahe E e kanca ayo da podo⁴ ndang muleh Sesuk bali meneh ngajak kanca sing akeh</p> <p>Munggah mudhun menggak menggok pancen nyenengake dalane</p>	Wisata ⁴	<p>Munggah mudhun menggak menggok pancen nyenengake dalane, Kiwa¹ tengen katon endah nyengsemake,</p> <p>Galo kae saka kadohan wis² katon gapurane, Katon endah ora bisa nggambarake.</p> <p>Candi SukuH candi Cetha kabeh pada wae eloke, Sapa wae mesthi nggumun yen mbuktekake, Muda mudi jarene nyigeg janji tresnane, Nyawijake rasa lan karepe.</p> <p>E e kanca jebul wis sore wayahe, E e kanca ayo da padha⁴ ndang mulih, Sesuk bali meneh, ngajak kanca sing akeh.</p> <p>Munggah mudhun menggak menggok</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kiwo = kiwa 2. Wes = wis 3. Podo = padha 4. Wisoto= Wisata

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		<p>Kiwo¹ tengen katon endah nyengsemake Galo kae saka kadohan wes² katon gapurane Katon endah ora bisa nggambarake</p> <p>Candi sukuh candi cetho kabeh pada wae eloke Sapa wae mesthi nggumun yen mbuktekake Muda mudi jarene nyiget janji tresnane Nyawijekne rasa lan karepe</p> <p>E e kanca jebul wis sore wayahe E e kanca ayo da podo⁴ ndang muleh Besuk bali meneh ngajak kanca sing akeh</p> <p>Munggah mudhun menggak mengkok pancen nyenengake dalane Kiwo¹ tengen katon endah nyengsemake Galo kae saka kadohan wes² katon gapurane Katon endah ora bisa</p>		<p>pancen nyenengake dalane, Kiwa¹ tengen katon endah nyengsemake, Galo kae saka kadohan wis² katon gapurane, Katon endah ora bisa nggambarake.</p> <p>Candi Sukuhan candi Cetha kabeh padha wae eloke, Sapa wae mesthi nggumun yen mbuktekake, Muda mudi jarene nyigeg janji tresnane, Nyawijake rasa lan karepe.</p> <p>E e kanca jebul wis sore wayahe, E e kanca ayo da padha⁴ ndang mulih, Sesuk bali meneh, ngajak kanca sing akeh.</p> <p>Munggah mudhun menggak mengkok pancen nyenengake dalane, Kiwa¹ tengen katon endah nyengsemake,</p>	

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		<p>nggambarake</p> <p>Candi sukuh candi cetho kabeh pada wae eloke Sapa wae mesthi nggumun yen mbuktekake</p> <p>Muda mudi jarene nyiget janji tresnane Nyawijekne rasa lan karepe</p>		<p>Galo kae saka kadohan wis² katon gapurane, Katon endah ora bisa nggambarake.</p> <p>Candi Sukuhan candi Cetha kabeh pada wae eloke, Sapa wae mesthi nggumun yen mbuktekake</p> <p>Muda mudi jarene nyigeg janji tresnane, Nyawijake rasa lan karepe.</p>	
9.	Dewi Saraswati	<p>Wiwit cilik kudu diwulang sing apik Ora pareng diajari sing ra becik Ojo¹ nganti salah malah malang kerik Boten sae alias tidak baik.</p> <p>Sinau kudune nggo ngangsu ilmu Kudu manut miturut mring</p>	Dewi Saraswati	<p>Wiwit cilik kudu diwulang sing apik, Ora pareng diajari sing ra becik, Aja¹ nganti salah malah malang kerik, Boten sae <i>alias tidak baik</i>,</p> <p>Sinau kudune nggo ngangsu ilmu, Kudu manut miturut mring para guru, Aja¹ nganti gawe gela rama ibu, Yen sekolah kudune</p>	<p>1. Ojo = aja</p> <p>2. Sopo = sapa</p> <p>3. Ugo = Uga</p>

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		<p>para guru Ojo¹ nganti gawe gela rama ibu Yen sekolah kudune temen lan Tuhu.</p> <p>Manuk unjal manuk unjal ning wit- witan Nengendi wae yen budhal kudu pamitan Yen disawang bisa klakon pinter tenan Sopo² wonge atine ora kebimbang</p> <p>Galo kae ana panuntun sejati Sing wis kondang aran Dewi Saraswati</p> <p>Dasar ayu kaya widodari Ora mung ayu ugo³ sugih pakerti</p> <p>Gianyar wontene ing pulau Bali Karanganyar kuthane ing lereng redi Belajar niku kang utami Kanggo sangu</p>		<p>temen lan tuhu.</p> <p>Manuk unjal manuk unjal ning wit-witan, Nengendi wae yen budhal kudu pamitan, Yen disawang bisa kelakon pinter tenan, Sapa² wonge atine ora kebimbang.</p> <p>Galo kae ana panuntun sejati, Sing wis kondang aran Dewi Saraswati,</p> <p>Dasar ayu kaya widodari, Ora mung ayu uga³ sugih pakerti.</p> <p>Gianyar wontene ing pulau Bali, Karanganyar kuthane ing lereng redi, Belajar niku ingkang utami, Kanggo sangu besok ing tembe buri.</p> <p>Manuk unjal manuk unjal ning wit-witan, Nengendi wae yen budhal kudu pamitan,</p>	

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		<p>besok ing tembe buri</p> <p>Manuk unjal manuk unjal ning wit- witan Nengendi wae yen budhal kudu pamitan Yen disawang bisa klakon pinter tenan Sopo² wonge atine ora kebimbang</p>		<p>Yen disawang bisa kelakon pinter tenan, Sapa² wonge atine ora kebimbang.</p>	
10.	Apem opo ¹ Cendhol	<p>Pilih apem mas opo¹ pilih cendhol Mbok sing anteng mas oyo² nyanggal nyenggol Pilih jagung mas opo² pilih grontol Pingin³ jajan opo² Pingin³ sing dodol</p> <p>Nganggo stagen mas yen Pingin³ jarikan, Mbok ya leren mas oyo² keluyuran, Niki amben mas yen Pingin³ leyehan Bubar ngombe lali ora kelingan</p> <p>Pingin³ ngalor mlakuku kok malah</p>	Apem apa ¹ Cendhol	<p>Pilih apem mas apa¹ pilih cendhol, Mbok sing anteng mas aja² nyanggal nyenggol, Pilih jagung mas apa¹ pilih grontol, Pengen³ jajan apa¹ Pengen³ sing dodol.</p> <p>Nganggo stagen mas yen pengen jarikan, Mbok ya leren mas aja² keluyuran, Niki amben mas yen pengen leyehan Bubar ngombe lali ora kelingan</p> <p>Pengen³ ngalor mlakuku kok malah ngidul, Katok kolor lho kok</p>	<p>1. Opo = apa 2. Ojo = aja 3. Pingin = pengen 4. Nopo = napa</p>

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		<p>ngidul Katok kolor lho kok dinggo kemul Pengen ngetan Maluku kok malah ngulon Jare ngantuk kok malah turu ning pawon</p> <p>Pilih apem mas opo² pilih cendhol Mbok sing anteng mas oyo² nyenggol nyenggol Pilih jagung mas nopo⁴ pilih grontol Pingin³ jajan opo² Pingin³ sing dodol</p> <p>Nganggo stagen mas yen Pingin³ jarikan Mbok ya leren mas oyo² keluyuran Niki amben mas</p> <p>yen Pingin³ leyehan Bubar ngombe lali ora kelingan</p> <p>Pingin³ ngalor mlakuku kok malah ngidul</p>		<p>dinggo kemul Pengen ngetan Maluku kok malah ngulon, Jare ngantuk kok malah turu ning pawon.</p> <p>Pilih apem mas apa¹ pilih cendhol, Mbok sing anteng mas aja nyenggol nyenggol, Pilih jagung mas napa⁴ pilih grontol, Pengen³ jajan apa¹ Pengen³ sing dodol.</p> <p>Nganggo stagen mas yen Pengen³ jarikan, Mbok ya leren mas aja² keluyuran, Niki amben mas yen Pengen³ leyehan, Bubar ngombe lali ora kelingan.</p> <p>Pengen³ ngalor mlakuku kok malah ngidul, Katok kolor lho kok dinggo kemul, Pengen³ ngetan Maluku kok malah ngulon, Jare ngantuk kok</p>	

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		Katok kolor lho kok dinggo kemul Pingin ³ ngetan Maluku kok malah ngulon Jare ngantuk kok malah turu ning pawon 2X		malah turu ning pawon 2X	
11.	Kencar-Kencar	Bu kula badhe mantuk, Jagone pun kluruk, Sampun para esuk Mas mbok ojo ¹ kesusu, Aku durung krungu, Piye laporanmu Bu kula badhe matur, sanak lan sedulur, sedaya sami akur Yen nggayuh urip makmur, ojo ¹ do ² mung nglindur, besuk ben ora kojur Karanganyar bu dalane alus mulus, Kencar-kencar mas lampu kuthane, ojo ¹ samar yen pancen tulus, Mesthi klakon mas gegayuhane Bu kula badhe mantuk, Jagone pun	Kencar-Kencar	Bu kula badhe mantuk, jagone pun kluruk, sampun para esuk, Mas mbok aja ¹ kesusu, aku durung krungu, kepiye laporanmu, Bu kula badhe matur, sanak lan sedulur, sedaya sami akur, Yen nggayuh urip makmur, aja ¹ da ² mung nglindur, besuk ben ora kojur. Karanganyar bu dalane alus mulus Kencar-kencar mas lampu kuthane, Aja samar yen pancen tulus, Mesthi klakon mas gegayuhane. Bu kula badhe mantuk, jagone pun	1. Ojo = Aja 2. Do = da

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan Saderengipun Dipunsunting	Irah-irahan ingkang sampun dipunsunting	Cakepan ingkang Sampun Dipunsunting	Tembung-tembung ingkang dipunsunting
		<p>kluruk, Sampun para esuk Mas mbok ojo¹ kesusu, Aku durung krungu, Piye laporanmu</p> <p>Bu kula badhe matur, sanak lan sedulur, sedaya sami akur Yen nggayuh urip makmur, ojo¹ do² mung nglindur, besuk ben ora kojur</p> <p>Karanganyar bu dalane alus mulus Kencar-kencar mas lampu kuthane ojo¹ samar yen pancen tulus Mesthi klakon mas gegayuhane</p>		<p>kluruk, sampun para esuk, Mas mbok aja¹ kesusu, Aku durung krungu, Piye laporanmu,</p> <p>Bu kula badhe matur, sanak lan sedulur, sedaya sami akur, Yen nggayuh urip makmur, aja¹ da² mung nglindur, besuk ben ora kojur.</p> <p>Karanganyar bu dalane alus mulus, Kencar-kencar mas lampu kuthane, Aja samar yen pancen tulus, Mesthi klakon mas gegayuhane.</p>	

LAMPIRAN 2

CAKEPAN SAHA SUNTINGAN CAKEPAN CAMPURSARI ALBUM “PENDHAPA CAMPURSARI 2 KABUPATEN KARANGANYAR.”

1. Cakepan ingkang dereng dipunsunting.

Judul lagu : Dalan tembus

Voc : Hj. Rina Iriani sri ratna ningsih, S. Pd, M. Hum lan Didi Kempot

Panganggit : Didi Kempot

Mental mentul cemoro kegawa angin,

Manuk jalak pada ngoceh wanci enjing,

Kenal pisan salawase mesti iling,

Saya cedak bebasan uwong sing nyanding,

Dalan tembus cemara sewu sarangan

Mungguh medun karo nyawang tetanduran

Karanganyar magetan wis ra krenggosan

Paribasan sakkedep netra wis tekan

Woh-wohan sing do gemandhul,

Tidak bohong pancen leres memang betul

Reff: Embun sing netes ana ing rambut

Hawa adem sing kegawa kabut

Dalan tembus dadi kenangan, cemara sewu sarangan

Nalikane dik biyen isih pacaran.

Embun sing netes ana ing rambut

Hawa adem sing digawa kabut

Dalan tembus dadi kenangan, cemara sewu sarangan

Nganti seprene ning ati tansah kelingan

Dalan tembus cemoro sewu sarangan

Judul lagu : Tilik Deso

Voc. : Hj. Rina Iriani Sri Ratnaningsih

Panganggit : Hj. Rina Iriani Sri Ratnaningsih / Didi kempot

Saben dina tak rewangi mlaku

Golek warta golek tinemu

Menyang desa niat temen lan tuhu

Nyambut gawe nggo Negara lan bangsa ku

Ora tak pikir kesele awakku

Ora tak gagas dalan adoh lan lunyu

Sing penting tujuan nggo rakyat ku

Kanthi ikhlas lahir lan batin ku

Kula percaya Gusthi maha kuasa,

Tansah asih paring pangapura

Matur suwun sedaya rakyat ku

Sing wis kersa ngancani mlaku ku

Senadyan isih adoh sing tak tuju

Muga-muga kabeh bisa ketemu

Ora tak pikir kesele awak ku

Ora tak gagas dalan adoh lan lunyu

Sing penting tujuan nggo rakyat ku

Kanthi ikhlas lahir lan batin ku

Kula percaya Gusthi maha kuasa

Tansah asih paring pangapura

Matur suwun sedaya warga ku

Sing wis kersa ngancani mlaku ku

Senadyan isih adoh sing tak tuju

Muga-muga kabeh bisa ketemu

Ora tak pikir kesele awak ku

Ora tak gagas dalan adoh lan lunyu } 3X

Judul lagu : Kenikir

Voc. : Didi Kempot kaliyan Hj. Rina Iriani Sri Ratnaningsih

Panganggit : Didi Kempot kaliyan Mbah Kuncung

Kenikir sambele kelapa

Sing tak pikir-pikir ora rumangsa

Nganti bingung tenane salah ku apa

Biyen seneng sakikine dadi beda

Godong kates mas pait rasane

Mbok ya sing bares kepiye karepe

Urip pisan aja da mung padu wae

Mula kuwi aja mung golek menange

Uwuh sukun, uwohe kae gemantung

Urip pisan luwih becik mbok sing rukun

Lombok rawit mestine pedes rasane

Ora pantes yen dirungokne tanggane

Kenikir kates sukun Lombok rawite

Wong sing bares mesti penak omonganne

Godhong kates mas pait rasane

Mbok sing bares kepiye karepe

Urip pisan aja mung da padu wae

Mula kuwi aja mung golek menange

Uwoh sukun uwohe kae gemantung

Urip pisan luwih becik mbok sing rukun

Lombok rawit mestine pedes rasane

Ora pantes yen dirungokne tanggane

Kenikir kates sukun Lombok rawite

Wong sing bares mesti penak omonganne } 2X

Judul lagu : Telepon Bingung

Voc. : Didi Kempot kaliyan Hj. Rina Iriani Sri Ratnaningsih

Panganggit : Didi Kempot

Wis entek sabare atiku

Wis males ketemu sliramu

Wis bosen krungu alesanmu

Bola-bali mung gawe lara atiku

Wong tresna mestine cemburu

Dalam hati siapa yang tahu

Cintaku hanyalah padamu

Yen ra ngandel rungokna swara atiku

Ditelpan-telpon sedina ping pitu

Nanging sing nampa kok dudu swara mu

Ditelpan-telpon sedina ping pitu

Nanging sing nampa swarane wong ayu

Telpon ku mati ilang sinyale

Sing mangsuli kuwi mesine

Veronica kuwi jenenge

Yen ra ngandel telpon ne ayo didukunke

Wis entek sabare ati ku

Wis males ketemu slira mu

Wis bosen krung alesan mu

Bola-bali mung gawe lara ati ku

Wong cinta mestine cemburu

Dalam hati siapa yang tahu

Cintaku hanyalah padamu

Yen ra ngandel rungokna swara atiku

Ditelpan-telpon sedina ping pitu

Nanging sing nampa kok dudu swara mu

Ditelpan-telpon sedina ping pitu

Nanging sing nampa swarane wong ayu

Telpon ku mati entek batune

Sing mangsuli kuwi mesine

Veronica kuwi jenenge

Yen ra ngandel telpon ne ayo didukunke

Judu lagu : Cetho

Voc : Yan Velia, Dini, Asti, Titis RT

Panganggit : Sentot. S

Wis kondang kaloka

Manggen wonten satengahing wana

Tetinggalan nenek moyang kita

Kang kawentar ing Negara manca

Pancen nyenengake

Tentrem ayem sedaya wargane

Ora bakal bosen nyawange elok pemandangane

Karanganyar niku kuthane

Ana duwur panggonanne

Candi Cetho katon ngawe-awe

Manis esemane

Warga desa sak kiwa tengenne

Aja pada lali ayo diopeni

Candi Cetho kebanggaan kita sami

Aja pada lali ayo pada diopeni

Aja da lali kebanggaan pula jawi

Wes kondang kaloka

Manggon wonten sak tengahing wana

Tetinggalan nenek moyang kita

Kang kawentar ing Negara manca

Pancen nyenengake

Tentrem ayem sedaya wargane

Ora bakal bosen nyawange elok pemandangane

Tlatah Karanganyar niku panggonne

Ana duwur panggonanne

Candi Cetho katon ngawe-awe

Manis esemane

Warga desa sak kiwa tengenne

Aja pada lali ayo diopeni

Candi Cetho kebanggaan kita sami

Aja pada lali ayo pada diopeni

Aja da lali kebanggaan pula jawi

Judul Lagu : Tarling (tarweh keliling)

Voc : Didi Kempot kaliyan Hj. Riana Iriani Sri Ratnan Ningsih

Panganggit : Didi Kempot

Sholatullah salamulah alatoha rassulilaah

Sholatullah salamulah alayasin habibillah

Nimba banyu sakklenthing,

Pados toya sing paling bening,

Paling becik uwong sing eling,

Bibar buka nggih tumut tarling

Tarling tarweh keliling

Ninggal omah kudu dikancing

Ayo sing podo eling

Ayo sedulur do melu tarling

Sing rumangsa wis kecukupan

Tulungana sing kurang pangan

Ojo podo wedi kelangan

Kudu eling sing kekurangan

} 2x

Tarling tarweh keliling

Bareng tilik sing fakir miskin

Sodakoh niku penting 2x

Kanthi ikhlas tulus ing batin

Judul lagu : Sangiran

Voc : Didi Kempot, Hj. Rina Iriani Sri Ratna Ningsih, Yan Vellia,
Nanik Kusuma, Datik

Panganggit : Didi Kempot

Sukawati sragen iku kuthane

Katon asri sumbut karo semboyanne

Saking solo ora sepira suwene

Tekan Pungguk beok kiri panggonanne

Galo kae akeh turis sing mbutekne

Saking mancanegara adoh panggone

Penggen reti mbiyen kepiye critane

Ing sangiran do sinau sejarane

Iki balung kintol apa balung pupu

Kira-kira sikile apa sak glugu

Iki balung janggut apa baung gulu

Jare simbah balunge wong jaman dulu

Sragen Asri rapi sehat aman indah

Ten Sangiran kathah crita putra wayah

Sukawati sragen iku kuthane

Katon asri sumbut karo semboyanne

Saking solo ora sepira suwene

Tekan Pungguk belok kiri panggonanne

Galo kae akeh turis sing mbutekne

Saking mancanegara adoh panggone

Penggen reti mbiyen kepiye critane

Ing sangiran do sinau sejarane

Iki balung kintol apa balung pupu

Kira-kira sikile apa sak glugu

Iki balung janggut apa baung gulu

Jare simbah balunge wong jaman dulu

Sragen Asri rapi sehat aman indah

Ten Sangiran kathah crita putra wayah

Judul lagu : Wisoto

Voc : Heri Jagung kaliyan Sri Uning

Panganggit : Tri Tunggal

Munggah mundun menggak mengkok pancen nyenengake dalane

Kiwa tengen katon endah nyengsemake

Galo kae saka kadohan wes katon gapurane

Katon endah ora bisa nggambarake

Candi sukuh candi cetho kabeh pada wae eloke

Sapa wae mesti nggumun yen mbuktekake

Muda mudi jarene nyiget janji tresnane

Nyawijekne rasa lan karepe

E e kanca jebul wis sore wayahe

E e kanca ayu do podo ndang muleh

Besuk bali meneh

ngajak kanca sing akeh

Munggah mundun menggak menggok pancen nyenengake dalane

Kiwa tengen katon endah nyengsemake

Galo kae saka kadohan wes katon gapurane

Katon endah ora bias nggambarake

Candi sukuh candi cetho kabeh pada wae eloke

Sapa wae mesti nggumun yen mbuktekake

Muda mudi jarene nyiget janji tresnane

Nyawijekne rasa lan karepe

E e kanca jebul wis sore wayahe

E e kanca ayu do podo ndang muleh

Besuk bali meneh

ngajak kanca sing akeh

Munggah mundun menggak menggok pancen nyenengake dalane

Kiwa tengen katon endah nyengsemake

Galo kae saka kadohan wes katon gapurane

Katon endah ora bias nggambarake

Candi sukuh candi cetho kabeh pada wae eloke

Sapa wae mesti nggumun yen mbuktekake

Muda mudi jarene nyiget janji tresnane

Nyawijekne rasa lan karepe

Judul lagu : Dewi Saraswati

Voc : Didi Kempot kaiyan Hj. Rina Iriani Sri Ratna Ningsih

Panganggit : Didi Kempot

Wiwit cilik kudu diwulang sing apik

Ora pareng diajari sing ra becik

Ojo nganti salah malah malang kerik

Boten sae alias tidak baik

Sinau kudune nggo ngangsu ilmu

Kudu manut miturut mring para guru

Ojo nganti gawe gela rama ibu

Yen sekolah kudune temen lan tuhu

Manuk unjal manuk unjal ning wit-witan

Nengendi wae yen budal kudu pamitan

Yen disawang bisa klakon pinter tenan

Sopo wonge atine ora kebimbang

Galo kae ana panuntun sejati

Sing wis kondang aran Dewi Saraswati

Dasar ayu kaya widodari

Ora mung ayu ugo sugih pakerti

Gianyar wontene ing pulau Bali

Karanganyar kuthane ing lereng redi

Belajar niku kang utami

Kanggo sangu besok ing tembe buri

Manuk unjal manuk unjal ning wit-witan

Nengendi wae yen budal kudu pamitan

Yen disawang bisa klakon pinter tenan

Sopo wonge atine ora kebimbang

Judul lagu : Apem opo cendol

Voc : Didi Kempot kaliyan Yan Vellia

Panganggit : Didi Kempot

Pilih apem mas apa pilih cendol

Mbok sing anteng mas aja nyenggal nyenggol

Pilih jagung mas apa pilih grontol

Pingin jajan apa pingin sing dodol

Nganggo stagen mas yen pingin jarikan

Mbok ya leren mas aja keluyuran

Niki amben mas yen pengen leyehan

Bubar ngombe lali ora kelingan

Pengen ngalor mlakuku kok malah ngidul

Katok kolor lho kok dinggo kemul

Pengen ngetan Maluku kok malah ngulon

Jare ngantuk kok malah turu ning pawon

Pilih apem mas apa pilih cendol

Mbok sing anteng mas aja nyenggal nyenggol

Pilih jagung mas napa pilih grontol

Pingin jajan apa pingin sing dodol

Nganggo stagen mas yen pingin jarikan

Mbok ya leren mas aja keluyuran

Niki amben mas yen pengen leyehan

Bubar ngombe lali ora kelingan

Pengen ngalor mlakuku kok malah ngidul

Katok kolor lho kok dinggo kemul

Pengen ngetan Maluku kok malah ngulon

Jare ngantuk kok malah turu ning pawon 2X

Judul lagu : Kencar-Kencar

Voc : Didi Kempot kaliyan Hj. Rina Iriani Sri Ratna Ningsih

Panganggit : Didi Kempot

Bu kula badhe mantuk, Jagone pun kluruk, Sampun para esuk

Mas mbok ojo kesusu, Aku durung krungu, Piye laporanmu

Bu kula badhe matur, sanak lan sedulur, sedaya sami akur

Yen nggayuh urip makmur, ojo do mung nglindur, besuk ben ora kojur

Karanganyar bu dalane alus mulus

Kencar-kencar mas lampu kuthane

Ojo samar yen pancen tulus

Mesti klakon mas gegayuhane

Bu kula badhe mantuk, Jagone pun kluruk, Sampun para esuk

Mas mbok ojo kesusu, Aku durung krungu, Piye laporanmu

Bu kula badhe matur, sanak lan sedulur, sedaya sami akur

Yen nggayuh urip makmur, ojo do mung nglindur, besuk ben ora kojur

Karanganyar bu dalane alus mulus

Kencar-kencar mas lampu kuthane

Ojo samar yen pancen tulus

Mesti klakon mas gegayuhane

2. Cakepan ingkang sampun dipunsunting

Judul lagu : Dalan tembus

Voc : Hj. Rina Iriani sri ratna ningsih, S. Pd, M. Hum lan Didi Kempot

Panganggit : Didi Kempot

Mental mentul cemara kegawa angin,

Manuk jalak pada ngoceh wanci enjing,

Kenal pisan salawase mesthi iling,

Saya cedhak bebasan uwong sing nyanding,

Dalan tembus Cemara sewu Sarangan

Munggah medhun karo nyawang tetanduran

Karanganyar Magetan wis ora krenggosan

Paribasan sakedep netra wis tekan

Woh-wohan sing da gemandhul,

Tidak bohong pancen leres memang betul

Reff: Embun sing netes ana ing rambut

Hawa adem sing kegawa kabut

Dalan tembus dadi kenangan, Cemara sewu Sarangan

Nalikane ndik biyen isih pacaran.

Embun sing netes ana ing rambut

Hawa adem sing digawa kabut

Dalan tembus dadi kenangan, Cemara sewu Sarangan

Nganti seprene ning ati tansah kelingan

Dalan tembus Cemara sewu Sarangan

Judul lagu : Tilik Desa

Voc. : Hj. Rina Iriani Sri Ratnaningsih

Panganggit : Hj. Rina Iriani Sri Ratnaningsih / Didi kempot

Saben dina tak rewangi mlaku

Golek warta golek tinemu

Menyang desa niat temen lan tuhu

Nyambut gawe kanggo Negara lan bangsaku

Ora tak pikir kesele awakku

Ora tak gagas dalan adoh lan lunyu

Sing penting tujuan nggo rakyatku

Kanthi ikhlas lahir lan batinku

Kula percaya Gusthi maha kuasa,

Tansah asih paring pangapura

Matur nuwun sedaya rakyatku

Sing wis kersa ngancani mlakuku

Senadyan isih adoh sing tak *tuju*

Muga-muga kabeh bisa ketemu

Ora tak pikir kesele awakku

Ora tak gagas dalan adoh lan lunyu

Sing penting tujuan kanggo rakyatku

Kanthi ikhlas lahir lan batinku

Kula percaya Gusthi maha kuasa

Tansah asih paring pangapura

Matur nuwun sedaya wargaku

Sing wis kersa ngancani mlakuku

Senadyan isih adoh sing tak *tuju*

Muga-muga kabeh bisa ketemu

Ora tak pikir kesele awakku

Ora tak gagas dalan adoh lan lunyu } 3X

Judul lagu : Kenikir

Voc. : Didi Kempot kaliyan Hj. Rina Iriani Sri Ratnaningsih

Panganggit : Didi Kempot kaliyan Mbah Kuncung

Kenikir sambele kelapa,

Sing tak pikir-pikir ora rumangsa,

Nganti bingung tenane salahku apa,

Biyen seneng saikine dadi beda.

Godhong kates mas pait rasane,

Mbok ya sing bares kepiye karepe,

Urip pisan aja padha mung padu wae,

Mula kuwi aja mung golek menange.

Uwuh sukun, uwohe lah kae gemantung,

Urip pisan luwih becik mbok sing rukun,

Lombok rawit mesthine pedes rasane,

Ora pantes yen dirungokne tanggane.

Kenikir kates sukun Lombok rawite,

Wong sing bares mesthi penak omonganne.

Godhong kates mas pait rasane,

Mbok sing bares kepiye karepe,

Urip pisan aja mung padha padu wae,

Mula kuwi aja mung golek menange.

Uwoh sukun uwohe kae gemantung

Urip pisan luwih becik mbok sing rukun

Lombok rawit mestine pedes rasane

Ora pantes yen dirungokne tanggane

Kenikir kates sukun Lombok rawite

Wong sing bares mesthi penak omonganne

Judul lagu : Telepon Bingung

Voc. : Didi Kempot kaliyan Hj. Rina Iriani Sri Ratnaningsih

Panganggit : Didi Kempot

Wis entek sabare atiku,

Wis *males* ketemu sliramu,

Wis *bosen* krungu alesanmu,

Bola-bali mung gawe lara atiku.

Wong tresna mestine *cemburu*,

Dalam hati siapa yang tahu,

Cintaku hanyalah padamu,

Yen ora ngandel rungokna swara atiku.

Ditelpan-telpon sedina kaping pitu,

Nanging sing nampa kok dudu swaramu,

Ditelpan-telpon sedina kaping pitu,

Nanging sing nampa swarane wong ayu.

Telponku mati ilang *sinyale*,

Sing mangsuli kuwi *mesine*,

Veronika kuwi jenenge,

Yen ora ngandel *telponne* ayo didukunke.

Wis entek sabare atiku,

Wis *males* ketemu sliramu,

Wis *bosen* krungu alesanmu,

Bola-bali mung gawe lara atiku.

Wong *cinta* mesthine *cemburu*,

Dalam hati siapa yang tahu,

Cintaku hanyalah padamu,

Yen ora ngandel rungokna swara atiku.

Ditelpan-telpon sedina kaping pitu,

Nanging sing nampa kok dudu swaramu,

Ditelpan-telpon sedina kaping pitu,

Nanging sing nampa swarane wong ayu.

Telponku mati entek batune,

Sing mangsuli kuwi mesine,

Veronika kuwi jenenge,

Yen ora ngandel *telponne* ayo didukunke.

Judu lagu : Cetha

Voc :Yan Velia, Dini, Asti, Titis RT

Panganggit :Sentot. S

Wis kondang kaloka,

Manggen wonten satengahipun wana,

Tetinggalan nenek moyang kita,

Kang kawentar ing Negara manca.

Pancen nyenengake,

Tentrem ayem sedaya wargane,

Ora bakal bosen nyawange elok pemandangane,

Karanganyar menika kuthane.

Ana duwur panggonanne

Candi Cetho katon ngawe-awe

Manis esemane

Warga desa sakiwa tengenne

Aja pada lali ayo diopeni,

Candi Cetha kebanggaan kita sami,

Aja pada lali ayo pada diopeni,

Aja pada lali kebanggaan pulau Jawi.

Wis kondang kaloka,

Manggon wonten satengahing wana,

Tetinggalan nenek moyang kita,

Kang kawentar ing Negara manca.

Pancen nyenengake,

Tentrem ayem sedaya wargane,

Ora bakal bosen nyawange elok pemandangane,

Tlatah Karanganyar menika panggonne.

Ana duwur panggonanne,

Candi Cetha katon ngawe-awe,

Manis esemane,

Warga desa sakiwa tengenne.

Aja pada lali ayo diopeni,
 Candi Cetha *kebanggaan* kita sami,
 Aja pada lali ayo pada diopeni,
 Aja pada lali *kebanggaan* pulau Jawi.

Judul Lagu : Tarling (tarweh keliling)

Voc : Didi Kempot kaliyan Hj. Riana Iriani Sri Ratnan Ningsih

Panganggit : Didi Kempot

Sholatullah salamulah alatoha rassulilaah

Sholatullah salamulah alayasin habibillah

Nimba banyu saklenthing,
 Pados toya ingkang paling bening,
 Paling becik uwong sing eling,
 Bibar buka inggih tumut tarling.

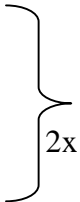
Tarling tarweh keliling,

Ninggal omah kudu dikancing,

Ayo sing pada eling,

Ayo sedulur pada melu tarling.

Sing rumangsa uwis kecukupan,
 Tulungana sing kurang pangan,
 Aja pada wedi kelangan,
 Kudu eling sing kekurangan.

Tarling tarweh keliling,

Bareng tilik sing *fakir miskin*,

Sodakoh niku penting 2x,

Kanthi ikhlas tulus ing batin.

Judul lagu : Sangiran

Voc : Didi Kempot, Hj. Rina Iriani Sri Ratna Ningsih, Yan Vellia,
Nanik Kusuma, Datik

Panganggit : Didi Kempot

Sukawati Sragen niku kuthane,

Katon asri sumbut karo semboyanne,

Saking Solo ora sepira suwene,

Tekan Pungguk mbelok kiri panggonanne.

Galo kae akeh turis sing mbutekne,

Saking *Mancanegara* adoh panggone,

Penggen ngerti mbiyen kepiye critane,

Ing Sangiran pada sinau sejarahe.

Iki balung kintol apa balung pupu,

Kira-kira sikile apa saglugu,

Iki balung janggut apa balung gulu,

Jare simbah balunge wong *jaman dulu*.

Sragen *Asri rapi sehat aman indah*,

Wonten Sangiran kathah crita putra wayah.

Sukawati Sragen niku kuthane,

Katon asri sumbut karo semboyanne,

Saking Solo ora sepira suwene,

Tekan Pungguk mbelok kiri panggonanne.

Galo kae akeh turis sing mbutekne,

Saking *mancanegara* adoh panggone,

Penggen ngerti mbiyen kepiye critane.

Ing Sangiran pada sinau sejarane.

Iki balung kintol apa balung pupu,

Kira-kira sikile apa saglugu,

Iki balung janggut apa balung gulu,

Jare simbah balunge wong *jaman dulu*,

Sragen *Asri rapi sehat aman indah*,

Wonten Sangiran kathah crita putra wayah.

Judul lagu : Wisata

Voc : Heri Jagung kaliyan Sri Uning

Panganggit : Tri Tunggal

Munggah mudhun menggak mengkok pancen nyenengake dalane,

Kiwa tengen katon endah nyengsemake,

Galo kae saka kadohan wis katon gapurane,

Katon endah ora bisa nggambarake.

Candi sumpah candi cetha kabeh pada wae eloke,

Sapa wae mesthi nggumun yen mbuktekake,

Muda mudi jarene nyigeg janji tresnane,

Nyawijake rasa lan karepe.

E e kanca jebul wis sore wayahe,

E e kanca ayu pada pada ndang mulih,

Sesuk bali meneng,

ngajak kanca sing akeh.

Munggah mudhun menggak mengkok pancen nyenengake dalane,

Kiwa tengen katon endah nyengsemake,
 Galo kae saka kadohan wis katon gapurane,
 Katon endah ora bisa nggambarake.

Candi sukuh candi cetha kabeh pada wae eloke,
 Sapa wae mesthi nggumun yen mbuktekake,
 Muda mudi jarene nyigeg janji tresnane,
 Nyawijake rasa lan karepe.

E e kanca jebul wis sore wayahe,
 E e kanca ayu pada pada ndang mulih,
 Sesuk bali meneh,
 ngajak kanca sing akeh.

Munggah mundun menggak menggok pancen nyenengake dalane,
 Kiwa tengen katon endah nyengsemake,
 Galo kae saka kadohan wis katon gapurane,
 Katon endah ora bisa nggambarake.

Candi sukuh candi cetha kabeh pada wae eloke,
 Sapa wae mesthi nggumun yen mbuktekake,
 Muda mudi jarene nyigeg janji tresnane,
 Nyawijake rasa lan karepe.

Judul lagu : Dewi Saraswati

Voc : Didi Kempot kaiyan Hj. Rina Iriani Sri Ratna Ningsih

Panganggit : Didi Kempot

Wiwit cilik kudu diwulang sing apik,

Ora pareng diajari sing ora becik,

Aja nganti salah malah malang kerik,
 Boten sae *alias tidak baik*,
 Sinau kudune kanggo ngangsu ilmu,
 Kudu manut miturut mring para guru,
 Aja nganti gawe gela rama ibu,
 Yen sekolah kudune temen lan tuhu.

Manuk unjal manuk unjal ning wit-witan,
 Nengendi wae yen budal kudu pamitan,
 Yen disawang bisa kelakon pinter tenan,
 Sapa wonge atine ora kebimbang.

 Galo kae ana panuntun sejati,
 Sing wis kondang aran Dewi Saraswati,
 Dasar ayu kaya widodari,
 Ora mung ayu ugo sugih pakerti.

Gianyar wontene ing pulau Bali,
 Karanganyar kuthane ing lereng redi,
 Belajar niku ingkang utami,
 Kanggo sangu besok ing tembe buri.

 Manuk unjal manuk unjal ning wit-witan,
 Nengendi wae yen budal kudu pamitan,
 Yen disawang bisa kelakon pinter tenan,
 Sapa wonge atine ora kebimbang.

Judul lagu : Apem Apa cendol

Voc : Didi Kempot kaliyan Yan Vellia

Panganggit : Didi Kempot

Pilih apem mas apa pilih cendol,

Mbok sing anteng mas aja nyenggal nyenggol,

Pilih jagung mas apa pilih grontol,

Pingin jajan apa pingin sing dodol.

Nganggo stagen mas yen pengen jarikan,

Mbok ya leren mas aja keluyuran,

Niki amben mas yen pengen leyehan,

Bubar ngombe lali ora kelingan.

Pengen ngalor mlakuku kok malah ngidul,

Katok kolor lho kok dinggo kemul

Pengen ngetan maluku kok malah ngulon,

Jare ngantuk kok malah turu ning pawon.

Pilih apem mas apa pilih cendol,

Mbok sing anteng mas aja nyenggal nyenggol,

Pilih jagung mas napa pilih grontol,

Pingin jajan apa pingin sing dodol.

Nganggo stagen mas yen pengen jarikan,

Mbok ya leren mas aja keluyuran,

Niki amben mas yen pengen leyehan,

Bubar ngombe lali ora kelingan.

Pengen ngalor mlakuku kok malah ngidul,

Katok kolor lho kok dinggo kemul,

Pengen ngetan Maluku kok malah ngulon,

Jare ngantuk kok malah turu ning pawon 2X

Judul lagu : Kencar-Kencar

Voc : Didi Kempot kaliyan Hj. Rina Iriani Sri Ratna Ningsih

Panganggit : Didi Kempot

Bu kula badhe mantuk, jagone pun kluruk, sampun para esuk,

Mas mbok aja kesusu, aku durung krungu, kepiye laporanmu,

Bu kula badhe matur, sanak lan sedulur, sedaya sami akur,

Yen nggayuh urip makmur, aja pada mung nglindur, besok ben ora kojur.

Karanganyar bu dalane alus mulus,

Kencar-kencar mas lampu kuthane,

Aja samar yen pancen tulus,

Mesthi klakon mas gegayuhane.

Bu kula badhe mantuk, jagone pun kluruk, sampun para esuk,

Mas mbok aja kesusu, Aku durung krungu, Piye laporanmu,

Bu kula badhe matur, sanak lan sedulur, sedaya sami akur,

Yen nggayuh urip makmur, aja pada mung nglindur, besok ben ora kojur.

Karanganyar bu dalane alus mulus,

Kencar-kencar mas lampu kuthane,

Aja samar yen pancen tulus,

Mesthi klakon mas gegayuhane.

**Tabel. 10 Analisis struktur, paedah saha makna purwakanthi ing cakepan tembang campursari wonten album
“Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar.”**

No	Irah-irahan	Cakepan	Purwakanthi			Makna	Paedah	Katrangan Data
			Gr. Sw	Gr. Sas	Lum			
1.	Dalan Tembus	<i>Mental mentul</i> Cemara kegawa angin				Gegambaraning Kawontenan	Aksara /m/ ing tembung <i>Mental mentul</i> kangge nggayutaken tetembungan <i>Mental mentul</i> , supados ngiyataken tetembungan lajengipun.	Data 1
2.	Dalan Tembus	<i>Mungguh medun</i> karo nyawang tetanduran				Gegambaraning Kawontenan	Aksara /m/ ing tembung <i>Mungguh medhun</i> kangge nggayutaken tetembungan <i>Mungguh medhun</i> , supados ngiyataken tetembungan lajengipun.	Data 2

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan	Purwakanthi			Makna	Paedah	Katrangan Data
			Gr. Sw	Gr. Sas	Lum			
3.	Dalan Tembus	Karanganyar <i>Magetan</i> wis ora <i>krenggosan</i>				Pangaraosipun manah	Aksara /a/ ingkang kaserat kandhel minangka sarana nggayutaken tetembungan supados <i>estetis</i> saha runtut guru swantenipun.	Data 3
4.	Dalan Tembus	Woh-wohan sing pada <i>gemandhul</i> , tidak bohong pancen leres memang <i>betul</i>				Pangraosipun manah	Aksara /u/ ing <i>gemandhul</i> saha <i>betul</i> kangge nggayutaken tetembungan menika saha nuwuhaken panemu tartamtu bab manah	Data 4
5.	Dalan Tembus	Dalan tembus dadi <i>kenangan</i> , Cemara Sewu <i>Sarangan</i>				Pangraosipun manah	Aksara /a/ ing <i>kenangan</i> saha <i>Sarangan</i> kangge nggayutaken tetembungan menika saengga nuwuhaken panemu bab manah.	Data 5

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan	Purwakanthi			Makna	Paedah	Katrangan Data
			Gr. Sw	Gr. Sas	Lum			
6.	Tilik Desa	Kula percaya Gusthi maha <i>kuasa</i> , tansah asih paring <i>pangapura</i>				Pangraosipun manah	Aksara /a/ ing <i>kuasa</i> saha <i>pangapura</i> kangge nggayutaken tetembungan menika saengga nuwuhaken panemu bab manah.	Data 6
7.	Kenikir	<i>Woh</i> sukun, <i>Wohe</i> kae gemantung				Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan tembung <i>Woh</i> kangge ngiyataken tetembungan lajengipun utawi ukara lajengipun.	Data 7
8.	Kenikir	Kenikir kates sukun Lombok <i>rawite</i> , wong sing bares mesthi penak <i>omonganne</i>				Pangraosipun manah	Aksara /e/ ing <i>rawite</i> saha <i>omonganne</i> kangge nggayutaken tetembungan menika saengga nuwuhaken panemu bab manah.	Data 8
9.	Telepon Bingung	Wis males <i>ketemu sliramu</i>				Pangraosipun manah	Pangambalan aksara /u/ ing tembung <i>ketemu</i>	Data 9

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan	Purwakanthi			Makna	Paedah	Katrangan Data
			Gr. Sw	Gr. Sas	Lum			
							<i>sliramu</i> kangge ngiyataken ancas tetembungan saderengipun	
10.	Telepon Bingung	Wis bosen <i>krungu alesanmu</i>				Pangraosipun manah	Pangambalan aksara /u/ ing tembung <i>krungu alesanmu</i> kangge ngiyataken ancas tetembungan saderengipun.	Data 10
11.	Telepon Bingung	<i>Bola-bali</i> mung gawe lara atiku				Pangraosipun manah	Pangambalan aksara /b/ ing tembung <i>Bola-bali</i> kangge ngiyataken ancas tetembungan saderengipun saha negesaken bilih <i>Bola-bali</i> boten saged dipunpisah ing ukara menika.	Data 11
12.	Telepon Bingung	<i>Cintaku</i> hanyalah <i>padamu</i>				Pangraosipun manah	Aksara /u/ ing <i>Cintaku</i> saha <i>padamu</i> kangge	Data 12

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan	Purwakanthi			Makna	Paedah	Katrangan Data
			Gr. Sw	Gr. Sas	Lum			
							nggayuhaken tetembungan menika saengga nuwuhaken panemu bab manah.	
13.	Telepon Bingung	<i>Ditelpan-Telpon</i> sedina ping pitu				Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /t/, /p/, saha /n/ ing frasa <i>Ditelpan-Telpon</i> kangge nyigeg frasa menika supados gayut kaliyan wos ukara menika	Data 13
14.	Cetho	<i>Tentrem ayem</i> sedaya wargane				Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /e/ ing tembung <i>Tentrem ayem</i> kangge nyigeg saha ngiyataken katrangan saking ukara menika.	Data 14
15.	Cetho	Ora bakal bosen <i>nyawange</i> elok <i>pemandangane</i>				Gegambaraning Kawontenan	Aksara /e/ ing <i>nyawange</i> saha <i>pemandangane</i> kangge nggayuhaken saha	Data 15

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan	Purwakanthi			Makna	Paedah	Katrangan Data
			Gr. Sw	Gr. Sas	Lum			
							nyigeg ukara menika saengga nuwuhaken panemu bab kawontenan	
16.	Cetho	Aja pada <i>lali</i> ayo <i>diopeni</i>				Paring perintah	Aksara /i/ ing <i>lali</i> saha <i>diopeni</i> kangge nggayuhaken saha nyigeg ukara menika saengga nuwuhaken teges miturut ancasipun panganggit.	Data 16
17.	Cetho	Aja pada <i>lali</i> kebanggaan pula <i>jawi</i>				Paring perintah	Aksara /i/ ing <i>lali</i> saha <i>jawi</i> kangge nggayuhaken saha nyigeg ukara menika saengga nuwuhaken teges miturut ancasipun panganggit.	Data 17
18.	Tarling	<i>Tarling</i> tarweh <i>keliling</i>				Gegambaraning Kawontenan	Aksara /i/ ing <i>Tarling</i> saha <i>keliling</i> kangge	Data 18

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan	Purwakanthi			Makna	Paedah	Katrangan Data
			Gr. Sw	Gr. Sas	Lum			
							nggayuhaken tetembungan menika saengga nuwuhaken panemu bab kawontenan saha njumbuhaken cekakaosipun <i>Tarling</i>	
19.	Tarling	Sing rumangsa wis <i>kecukupan</i> , tulungana sing kurang <i>pangan</i>				Paring printah	Pangambalan aksara /a/ ing tembung <i>rumangsa</i> , <i>kecukupan</i> , <i>tulungana</i> , <i>pangan</i> kangge nggayutaken tetembungan saha paring nilai <i>estetis</i> ing ukara menika	Data 19
20.	Tarling	Aja pada wedi <i>kelangan</i> , kudu eling sing <i>kekurangan</i>				Pitutur	Aksara /a/ ing <i>kelangan</i> saha <i>kekurangan</i> kangge nggayuhaken tetembungan menika	Data 20

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan	Purwakanthi			Makna	Paedah	Katrangan Data
			Gr. Sw	Gr. Sas	Lum			
							saengga nuwuhaken panemu bab pitutur becik	
21.	Sangiran	<i>balung janggut</i> apa <i>balung gulu</i>				Gegambaraning Kawontenan	Aksara /u/ ing <i>janggut</i> saha <i>gulu</i> kangge nggayuhaken tetembungan menika saengga gadhah nilai <i>estetis</i> saha endah.	Data 21
22.	Sangiran	Sragen Asri rapi sehat aman <i>indah</i> , wonten Sangiran kathah crita putra <i>wayah</i>				Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /a/ ing tembung <i>aman indah</i> , <i>putra wayah</i> kangge nggayutaken tetembungan saha paring nilai <i>estetis</i> saha nyegeg tetembungan ingkang wonten dados setunggal panemu ingkang baku.	Data 22

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan	Purwakanthi			Makna	Paedah	Katrangan Data
			Gr. Sw	Gr. Sas	Lum			
23.	Wisoto	<i>Munggah mundun menggak menggok</i> pancen nyenengake dalane				Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /m/ ing tembung <i>munggah</i> , <i>mudhun</i> , <i>menggak</i> , <i>menggok</i> kangge nggayutaken sekawan tembung menika supados katon endah, estetis saha saged ngandharaken kawontenan ing ukara menika	Data 23
24.	Wisoto	<i>Muda mudi</i> jarene nyiget janji tresnane				Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /m/ ing tembung <i>Muda</i> <i>mudi</i> kangge ngiyataken ancas tetembungan saderengipun saha negesaken <i>Muda</i> <i>mudi</i> boten saged dipunpisah ing ukara menika.	Data 24

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan	Purwakanthi			Makna	Paedah	Katrangan Data
			Gr. Sw	Gr. Sas	Lum			
25.	Wisoto	<i>Nyawijekne</i> rasa lan <i>karepe</i>				Gegambaraning Kawontenan	Aksara /e/ ing <i>Nyawijekne</i> saha <i>karepe</i> kangge nggayuhaken tetembungan menika saengga nuwuhaken panemu bab kawontenan saha nggayutaken tembung ngajeng saha wingking ukara menika.	Data 25
26.	Wisoto	E e kanca jebul wis <i>sore wayahe</i>				Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /e/ ing tembung <i>sore wayahe</i> kangge nyigeg saha ngiyataken katrangan kahanan saking ukara menika.	Data 26
27.	Dewi Saraswati	Wiwit <i>cilik</i> kudu diwulang sing <i>apik</i>				Paring perintah	Aksara /i/ ing <i>cilik</i> saha <i>apik</i> kangge	Data 27

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan	Purwakanthi			Makna	Paedah	Katrangan Data
			Gr. Sw	Gr. Sas	Lum			
							nggayuhaken saha nyigeg ukara menika saengga gayut saha nuwuhaken teges miturut ancasipun panganggit.	
28.	Dewi Saraswati	Kudu <i>manut miturut</i> mring para guru				Paring printah	Pangambalan aksara /u/ ing tembung <i>manut miturut</i> kangge nyigeg saha ngiyataken katrangan saking ukara menika.	Data 28
29.	Apem opo Cendol	Pengen <i>ngetan</i> maluku kok malah <i>ngulon</i>				Gegambaraning Kawontenan	Aksara /ng/ saha /n/ ing <i>ngetan</i> saha <i>ngulon</i> kangge nggayuhaken saha nyigeg ukara menika saengga gayut saha nuwuhaken kawontenan	Data 29

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan	Purwakanthi			Makna	Paedah	Katrangan Data
			Gr. Sw	Gr. Sas	Lum			
							miturut ancasipun panganggit.	
30.	Kencar-Kencar	Bu kula badhe <i>mantuk</i> , Jagone pun <i>kluruk</i> , Sampun para <i>esuk</i>				Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /u/ ing tembung <i>manuk</i> , <i>kluruk</i> , <i>esuk</i> kangge nyigege tetembungan menika saengga gayut saha saged ngandharaken kawontenan ukara menika.	Data 30
31.	Kencar-Kencar	Mas mbok aja <i>kesusu</i> , Aku durung <i>krungu</i> , Piye <i>laporanmu</i>				Paring perintah	Pangambalan aksara /u/ ing tembung <i>kesusu</i> , <i>krungu</i> , <i>laporanmu</i> kangge nyigege tetembungan menika saengga gayut saha saged ngandharaken kawontenan ukara menika.	Data 31

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan	Purwakanthi			Makna	Paedah	Katrangan Data
			Gr. Sw	Gr. Sas	Lum			
32.	Kencar-Kencar	Bu kula badhe <i>matur</i> , sanak lan <i>sedulur</i> , sedaya sami <i>akur</i>				Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /u/ ing tembung <i>matur</i> , <i>sedulur</i> , <i>akur</i> kangge nyigege tetembungan menika saengga gayut saha saged ngandharaken kawontenan ukara menika	Data 32
33.	Kencar-Kencar	Yen nggayuh urip <i>makmur</i> , aja pada mung <i>nglindur</i> , besuk ben ora <i>kojur</i>				Pitutur	Pangambalan aksara /u/ ing tembung <i>makmur</i> , <i>nglindur</i> , <i>kojur</i> kangge nyigege tetembungan menika saengga gayut saha saged ngandharaken ancas ukara menika	Data 33
34.	Kencar-Kencar	Karanganyar bu dalane alus mulus				Gegambaraning Kawontenan	Pangambalan aksara /u/ ing tembung <i>alus</i> <i>mulus</i> kangge nyigeg saha ngiyataken kawontenan saking	Data 34

Tabel Lajengipun.

No	Irah-irahan	Cakepan	Purwakanthi			Makna	Paedah	Katrangan Data
			Gr. Sw	Gr. Sas	Lum			
							ukara menika saha dados setunggal frasa ingkang ngandharaken tetembungan saderengipun.	

Katrangan:

No : Nomer

Lum : Lumaksita

Gr. Sw : Guru Swara

() : Nedahaken jinising purwakanthi.

Gr. Sas : Guru Sastra

**Tabel. 11 Analisis struktur, paedah, saha makna parikan ing cakepan tembang campursari wonten album
“Pendopo Campursari 2 Kabupaten Karanganyar.”**

No	Irah- irahan	Cakepan	Parikan		Makna	Gegayutan	Paedah	Katrangan Data
			Tgl	Gnd				
1.	Dalan tembus	<i>Mental mentul cemoro kegawa angin, Manuk jalak pada ngoceh wanci enjing, Kenal pisan salawase mesti eling, Saya cedak bebasan uwong sing nyanding</i>			Pangraosipun manah	Bab guru swara vokal /i/ ing pungkasaning gatra	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken gegambaraning raos seneng	Data 1
2.	Dalan tembus	<i>Dalan tembus Cemara Sewu Sarangan, Munggah medun karo nyawang tetanduran, Karanganyar Magetan wis ora krenggosan, Paribasan sakedep netra wis tekan</i>			Pangaraosipun badan saha gegambaraning kawontenan	Bab guru swara vokal /a/ ing pungkasaning saben gatra	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken kawontenan panggenan	Data 2

Tabel Lajengipun.

No	Irah- irahan	Cakepan	Parikan		Makna	Gegayutan	Paedah	Katrangan Data
			Tgl	Gnd				
3.	Dalan tembus	<i>Woh-wohan sing pada gemandhul,</i> Tidak bohong pancen leres memang betul			Pangraosipun manah	Bab guru swara ing vokal /u/ saben pungkasaning larik utawi gatra	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken raos manahipun paraga	Data 3
4.	Dalan tembus	<i>Embun sing netes ana ing rambut,</i> <i>Hawa adem sing kegawa kabut,</i> Dalan tembus dadi kenangan, Cemara sewu Sarangan Nalikane ndik mbiyen isih pacaran			Pangraosipun manah	Bab vokal /u/ saha /a/ ing pungkasaning larik	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken wekdal	Data 4
5.	Dalan tembus	<i>Embun sing netes ana ing rambut,</i> <i>Hawa adem sing kegawa kabut,</i> Dalan tembus dadi kenangan, Cemara sewu Sarangan Nganti seprene ning ati tansah kelingan			Pangraosipun manah	Bab vokal /u/ saha /a/ ing pungkasaning saben gatra utawi larik	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken raos seneng	Data 5

Tabel Lajengipun.

No	Irah- irahan	Cakepan	Parikan		Makna	Gegayutan	Paedah	Katrangan Data
			Tgl	Gnd				
6.	Kenikir	<i>Kenikir sambel kelapa,</i> Sing tak pikir-pikir ora rumangsa,			Pangraosip un manah	Bab vokal /a/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken raos manahipun paraga	Data 6
7.	Kenikir	<i>Godong kates mas pait rasane,</i> Mbok ya sing bares kepiye karepe,			Pitutur	Bab vokal /e/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutur saking paraga	Data 7
8.	Kenikir	<i>Woh sukun Wohe kae gemantung,</i> Urip pisan luwih becik mbok sing rukun,			Pitutur	Bab vokal /u/ ing pungkasaning antawisipun gatra sampiran kaliyan	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados	Data 8

Tabel Lajengipun.

No	Irah- irahan	Cakepan	Parikan		Makna	Gegayutan	Paedah	Katrangan Data
			Tgl	Gnd				
						gatra wos	saged ngandharaken pitutur saking paraga	
9.	Kenikir	<i>Lombok rawit mestine pedes rasane, Ora pantes yen dirungokne tanggane</i>			Pitutur	Bab vokal /e/ ing pungkasaning antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra vos supados saged ngandharaken pitutur saking paraga	Data 9
10.	Kenikir	<i>Kenikir kates sukun Lombok rawite, Wong sing bares mesti penak omonganne</i>			Pangraosipun manah	Bab vokal /e/ ing pungkasaning antawisipun 2 gatra menika	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra vos supados saged ngandharaken kawontenan	Data 10
11.	Cetho	<i>Wis kondang kaloka, Manggen wonten satengahing wana, Tetinggalan nenek moyang</i>			Gegambaraning Kawontenan	Makna saha bab vokal /a/ ing pungkasaning saben gatra	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra vos supados	Data 11

Tabel Lajengipun.

No	Irah- irahan	Cakepan	Parikan		Makna	Gegayutan	Paedah	Katrangan n Data
			Tgl	Gnd				
		kita, Kang kawentar ing Negara manca				antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	saged ngandharaken kawontenan panggenan	
12.	Tarling	<i>Nimba banyu saklenthing, Pados toya sing paling bening, Paling becik uwong sing eling, Bibar buka nggih tumut tarling</i>			Paring printah	Bab vokal /i/ saha konsonan /ng/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra vos supados saged ngandharaken pitutur saking paraga	Data 12
13.	Tarling	<i>Tarling tarweh keliling, Ninggal omah kudu dikancing, Ayo sing pada eling, Ayo sedulur pada melu tarling</i>			Paring printah	Bab vokal /i/ saha konsonan /ng/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra vos supados saged ngandharaken pitutur saking paraga	Data 13

Tabel Lajengipun.

No	Irah- irahan	Cakepan	Parikan		Makna	Gegayutan	Paedah	Katrangan Data
			Tgl	Gnd				
14.	Tarling	<i>Tarling tarweh keliling, Bareng tilik sing fakir miskin, Sodakoh niku penting 2x Kanthi ikhlas, tulusing batin</i>			Gegambaraning Kawontenan	Bab vokal /i/ saha ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutur saking paraga	Data 14
15.	Sangiran	<i>Sukawati Sragen iku kuthane, Katon asri sumbut karo semboyanne, Saking Solo ora sepira suwene, Tekan Pungguk belok kiri panggonanne</i>			Gegambaraning Kawontenan	Makna saha bab vokal /e/ saha konsonan /n/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken kawontenan panggenan	Data 15
16.	Sangiran	<i>Sragen Asri rapi sehat aman indah, Wonten Sangiran kathah crita putra wayah</i>			Gegambaraning Kawontenan	Bab vokal /a/ saha konsonan /h/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken kawontenan	Data 16

Tabel Lajengipun.

No	Irah- irahan	Cakepan	Parikan		Makna	Gegayutan	Paedah	Katrangan Data
			Tgl	Gnd				
							panggenan	
17.	Wisoto	<i>Munggah mundun menggak menggok pancen nyenengake dalane, Kiwa tengen katon endah nyengsemake, Galo kae saka kadohan wes katon gapurane, Katon endah ora bisa nggambarake</i>			Gegambaraning Kawontenan	Bab vokal /e/ saha konsonan /n/, /k/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra vos supados saged ngandharaken kawontenan panggenan	Data 17
18.	Wisoto	<i>Candi sukuh candi cetho kabeh pada wae eloke, Sapa wae mesthi nggumun yen mbuktekake, Muda mudi jarene nyiget janji tresnane, Nyawijekne rasa lan karepe</i>			Gegambaraning Kawontenan	Bab vokal /e/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra vos supados saged ngandharaken raos manahipun paraga	Data 18

Tabel Lajengipun.

No	Irah- irahan	Cakepan	Parikan		Makna	Gegayutan	Paedah	Katrangan Data
			Tgl	Gnd				
19.	Dewi Saraswati	<i>Sinau kudune nggo ngangsu ilmu, Kudu manut miturut mring para guru, Aja nganti gawe gela rama ibu, Yen sekolah kudune temen lan tuhu</i>			Pitutur	Bab vokal /u/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharake n pitutur saking paraga	Data 19
20.	Dewi Saraswati	<i>Manuk unjal manuk unjal ning wit-witan, Nengendi wae yen budal kudu pamitan,</i>			Pitutur	Bab vokal /a/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra wos supados saged ngandharaken pitutur saking paraga	Data 20
21.	Dewi Saraswati	<i>Gianyar wontene ing pulau Bali, Karanganyar kuthane ing lereng redi,</i>			Pitutur	Bab vokal /i/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra	Data 21

Tabel Lajengipun.

No	Irah- irahan	Cakepan	Parikan		Makna	Gegayutan	Paedah	Katrangan Data
			Tgl	Gnd				
		Belajar niku kang utami, Kanggo sangu besok ing tembe buri				kaliyan gatra wos	wos supados saged ngandharaken pitutur saking paraga	
22.	Apem opo Cendol	<i>Pilih apem mas apa pilih cendol,</i> Mbok sing anteng mas aja nyenggal nyenggol			Paring perintah	Bab vokal /o/ saha konsonan /l/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra vos supados saged ngandharaken kawontenan	Data 22
23.	Apem opo Cendol	<i>Pilih jagung mas apa pilih grontol,</i> Pengen jajan apa pengen sing dodol			Gegambaraning Kawontenan	Bab vokal /o/ saha konsonan /l/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra vos supados saged ngandharaken raos manahipun paraga	Data 23
24.	Apem opo Cendol	<i>Nganggo stagen mas yen pengen jarikan,</i>			Paring perintah	Bab vokal /a/ saha konsonan /n/	Ngandharaken panemu makna	Data 24

Tabel Lajengipun.

No	Irah- irahan	Cakepan	Parikan		Makna	Gegayutan	Paedah	Katrangan Data
			Tgl	Gnd				
		mbok ya leren mas aja keluyuran,				ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	bab pitutur ingkang wonten	
25.	Apem opo Cendol	<i>Niki amben mas yen pengen leyehan,</i> Bubar ngombe lali ora kelingan			Gegambaraning Kawontenan	Bab vokal /a/ saha konsonan /n/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra vos supados saged ngandharaken kawontenan	Data 25
26.	Apem opo Cendol	<i>Pengen ngalor mlakuku kok malah ngidul,</i> Katok kolor lho kok dinggo kemul,			Gegambaraning Kawontenan	Bab vokal /u/ saha konsonan /l/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra vos supados saged ngandharaken	Data 26

Tabel Lajengipun.

No	Irah- irahan	Cakepan	Parikan		Makna	Gegayutan	Paedah	Katrangan Data
			Tgl	Gnd				
							kawontenan	
27.	Apem opo Cendol	<i>Pengen ngetan Mlakuku kok malah ngulon,</i> Jare ngantuk kok malah turu ning pawon			Gegambaraning Kawontenan	Bab vokal /o/ saha konsonan /n/ ing pungkasaning saben gatra antawisipun gatra sampiran kaliyan gatra wos	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra vos supados saged ngandharaken kawontenan	Data 27
28.	Kencar- Kencar	<i>Karanganyar Bu dalane alus mulus,</i> <i>Kencar-kencar Mas lampu kuthane,</i> Aja samar yen pancen tulus, Mesthi klakon Mas gegayuhane			Pitutor	Bab guru swara. gegayutan vokal /u/, /e/ saha konsonan /s/, /n/ antawisipun pungkasaning gatra sampiran kaliyan gatra tebusan utawi gatra wosipun.	Nggayutaken gatra sampiran kaliyan gatra vos supados saged ngandharaken pitutor saking paraga	Data 28

Katrangan:

No : Nomer

Tgl : Tunggal

Gnd : Ganda

() : Nedahaken jinising parikan